

HAZRETİ
**ÖMER BİN
ABDÜLAZİZ**
RADIYALLAHU ANH

HALİD MUHAMMED HALİD

beka

Darulkitap.com

Facebook/ ücretsiz İslami e kitap indir

İslâm'ın Mucizesi

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ

GİRİŞ

"Benden size hakka muhalif bir emir ulaştığında,
onu
yere çarpınız ve sadece hakka sarılıp tutununuz..."

Ondan bahsetmekle, onun tarihini konuşmakla haddini aşan bir yazardan Mü'minlerin başkanına özürdür... Nitekim bu yazar daha önce de benzer girişimlerle haddini aşmıştır...

Mü'minlerin başkanından ve onun ahlâk, karakter ve meziyetlerinden bahsetmenin zorluğunu çok iyi bildiği hâlde bu konudaki arzu ve rağbetini bir türlü frenleyemeyen bir yazardan Mü'minlerin başkanına özürdür...

Mü'minlerin başkanının, kendi kendisine ait olmayıp, İslâm'ın sadık bir evladı ve ona ait olmasına güvenerek bunu yapıyorum...!!

Şu da var ki, onu yazmak, ona ait bir hak değildir. Bilakis Ömer bin Abdülaziz'in de kendisinin bir meyvesi

ve mucizesi olduğu İslâm'ın hakkıdır...

Öyleyse daha önce ve daha sonra pek çok hakkı yerine getirmekte yetersiz kalmışsam da İslâm'ın, üstesinden gelebileceğim bir hakkını yerine getirmeme izin var mı...?!

* * *

Hey insanlar...!!

Dinleyin, zira onun haberi gerçekten muhteşem...!! Onu hayalde canlandırmak -sırf hayalde canlandırmak- dahi son derece zor bir iş...

Bununla birlikte bunu yapmamız kaçınılmaz. Hatta mademki tarihe saygı duyuyor ve ona güveniyoruz, o takdirde onu sadece zihinde canlandırmakla kalmayacak; bu zihindeki fotoğrafın da ötesine geçerek, onu gerçek gibi izleyeceğiz...

Bu göreceğimiz olağanüstü belgeler ve izleyeceğimiz doğruluğundan emin olunmuş hakikatler, en sağlam ve en güvenilir rivayet ve tarih malzemeleriyle bize ulaşmıştır...

Evet, bu parlak ve güzel insanın, evliya devlet başkanının haberleri bize, her tür şüphe ve tereddüdü çürüten büyük tarihî bir doğruluk ve dürüstlük içinde gelmiştir...

Bu aşamada kaşımıza çıkan zorluk, Ömer bin Abdülaziz'in yüce evliya kişiliğini, harika sadeliğini, büyük adaletini, asil ruhunu ve üstün yaşantısını anlatan haberlerin çokluğu karşısında, bunlardan hangilerini almalı ve hangilerini bırakmalıyım sorusunun doğru

cevabını bulmaktır...

Arap atasözü şöyle der: "*Bol eken seçer.*"

Ben de aradığımı buldum: "*Bol eken şaşar.*"

* * *

"Dört Halife"yi... İlk kutlu nesli anlatan "Yeryüzü Yıldızları"nı... Sonra Kerbela'yı anlattığım "Şehid İmam Hüseyin" kitabımı kaleme aldıktan sonra artık İslâm tarihine dair çalışmalarımın son bulacağını düşünmüştüm.

Güzelliği ve yüceliğiyle her zaman gözlerimi kamaştıran vahiy çağının bu güzîde örneklerini anlattıktan sonra bu konularda artık bir daha yazmayacağımı sanıyordum...

Fakat daha sonra orada, en tepede, bir adamın yerinin boş kaldığını fark ettim... Bu adam, vahiy çağından onlarca sene sonra yaşadığı için tarihsel süreç olarak vahiy çağının bir üyesi olmasa dahi evliyalığı ve yüce yaşantısıyla, en muhteşem, en kapsamlı ve en sağlam aidiyetle o çağın bir üyesidir...

İşte size o adam: İslâm'ın mucizesi Ömer bin Abdülaziz...!!

* * *

O adamın durumu sadece vahiy çağının bir üyesi olmasından ibaret değil... O, ahlâkı ve faziletleriyle, vahiy çağını, keşmekeş, fitnelere müptelâ, kargaşa içinde, huzursuz, zulüm ve baskının hâkim olduğu, lüks ve konforun yaygınlaştığı bir dünyaya taşıdı... Sonra bu

girişiminde kalpleri heyecanla yerinden oynatan bir başarı gösterdi...

Onun gerçekleşmesi imkânsız bir işe tek başına kalkışmış olmasına mı hayret edelim...?!

Yoksa bu imkânsız işi sahiden tek başına gerçekleştirmiş... ve Emevîlerin altmış yıldır yürürlükte olan ısırcı krallık yönetimini, peygamber çağının tüm fazilet ve güzelliklerini bünyesinde barındıran, kendini sorgulayan, âdil, Allah'a boyun eğen hilafete dönüştürmüş olmasına mı hayret edelim...?!

Peki, bu imkânsızı ne kadar zamanda gerçekleştirdi...?!

Yirmi senede değil... On senede de değil... Bilakis tamı tamına iki sene, beş ay ve birkaç gün içinde...!!

* * *

Fakat bizi hayrete düşüren şey, sadece bu büyük başarı ve olağanüstü kuvvet değil... Bilakis Ömer bin Abdülaziz'in taşıdığı eşi bulunmaz bazı meziyetler ve yüksek karakter de var. Bunlar onu, insanı en fazla hayrette bırakan, büyüleyen ve saygı duyulan insanî hakikat hâline getirmiştir... Yine bunlar onu hakikatten daha doğru bir efsane... ve efsaneden daha doğru bir hakikat yapmıştır...

Fakat o, insanlığı ve tarihi, sadece ibadete düşkünlüğü, adaletinin ve rahmetinin kuşatıcılığı ve yönetim ve hilâfetinin yüceliğiyle meşgul etmemiştir...!!

Bilakis -bütün bunlardan önce- insanlığı ve tarihi, akılları başlardan alan manevî devrim ve bunlar olup

biterken içinde bulunulan ortam ve koşullarla meşgul etmiş ve onların gözlerini kamaştırmıştır...

Yönetim ve hilâfet makamı, koordinasyon, yönetim ve siyasette bir mükemmellik ve dâhiliğin bulunduğunu göstermiştir...

Bütün olumsuzluklarına, kıskırtıcı, akıl çelici, ayartıcı tuzaklarına, otorite ve gücün verdiği kibir ve gurura rağmen bu makam, dâhi ve kutlu ruhun ortaya çıkmasında direk ve birinci sebep olmuştur... Halbuki bu durumu açıklamak bir yana zihinde canlandırmak bile oldukça zordur...!!

Ömer bin Abdülaziz'e olan işte budur...!!

O, halife olmadan önce ve ömrü boyunca hep tertemiz ve erdemli bir hayatın sahibiydi... Ancak çok nadir ve çok büyük bir manevî devrimle gerçekleştirdiği yüce ve beklenmedik sıçrama önünde onun tüm erdem ve faziletleri, anılmaya değer bir şey olarak göze gelmiyor...!!

İşin bundan daha şaşırtıcı boyutu da var... Bu parlak devrim, tam ve mükemmel yapısıyla sadece birkaç dakika içinde meydana gelmiştir...!! Ayrıca bu olağanüstü manevî devrim, zühd, uzlet hayatının kıskırttığı beklenmedik bir sonuç olarak meydana gelmemiştir... Bilakis gerçek bunun tam aksidir... Ne kadar verâli ve takvalı olursa olsun, zevkli, şık bir hayata ve göz alıcı güzelliklere dair arzularla çarpan bir gönülde ansızın ortaya çıkan bir sonuçtur...!!

Evet... Çağının ve dünyasının en büyük imparatorluğunun devlet başkanı ve halifesi olarak adının okunduğu birkaç dakikalık süre -isterseniz an deyin- içinde, her türlü nitelemeye ve zihinde canlandırılmaya meydan okuyan, bu devrim gerçekleşti...!!

Bu adam halife olmadan birkaç dakika öncesine kadar

elbisesini en pahalı parfümlerle kokulandıran, en yüksek köşklerde oturan, en şık kıyafetleri giyen, en leziz yemekleri yiyen, en kaliteli, en cins atlara binen ve yıllık geliri kırk bin dinara ulaşan bir kimseydi...

Evet, bu adamın bizzat kendisi, günler veya saatler değil birkaç dakika sonra bambaşka bir insan oluverdi... Bu bambaşka insanın parfümü, teri... Cins atları, ayakları... Elbisesi, en sert ve kaba kıyafetler... Yemeği, kuru ve katıksız yemek... Ve yıllık geliri, hiçbir şeydi...

Bütün servetini ve köşklerini devlet hazinesine aktardı... Kendisi de çamurdan yapılmış mütevazı bir eve taşındı...

Tahtı -o ne muhteşem tahttı öyle!-, yere serdiği eski bir hasırdı...!!

Bu manevî devrimin kahramanının sıradan bir adam olmayıp... Veliaht, saray, şan, şöhret ve lüks yaşam evlâdı olduğunu öğrendiğimiz zaman bu durum bizim hayret ve şaşkınlığımızı iyice arttırdığı gibi iyiden iyiye sarpa sarıyor, anlaşılmaz bir hâl alıyor...

Bu muazzam manevî devrimi gerçekleştirdiği zaman o altmış ya da yetmiş yaşında bir pir-i fânî olmayıp; aksine gençliğinin baharında, 35 yaşında yetişkin bir erkekti...!!

* * *

Karşı konulamaz hangi olayın ve geri çevrilemez hangi kaderin etkisi altında, bu şartların ortasında bu devrim gerçekleşti...?!

Bu sorunun, onu birkaç dakika içinde bütün azizler ve ermişler arasında benzeri olmayan bir evliya konumuna çıkaran "yönetim sorumluluğu" gerçeğinden başka hiçbir cevabı yok...!!

Çünkü o, bir manastır keşişi ve azizi değil; siyasî güç ve iktidarın... Yeryüzünün ve çağın en büyük devletlerinden birinin salih insanı ve evliyasıdır...

İşte bu, -hakka yemin olsun ki- akıllara durgunluk verecek bir durumdur...!

Halife olduğundan beri sorumluluk duygusuyla kıvranıyor ve vicdanının derinliklerinde şöyle haykırıyor:

"Aç kalmış fakirin... kimsesi olmayan hastanın... ezilmiş mazlumun... yetimin... dul kadının... ve kölenin hesabı sorulurken kıyamet gününde beni kim kurtarır...?!"

* * *

Haydi, ey Abdülaziz'in oğlu...!! Öne çık, korkma...

Öne çık... Öne çık ki, dünya, İslâm'ın nasıl bir insan dünyaya getirdiğini ve Muhammed'in (s.a.v.) onu nasıl eğitip yetiştirdiğini görsün...

Ey hilâfet ve iktidarın torunu... Ey refah ve konforun çocuğu... Öne çık...!!

Ey dur durak bilmeyen... Pamuk gibi cildi olan... Kendisinden etrafa parfümler ve kokular saçılan genç...!!

Ey Mü'minlerin başkanı, bugün öne çık da bize yamalarını ve eski elbiselerini göster...!!

Bize, ellerinle yıkayıp da, giyecek ikinci bir gömleğin olmadığı için, evinin bir köşesinde oturup, kurumasını beklediğin gömleğini göster...!!

Bize, çok çalışmaktan ve yine daima tuzlanmış veya zeytinyağıyla ıslatılmış ekmeğe yemekten dolayı solup sararmış yüzünü göster...

Ey Mü'minlerin halifesi! Ey Mü'minlerin başkanı!

Bize, kendine taht yaptığın hasırını göster...!!

Bize insanların ziyaretine geldikleri evini göster. Hani bir seferinde bir kadın, devlet hazinesinden kendisine yapılan maaşın arttırılması isteğiyle senin evine gelmişti de evini görünce acıyla yüzünü ekşiterek şöyle demişti:

"Kendi evimi bakımlı yapmayı, bakımsızlıktan yıkılıp dökülen bu evden nasıl umarım...?!"

Allah, hanımın Fatıma'ya selâmımızı ulaştırırsın, o, bunu söyleyen o kadına şu cevabı verirken ne kadar da doğru söylemişti:

"Bu ev, senin gibilerinin evleri bakımlı olsun diye viran hâldedir..."

Öne çık... Ey Mü'minlerin başkanı...!!

Efsaneye çok benzeyen kesin bilgi ve kesin bilgiden daha doğru efsane olarak senden ve senin büyük haberinden başkasını bilmiyoruz...

Senin övülmekten ve methedilmekten hoşlanmadığını unuttuğum ve seni övüp methettiğim için bir kere daha özür diliyorum...

Bunu bir daha tekrarlamama sözü vermiştim...

Ancak elimde değil... Aynı şekilde büyüklük ve yüceliğin karşısında şaşkına dönmüş olan dünyanın da elinde değil...

Senin gerçekleştirdiğin mucizeler karşısında kim sessiz ve tepkisiz kalabilir...?!

Kim...?!

Kim... Ey Mü'minlerin başkanı...?!

OLAĞANÜSTÜ HÂLLERLE DOLU ÇOCUKLUK DÖNEMİ

"O bahtiyar kimse kesinlikle sensin demektir."

Bu onun ilk çocukluk dönemindeydi...

Babası Abdülaziz bin Mervan, kardeşi Emevî halifesi Abdülmelik bin Mervan'ın Mısır valisiydi... Abdülaziz'in oradaki valiliği yirmi yıl sürdü...

Ümmü Âsım, yaşadığı Medine'den ayrılarak, kocası Abdülaziz'le birlikte Mısır'a göçtü... Bu yolculukta annenin yanında sevgili oğlu Ömer de vardı...

Hulvan'a gelince, Abdülaziz, şehrin güzel havasının farkına vardı ve burayı kendilerine yerleşim yeri olarak seçti... Çocuk bu şehrin yeşil alanlarında oynamaya, temiz havasından teneffüs etmeye başladı...

Bir gün atların bulunduğu ahıra girdi... Derken atlardan biri ona bir çiftte attı... Bu çiftte onu başından

yaraladı, kanamaya başladı... Yaralı çocuk derhal eve taşındı... Annesi oğlunu o hâlde görünce korkuya kapıldı...

Hemen babasına haber salındı. Baba telâşla eve geldi. Çocuğunun yüzünün neredeyse kandan tanınmaz bir hâle geldiğini, yarasından sürekli kan kaybettiğini gördü.

Üzölmeye fırsat kalmadan hatıraları onu alıp geçmişe götürdü ve yüzünde neşe parıltıları, dudaklarında gülümseme göröldü...

Sevgili oğlunun yarasını temizleyip sardıktan sonra hanımının sırtını sıvazladı. Dudaklarındaki tebessüm artmıştı. Bu hâldeyken hanımına şöyle dedi:

"Müjde ey Ümmü Âsım!" dedi.

Sonra sağ eliyle çocuğunun başını okşamaya başladı... Bakışlarını oğlunun solgun, sakın yüzüne çevirmişti... Şöyle dedi:

"Eğer sen Ümeyye oğullarının başı yaralı isen, o bahtiyar kimse kesinlikle sensin demektir."

Bu olayın ona hatırlattığı hatıra acaba ne idi?

Abdölaziz'in sözlerinin, hanımında çağrıştırdığı anlam ve haber neydi?

* * *

Haberi ta başından izlemek için tarihte geriye gidelim.

Bir kış gecesi idi... Medine sakın gecelerinden birini daha yaşıyordu... İnsanlar, soğuktan ve dondan ısınmak için evlerine ve yataklarına sığınmışlardı...

Bir adam dışında dışarıda kimse yoktu. Bu adam sorumluluk duygusunun verdiği korkuyla üzerindeki örtüyü kaldırmış ve ardından evden dışarı çıkmıştı. Zaten sorumluluk hissi onu daima bu şekilde korkutur ve telâşa kapılmasına sebep olurdu... Medine'nin sokaklarında ondan ve zifiri karanlığa eşlik eden rüzgârın uğultusundan başka hiçbir şey yoktu...

Adam belki aç, hasta, haksızlığa uğramış birine ya da bir yolcuya rastlarını düşüncesiyle gecenin karanlığında yürümeye başladı.

Belki insanların beni ilgilendiren önemli işleri vardı da bu işi ben fark edememiş, gözümden kaçırmış olabilirim ve Allah da bu işten beni hesaba çeker ve sorumlu tutar, diye düşünerek yürüdü.

Bu adam, Müslümanların halifesi, Mü'minlerin başkanıydı.

Evet... O, Ömer bin Hattab'tı. Allah ondan razı olsun, onu da hoşnut etsin...

Yoruluncaya ve soğuk, diken gibi vücuduna batıncaya kadar karanlıkta yürüdü. Sonra küçük, fakir bir evin duvarına sığındı. Mescide gidinceye kadar biraz dinlenip, ısınmak için oturdu... Şafak vakti de yaklaşıyordu...

O bu şekilde duvara yaslanmış otururken, evin içinde yapılan bir konuşmaya kulak misafir oldu...

Konuşma gecenin bir yarısında bir anneyle kızı arasında geçiyordu... Koyunlarından bolca sağdıkları süte su katıştırma hususunda konuşuyorlardı. Anne kızından süte su katıştırmasını istiyor, böylece o günün ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilecekleri geliri elde

edebileceklerini söylüyordu. Bu konuşma Ömer'in dikkatini çekti ve konuşulanlara iyice kulak kabarttı.

Anne kızına:

"Kızım, süte biraz su katıştır." dedi.

Kız:

"Mü'minlerin başkanı bize süte su katıştırmamızı yasakladığı hâlde süte nasıl su katarım?" diyerek annesinin bu isteğini yerine getirmeyi reddetti.

"Herkes süte su katıştırıyor, sen de katıştır. Hem biz süte su katışırsak Mü'minlerin başkanı bunu nereden bilecek, bizi görmüyor ki..."

"Anneciğim, Mü'minlerin başkanı bizi görmüyorsa da Mü'minlerin başkanının Rabbi bizi görüyor...!!!"

Ömer'in gözyaşları sevinç ve gıptayla gözlerinden yanaklarına doğru süzüldü... Süratle mescide gitti... Cemaatle sabah namazını kıldıktan sonra yine aceleyle evine gitti. Oğlu Âsım'ı çağırıldı. O ailenin durumunu araştırmasını istedi.

Âsım, o anne ve kızı hakkında yeteri kadar bilgiyle babasına döndü. Mü'minlerin başkanı, sabaha karşı kulak misafiri olduğu anne ile kızının konuşmalarını Âsım'a anlattı. Sonra ona çok arzulu ve istekli olduğunu ortaya koyarak:

"Oğlum, git o kızla evlen... Ben bu evlilikten Arapların efendisi olacak bir adamın dünyaya geleceğini umuyorum..." dedi.

Âsım, o fakir, şerefli, takvalı kızla evlendi. Bu evlilikten bir kız çocukları dünyaya geldi. Bu kıza, "Leyla"

adını verip, "Ümmü Âsım" lakabını koydular...

Ümmü Âsım, takva ve iffet üzere bir gençlik dönemi geçirdi. Nihayet Abdülaziz bin Mervan onunla evlendi... Bu evlilikten de Ömer bin Abdülaziz dünyaya geldi...

Bunlar birbirinden gelme nesillerdir... Ömer bin Hattab'ın o kutlu kız hakkındaki beklentisi doğru çıkmıştı...

Fakat Abdülaziz bin Mervan'ın oğluna şunları söylerken, hatırasına gelen anı, bu olay değildi:

"Eğer sen Ümeyye oğullarının başı yaralı isen, o bahtiyar kimse kesinlikle sensin demektir."

Bu beklenti haberinin gerisi de var... Abdülaziz'in bilinçaltında hatıralar hareketlenmeye başlamıştı:

Bir gece Ömer bin Hattab, gördüğü bir rüyayla uykudan uyandı. Çok şaşırılmış bir hâldeydi, şöyle diyordu:

"Ümeyye oğullarından başı yarılan, Ömer'in oğullarından ve kendi adı da Ömer olan, yine Ömer'in hâl ve gidişatını, ahlâk ve karakterini taşıyıp, yeryüzünün her tarafına adalet götürecektir olan bu kişi kim?"

Ömer bin Hattab, bu rüyayı, torunu Ömer bin Abdülaziz doğumundan yaklaşık kırk yıl önce gördü ve gelecekte torunun yaşayacağı bu olay kendisine malûm oldu...

Ömer bin Hattab, Yüce Dost'a (Allah'a) kavuştu... Fakat onun bu haber ve beklentisi, ailesi arasında dillerden düşmedi... Herkes çocuklarının yüzünde bu

haberinin alâmetini arar oldu...

Abdullah bin Ömer'in Bilal adındaki oğlu dünyaya gelip, çocukluğunda yüzünden yaralanınca müjdelenen kişinin o olduğunu sandılar. Fakat Abdülaziz bin Mervan'ın oğlu başından yaralandığı gün müjdelenen kişinin o olmadığını anladılar... Bu olay üzerine, mazide kalmış bu hatırayı hatırlayıp, ümitle şu sözü söylemişti:

"Eğer sen Ümeyye oğullarının başı yaralısı isen, o bahtiyar kimse kesinlikle sensin demektir."

* * *

Bu, kahramanımızın çocukluk dönemine ait ilk olağanüstü hâldir. Ancak o döneme ait olağanüstü hâllerin tamamı sadece bundan ibaret değildir...

Çocukluk dönemine ait olağanüstü hâllerin, müjdeleriyle her tarafı kapladığını göreceğiz... Bu hâller, bir adamın yaşamı ve bir halifenin hayatı olarak Ömer bin Abdülaziz üzerinde büyük fonksiyonunu en güzel biçimde yerine getirecektir...

Bu olağanüstü hâl, sadece başta bir yarık olarak ortaya çıkan fizikî bir işaretten ibaret değildir... Onun iki büyük zıt kutbun üyesi olması da bu olağanüstü hâlin bir yansımasıdır...

Söz konusu zıt iki kutuptan biri, Ömer bin Hattab ve onun müttaki, verâli nesli; diğeri de Emevîler ve onların zorba, kan dökücü nesilleridir...

İşte bu noktada olağanüstü hâl, Ömer bin Abdülaziz'in şahsını daha geniş bir çerçeveye ve daha derin bir anlama taşıyor...

Âdeta takdir-i ilâhî, hilâfeti zorla gasp ettikleri ve bu makamı ısırıcı krallığa ve Emevî çiftliğine dönüştürdükleri zaman Ümeyye oğullarına mühlet tanımakla... İçlerinden bir adamın çıkıp, alçaklıklarını belgeleriyle ileri gelenlerinin yüzüne çarpmasını, Allah'ın dinini aydınlık hakikatine geri döndürmesini, insanları tekrar esenliğe çıkarmasını ve hilâfet makamına da eski onur ve saygınlığını yeniden kazandırmasını karara bağlamıştı...

Sonra İslâm'ın baskın ve parlak ruhu, yeryüzünü fesat ve zulümle doldurmuş insanların soyundan gelen bir insana geçip de onu bir fevkalâde ilâhî nura dönüştürmesiyle... İslâm'ın yapabileceklerine dair bu adamın, bütün dünyaya bir belge olması karara bağlanmıştı...

* * *

Kaldı ki böyle bir olağanüstü hâl, geleceği önceden bildirilen çocuğun müdahalesi dışında meydana geliyordu...

Çocuğun bu konuda hiçbir müdahalesi ve bilgisi söz konusu olmaksızın bu işi bizzat takdir-i ilâhî yürütüyordu...

Şimdi başka bir olağanüstü hâli görelim... Bunda çocuğun kendisi, bu olağanüstü hâlin malzemesi ve âleti mesabesinde...

Burada kendini keşfetme ve şahsiyetini oluşturma noktasında çocuğun kendisinin de çaba ve gayretini görüyoruz. Çocuğun istek ve arzuları, adamın geleceğine dair ipuçları veriyor... Çocukluğunun baharındayken

onun psikolojik ve aklî eğilimlerinde, yarınının ve geleceğinin müjdecileri ve kanıtları olan olgunluk ve kemâli gözlemliyoruz.

Nitekim daha sonra kendisi bu çocukluk döneminden şöyle söz etmiştir:

"Medine'de çocuklarla beraber oynadığımı hatırlıyorum. Sonra bana ilim sevdirdi. Bunun üzerine kendimi ilme vererek, ihtiyacım olanı öğrendim."

Bu aşamada bu kutlu çocukluk dönemine ait olağanüstü hâlleri izlemeye başlıyoruz...

Çocuk babasına, Mısır'dan ayrılarak Medine'de eğitim görmek ve dinî ilimlerde derinleşmek istediğini bildiriyor.

Medine o dönemde ilmin ve erdemin yuvası, merkezi durumda. Şehir, fakihlerle, âlimlerle, salih ve zahid zatlarla dolup taşıyor...

Aynı şekilde şiirde, âletli ve sözlü müzikte de oldukça ileri bir konumda bulunuyor.

Ümeyye ve Mervan oğullarının hidayet ve takvaca en ileri şahsiyeti olan baba Abdülaziz bin Mervan, oğlunun bu isteğini kabul ediyor. Onu Medine-i Münevvere'ye gönderiyor ve şehrin ileri gelen öğretmen, fakih ve salih insanlarından biri olan "Salih bin Keysan'a" emanet ediyor...

* * *

Saraylarda ve lüks bir hayat içinde yetişmiş, "veliaht" lâkabını almış, arzuladığından daha fazla bir refah ve rahat yaşama sahip olan bu arkadaşımız gibi bir çocuktan, ancak -hiç olmazsa çocukluk döneminde- oyun

ve eğlence dünyasının arzularıyla dolup taşması, bu dünyanın tüm kapılarını ardına kadar açması beklenirdi...

Bu çocuğa ne oluyor ki, bütün bunlardan uzak duruyor ve bütün kalbiyle ve arzularıyla, adamların ufuklarına hatta adamların hikmetli dünyasına doğru güçlü bir eğilim ve yöneliş gösteriyor...?!

Sonra bu ne biçim bir çocukluk dönemidir ki sadece gelecekteki olgunluk dönemine ilişkin kimi özellikler taşımakla kalmıyor, bunun da ötesinde, ilginç ve muhteşem bir geleceğe dair özellikler taşıyor...?!

Evet... Müslümanların halifesi olduğu zaman göreceğimiz parlak hâl ve gidişatının müjdecileri, daha çocukluk yıllarındayken tam ve mükemmel olarak görülüyor...

Allah'a karşı duyduğu derin ve güçlü korku...

İbadet ve ilme olan düşkünlük...

Hakkı mutlak biçimde kutsaması ve bâtili güçlü biçimde ezip aşağılaması...

Sadece yüce işlere özlem duyması ve yönelmesi...

Halife olduğu dönemde yaşantısını ve davranışlarını biçimlendirecek olan yüksek karakter ve özelliklerin tamamına ait müjdecî haberlerin, erken çocukluk döneminde, zeki pratiklerle meşgul olduğunu ve bunda büyük başarı gösterdiğini görüyoruz...

Daha önce gördüğümüz gibi o, Medine'nin fıkıh ve ilmini öğrenmek için babasından, kendisini Medine'ye göndermesini isteyerek, şöyle diyor:

"İzin ver de Medine'ye gideyim. Fakihlerinin ilim meclisine katılıp, onların terbiye ve edebiyatıyla edepleneyim."

Sonra Medine'ye gider gitmez, kendi yaşıt ve akranlarıyla olmak yerine derhâl âlim ve fakihlerin ilim meclislerine katılıyor...

Bütün vaktini Kur'an ezberine veriyor ve gerçekten çok kısa bir sürede Kur'an'ın tamamını ezberliyor...

Arap Dili ve Edebiyatı'na yöneliyor ve bu alanda kendisini oldukça geniş bir bilgiyle donatıyor...

Erken yaşlardan itibaren görülen bu üstün başarı, başarılı, zeki çocukluk dönemiyle kıyaslandığında yabancı bir durum olarak karşımıza çıkıyor...

Fakat böyle üstün bir başarı, çocuğun vicdanının derinliklerine ulaşmış, onu Allah korkusuyla doldurabilecek ve bu korkuyla ağırlatıp inletecek seviyeye çıkabilir mi?

Ömer bin Abdülaziz, işte böyle takvalı ve gözü yaşlı bir çocuktur...

Bir gün yine odasına çekilmiş ağlıyorken, annesi çıkageldi. Biricik oğlunun ağladığını görünce hemen ona sarıldı. Kendisini üzüp ağlatan şeyin ne olduğunu sordu...

Çocuk şu cevabı verdi:

"Anneciğim, beni üzen hiçbir şey yok. Sadece ölümü hatırladım..."

Biz bu olayı, psikolojik dürtülerle sonradan ve ansızın ortaya çıkan gelip geçici bir durum... ya da çok hisli bir

çocuğun, ölümle hayatın eğlencelerinden uzak kalacağını düşünüp korkması olarak yorumlamak ve açıklamak istesek de...

Meselenin bundan çok daha ileri ve derin başka bir boyutu daha var...

Medine'nin büyük Fıkıh bilgini Salih bin Keysan, bu boyutu bütün detaylarıyla bize vermektedir. O, Abdülaziz bin Mervan'ın oğlunun çocukluğunu şöyle anlatıyor:

"Gönlünde Allah'ı bu çocuk kadar yüceltip, saygı duyan birini görmedim."

Salih bin Keysan gibi bir âlim, "Gönlünde Allah'ı bu çocuk kadar yüceltip, saygı duyan birini görmedim." diyorsa, bu takdirde biz, gerçekten benzeri çok nadir bulunan bir insan karşısındayız demektir.

Çünkü bu çocuğun sahip olduğu verâ ve Allah korkusu ve O'nu ululama gibi üstün davranışlar, ileri gelen salih insanlarda ancak büyüyüp belli bir yaşa geldikten sonra ortaya çıkmaktadır... Onların çocukluklarında bu tür hâl ve davranışlar görülmez... Ancak elbette Allah'ın seçtikleri ve gözettikleri bunun dışındadırlar...

* * *

Kendine örnek ve model seçimindeki izlediği yolla da Abdülaziz'in oğlunun çocukluğu bizi şaşırtıyor...

Çocuğun bütün aklî ve vicdanî varlığıyla din, hikmet, fıkıh ve ahlâk sahibi olarak tanıdığı hocaların yanına koştüğünü gördük...

Sonra onların içinden birini kendisine yüksek model

seçerken izlediği yöntem gerçekten akıllara durgunluk veriyor...

Küçük çocuk, kişiliğini oluştururken örnek alacağı yüksek modelini, ne halife ve devlet idarecileriyle dolup taşan çevresinde, ne de her türlü konfor ve lüksün bulunduğu yaşadığı ortamın içinde aramıyor... Üstelik yaşına ve çocukluğuna uygun hayalî kahramanları da bu seçimin dışında tutuyor...

Akıllı bakışlarını, kendisine en yüksek modeli bulmaları için çok daha uzak ve yüce ufuklara doğru salıyor... Zamanının en ulu, en bilgili, en verâli ve en takvalı insanı olarak görünen modeli bulmaya çalışıyor... İşte size bu model: Abdullah bin Ömer bin Hattab...!!

Abdullah bin Ömer, Ömer bin Abdülaziz'in annesinin amcası... Bu sebeple o, Ömer bin Abdülaziz için dede konumunda... Ancak çocuğun, ondan bahseder veya onu çağırırken, "dayı" demekten daha çok hoşlandığını görüyoruz.

Medine'ye geldiği günden beri onun yanında... Onun ilim meclisinde öğrenci... Ve onu örnek alıyor... Ondan hiç ayrılmıyor...

Onu çok beğeniyor, hayranlık duyuyor. Abdullah bin Ömer'in ilmini, verâ hâlini, cömertliğini ve ruhundaki asaleti dilinden düşürmüyor, öve öve bitiremiyor...

Annesiyle daima şu içten söylenmiş sözleriyle şakalaşıyor:

"Anneciğim, biliyor musun?! Ben de kesinlikle dayım Abdullah bin Ömer gibi olacağım."

Bu gerçekten büyük bir ruh...

Bu ruh, kendisini taşıyan körpe bedenden ve onun küçük yaşından onlarca kat daha büyüktür...

Bu aceleyle büyümeye, adam olmaya çalışan çocuğun ruhu... Onda gençliğin çalkantısı, gurur ve kibri yok... Faziletlerini tamamlama, yüksek huy ve karakterini parlatma yolunda ilerliyor...

Abdülaziz'in oğlunun çocukluğunda, nadir bulunan bir kendine saygı duygusu var...

O, sadece onun yaşındakilerin oynayabileceği mubah oyun ve eğlencelerden uzak durmuyor... Aynı zamanda azim ve sebat sahibi adamlardan başkasının yapamayacağı bir şekilde kendini hesaba da çekiyor...!!

O, sadece küçüklerde önemsenmeyip, büyüklerde hoş karşılanmayan yanlışlardan kaçınmıyor... Bilakis küçüğü ve büyüğüyle her tür yanlıştan uzak duruyor...

Örneğin, yalan gibi alçak davranışları nefretle karşılıyor ve kesin biçimde reddediyor...

İleri dönemlerinde kendisinden bahsederken şöyle dediğini duyuyoruz:

"Peştamalımı kuşandığım ve yalanın, sahibine zarar verdiğini öğrendiğimden beri asla yalan söylemedim...!!"

* * *

Olgun çocukluk devresinde çocuğun, farkına vardığı hata ve yanlışlarını düzeltme ve doğruya ulaşma yönündeki eşsiz çaba ve tutumu bizi hayrette bırakıyor...

Bir gün Medine'de Resûlullah'ın mescidinde cemaat namazlarından birine vaktinde yetişemedi...

Hocası ve mürebbisi Salih bin Keysan, ona cemaate geç gelmesinin sebebini sorunca şöyle dedi:

"Berberim saçımı yapıyordu."

Hocası onu ayıplayarak şöyle dedi:

"Sen saçını yaptırmayı namazdan daha önemli mi görüyorsun?!"

Babası Abdülaziz bin Mervan, Salih bin Keysan'a oğlunun her haberini kendisine iletmesini istemişti... Salih bin Keysan, bu olayı da bir mektupla babaya ilettili. Babası yazdığı mektubunda, oğlu Ömer'in saçının tamamını tıraş ettirmesini (kazıtmasını) emrediyordu.

Çocuğun tam bir gönül huzuru ve teslimiyetle, zarafet ve şıklığının en önemli göstergesi olan saçını tıraş ettirdiğini görüyoruz... Bunu boyun eğip itaat etmek gerektiğinde teslimiyet ve itaatini ortaya koymak için yapmıyor... Bilakis mükemmel bir şıklık ve zarafetin sahibi olma yönündeki arzusundan vazgeçişinin, namazın bir kısmına -tamamına değil- gecikmekle işlediği günahına kefâret olacağını inaniyordu...

* * *

İsabetli ve uygun olanı yapma arzu ve çabası, çocuğun ruhunu benzersiz biçimde yönlendiriyordu: Şuur ve bilinçte isabet, düşüncede isabet, istek ve arzular da isabet ve davranış ve yaşantıda isabet...

O, henüz küçük bir çocuk olmasına rağmen kendisini, az veya çok olsun bir şekilde nazlanma ve kayırılma hakkı olan bir veliaht olarak asla görmüyordu...

Kendisini sıradan bir insan olarak kabul ediyor ve sahip olduğu marifet, fazilet ve doğruluktaki isabetinden dolayı yalnızca ruhunun imtiyaz hakkının olduğunu söylüyordu...

Bir kez daha tekrarlıyor ve diyoruz ki:

Bütün bunlardaki mucizevî yön, bu olağanüstü olayı gerçekleştiren kahramanın ancak bir çocuk... hem de ergenlik çağındaki bir çocuk olmasıdır...!!

Nimetler içinde büyüyen ve konfor ve lüksün egemen olduğu bir dünyada yetişen bir çocuk...!!

Onun, hata ve yanlış düzeltmeyi, olgunluk ve kemâli tamamlamayı kabul ettiğinin en büyük göstergelerinden biri, biyografisini nakleden tarihçilerin kaydettiği bu olaydır...

Çocukluğunda, Emevîlerin İmam Ali karşıtı tavır ve duruşlarından ve yine onun aleyhine uydurdukları yalanlardan çokça etkilenmiş durumdaydı... Râşid, şehit İmam Ali ile Emevî hanedanlığı arasında meydana gelen savaşta hakkın ve doğrunun kimden yana olduğunu henüz kavrayacak durumda değildi...

Bir gün İmam Ali'nin aleyhine bir söz söyledi... Bu sözü faziletli hocası Ubeydullah bin Abdullah bin Utbe'nin kulağına ulaştı... Ömer, hocası Ubeydullah'ı çok sever, ona büyük saygı ve hürmet duyardı...

Sonraki günlerde her zamanki gibi yine hocasının ziyaretine gitti. Ancak hocası ondan yüz çevirdi ve daha önce gösterdiği sevgi ve ilgiyi bu ziyaretinde ona göstermedi...

Çocuk, hocasının kendisine kırgın olduğunu anladı. Dolaylı sorularla bunu öğrenmeye çalıştı. Nihayet hocası patladı:

"Allah'ın, kendilerinden hoşnut olduktan sonra Bedir ehline kızmış olduğunu ne zaman duydun sen?!"

Zeki genç derhal yaptığı yanlışın farkına vardı...

İmam Ali'nin en küçük, en basit faziletinin ve özelliğinin, onun Bedir ehlinden olması olduğunu anladı... O Bedir ehli ki, Allah onlara bakmış ve onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bundan sonra istediğinizi yapın; artık ben sizi affettim."

Genç bu ikazla, kavrayışlı ve hoşnut olarak kendine gelmiş ve pişmanlık ve saygıyla hocasından şöyle özür dilemiştir:

"Allah'a tevbe eder... Sizden de özür dilerim."

Allah'a yemin ederim ki, böyle bir yanlışta bir daha asla düşmeyeceğim."

Sonra Emevîlerin saçmalıklarını ve yalanlarını göz ardı ederek, İmam Ali ile Emevî hanedanlığı arasında geçen olayları araştırmaya, incelemeye ve analiz etmeye başladı... Çok zorlanmadan doğrulara ulaştı ve Büyük İmamın ateşli savunucularından biri oldu... O kadar ki, kimi tarihçilerin yazdıklarına göre; bir gün salih ve zahid insanlardan meydana gelen bir toplulukla birlikte oturuyorlardı... İslâm'ın, zühd ve takvada yüksek manevî dereceler elde etmiş kutuplarından bahsediyorlardı... Derken Ömer bin Abdülaziz şu sözleri ısrarla ve yüksek sesle dile getirdi:

"Dünyanın gelmiş geçmiş en zahid insanı, Ali bin Ebû Tâlib'tir...!!"

* * *

Abdülaziz'in saygın oğlunun olağanüstü hâllerle dolu çocukluk hayatına dair anlatılacaklar, bu çocuğun şanlı, şerefli hayatına ilişkin olayların ardınca gitmeye devam edecek olursak, bitmeyecek kadar çoktur...

O ilk çocukluk yıllarında güçlü, dediğini yapan bir kararlılıkla kendini göstermektedir...

Bu kararlılık, çocuğun eğilim ve dürtülerine, iyilik, fazilet ve kemâl yolunda önderlik ve rehberlik ediyordu... Nihayet bu çocukluk dönemi, yaklaşık otuz sene sonra gerçekleşecek ve Allah'ın büyük belgelerinden bir belge, İslâm'ın da mucizelerinden bir eşsiz mucize olacak olan hilâfet yıllarının, tüm özellikleriyle mükemmel bir ön örneği, esas modeli oldu.

Şimdi bu benzersiz çocukluğu izleyelim... Ya da daha doğru bir ifadeyle söyleyelim; bu çocukluk dönemini geçerek, o muhteşem, heyecan verici ve kutlu hayatın dönemlerinden bir diğerini görelim... Belki daha sonra oradan da hilâfet asrına geçiş yaparız...

N

HEVESLİ KİŞİLİK

"Benim hevesli bir kişiliğim vardır. Bir şeyi elde ettiği zaman mutlaka ondan daha iyisine heves eder."

Gençlik dönemi ve onun ardından yetişkinlik dönemi geldi. Bütün üstün faziletleri ve yüksek karakteri iyice kök salıp yerleşti...

Kapasitesi, kabiliyet ve yetenekleri kendisini ortaya koymaya, enerjisini vermeye başladı.

Gençlerde çokça görülen küstahlık, kapris, itaatsizlik, söz dinlememe, ihtiras ve tutkular gibi bütün olumsuzluklarla birlikte gençlik döneminde yeteneklerin, bu olumsuzlukları frenlemeye çalışan faziletler dikkate alınmadan ve onun etkisine girilmeden kullanıldığını görüyoruz. Özellikle bu yetenek ve kapasite; dinamik, yerinde duramayan bir karakterle bir o yana bir bu yana hareket eden, coşkun, kabına sığmayan bir enerjinin yansıması ise...

Abdülaziz'in oğlunun, gençliğinin birden bire ve çok miktarda ortaya çıkardığı yetenekleri, yerinde duramayan bir karakterle bir o yana bir bu yana hareket eden, coşkun, kabına sığmayan türdendi... Fakat sahibinin faziletlerini dikkate almadan ve onun etkisine girmeden hareket etmek isteyen türden değildi...

Ömer'in şahsiyeti, yetenek ve faziletleri arasında, önce onun zatında ve sonra da tarz ve gidişatında tam bir dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayan benzersiz bir düzenle kemâle ermiş, olgunlaşmıştı.

Çocukluğu esnasında kendini gösteren, varlığını kesin biçimde ortaya koyan faziletleri, -şimdi- kendini ifade etme ve varlığını ortaya koyma sınırlarının ötesine geçiyordu.

Çünkü genç, daima sürekli geliyor, hayal, görüş ve hareket dünyası daha geniş ufuklara açılıyordu...

Çocukluk döneminde görülen faziletler, kokusunu tatlı tomurcuklardan yayıyorken, şimdi bu tomurcuklar kayboluyor, gencin sahip olduğu daha geniş dünyaları doldurabilmek için yeni kalıplarla dönmek üzere gidiyordu... Böylece faziletler pek çok biçimlerde kendilerini gösterdiler...

Bu anlattıklarımıza, Ömer'in hayatından bir örnek verelim...

"Zarafet ve şıklık" onda çocukluğundan itibaren görülmeye başlanan bir durumdu. Bu zarafet ve şıklığın, onun daha çocukluk döneminde yaşlılarıyla oyun oynamak yerine âlimlerin ve fakihlerin hikmet meclislerinde oturma biçiminde ortaya çıktığını görüyoruz.

Yine bunun, örneğin yalan gibi aşağılık hâl ve

hareketlerden daima uzak durma biçiminde meydana geldiğini görüyoruz. Küçük bir çocuk olmasına rağmen yalanın, yalan söyleyen kişiyi küçük düşürüp zarar verdiğini kavramıştı.

Yine bu zarafet ve şıklığın boş, faydasız söz ve davranışlardan kaçınma biçiminde ortaya çıktığını görüyoruz. Birincisinde düşünce ve tefekkürün baskın olduğu bir suskunlukla... İkincisinden de ölçülü ve dengeli bir ciddilik davranışıyla uzak kalıyordu...

"Zarafet ve şıklık" olarak tanımladığımız bu fazilet, çocukluk dönemindeki güzelliklerini de beraberinde getirerek yeni bir tarzda gelişip olgunlaşmış, gencin bilinç ve duygularına uygun farklı kalıplara girip biçimler almıştır...

Bu sebeple "zarafet ve şıklık" hâlinin, dış görünümdeki zarafet ve şıklığı da kapsayacak şekilde genişlediğini görüyoruz. Bu ise, lüks ve rahat yaşamın, getirdiği ve güzel görünme dürtüsünün yol açtığı bir davranış olarak değil; içteki "zarafet ve şıklık" faziletinin dışa yansımaları, çerçevesinin genişlemesi olarak meydana gelmiştir...

Sonra Ömer bin Abdülaziz'in içindeki genç adamın, en gösterişli, en parlak kıyafetleri giydiğini, en keskin, en hoş parfümleri kullandığını görüyoruz. O kadar ki, o herhangi bir yoldan geçip gittiğinde, ardında bıraktığı, uzun zaman etkisini sürdüren keskin parfüm kokusundan dolayı insanlar onun oradan geçtiğini bilirlerdi...!!

O, bunun yanı sıra her şeyde zarafet ve şıklığa önem veriyordu... Konuşmasında... Mimiklerinde... Kendine özgü yürüyüşünde... Ki bu yürüyüşe gençler bayılıyor, aynısını taklit etmeye çalışıyorlardı. O derece zarif ve

özgün bir yürüyüşü, "Ömer'ce Yürüyüş" olarak tanınıp biliniyordu...

Fakat niçin dış görünümdeki bu zarafet ve şıklığın, içteki zarafet ve şıklık faziletinin bir uzantısı olduğunu söylüyoruz da bunun o fazilete bir tepki olarak ortaya çıktığını söylemiyoruz...?

Bu sorunun cevabı, Ömer bin Abdülaziz'i, hayatın lüks ve konforundan bolca ve ölçüsüzce faydalanırken her görüşümüzde -ki onu bu hâlde çokça görüyoruz- zihinlere gelen pek çok sorunun da cevabıdır.

Bu soruların cevabı şudur: Bu hayatın hiçbir karesinde herhangi bir susamışlık, açlık ve arzuların bastırılmasına tepki olarak ortaya konan refleks davranışlar görmüyoruz. Çünkü kahramanımız, doğduğu andan itibaren hiçbir zaman hayatın nimet ve güzelliklerinden mahrum kalmamış, bunlara karşı özlem taşımamış ve bunlara yönelik arzularını bastırma gereği duymamıştır...

Bu, birincisi...

Diğer bir gerçek de şudur: Ömer'in, gençliğinin ve adamlığının o parlak, gösterişli ve alımlı günlerinde ve yine o müreffeh bir yaşamın tüm imkânlarından faydalandığı günlerde... Bastırdığı yahut bilinçaltına ittiği istek ve arzularının tepkisi olacak türden herhangi bir günah işlediği veya yanlış davranışta bulunduğu bilinmiyor...

Her hâlükârda bu genç ve adamın şahsiyeti, muhteşem bir açılım ve gelişme sergiliyordu...

Kendisinin de tanımladığı gibi bu "hevesli kişilik",

şahsiyetindeki bu büyük açılım ve gelişme meydana gelirken, fazilet ve yeteneklerde de yeni ufuklara doğru yelken açılıyordu...

Saf mayasında Arap karakteri, günah isteklerden meydana gelse dahi arzuların bastırılmasına en fazla karşı çıkan insan karakteridir. Burada olduğu üzere, meşrû arzuların ve faziletli, isabetli isteklerin bastırılmasını asla kabul etmeyeceği kesindir...

Böylelikle anlıyoruz ki, hayatının bu uzun döneminde Ömer'in hayatını kuşatan ve dolduran görkem ve şaşaa, aynı değerde veya zıt istikamette bir fiile tepki olarak ortaya çıkmamıştır... Aksine o ilk fiilin, yeni ufuklarda ve yeni tarzlarda devam eden uzantısı olmuştur...

Hayatının bu döneminde kalıtım yoluyla geçen ruhî yapısı yetenekleriyle çok sağlam bir dayanışma içindedir. Ömer'in duygularını ve davranışlarını yöneten, onlara rehberlik eden hevesli kişiliğin, baba Abdülaziz bin Mervan'da da bulunduğunu ve şaşkınlık verici biçimde onu da yüksek ve saygın işlere yönelttiğini görüyoruz...!!

Bir gün damadını şikâyet eden bir adamla konuşurken konuşmasında Arapça dilbilgisi kurallarına aykırı davranarak şöyle der:

"Men hateneke?"^{1[1]}

Adam bu soruya şu cevabı verir:

"Hateneî el-hâtinü'l-lezî yehtinu'n-nâse."^{2[2]}

^{1[1]} Cümlelerin anlamı: "Seni kim sünnet etti?". Adamın konuşmada dikkat çektiği husus, kelimenin cümle içindeki anlamını ve görevini belirleyen hareketin doğru biçimde yani dilbilgisi kurallarına uygun olarak kullanılması gerektiğidir.-Mütercim.

^{2[2]} Cümlelerin anlamı: "Beni herkesi sünnet eden, sünnet etti."-Mütercim.

Abdülaziz şöyle der:

"Es'eluke an ismi hatenike."^{3[3]}

Bunun üzerine adam şöyle der:

"O zaman bunu "Men hateneke?" biçiminde değil; "Men hatenuke?"^{4[4]} olarak ifade etmelisin."

Abdülaziz bin Mervan bu hatasına çok üzülür. Ertesi gün evine kapanır. Bazı gramer âlimleriyle Arap dili ve kuralları derslerine başlar ve nihayet bunda o kadar başarı gösterir ki dili, kurallarına ve inceliklerine uygun ve kusursuz kullanmada örnek kabul edilir...!!

Sadece bu kadarla da kalmaz. Yönetim ve idaresi altındaki Mısır ve Afrika halklarına bir genelge göndererek, Arapçayı iyi seviyede öğrenenlerin devlet hazinesinden alacakları maaşın diğer insanlarınkinden daha fazla olacağını duyurur.

Cömertliğe heves etti ve Emevîlerin en cömert, eli en açık yöneticisi oldu. Şairlere, diğer yöneticilerin yaptığı gibi, kendisini övmeleri ve pohpohlamaları için lütuf ve ihsanda bulunmuyordu. Aksine onların da bu ihsan ve bağışa ihtiyaçlarının olduğunu düşünerek bunu yapıyordu...

Onun bu davranışındaki sloganı bize kadar ulaşan şu sözüdür:

"Rızkı verenin de vermeyip mahrum edenin de Allah olduğuna iman eden bir mü'minin, büyük mükâfat ve güzel sevaptan kendisini nasıl alıkoyduğuna hayret ediyorum."

^{3[3]} Cümlelinin anlamı: "Damadının adını soruyorum."-Mütercim.

^{4[4]} Cümlelinin anlamı: "Damadın kim?"-Mütercim.

Biyografisini kaleme alan tarihçiler onu şöyle anlatmaktadırlar:

"İnsanların en cömertlerindendi."

Aynı şekilde takvaya ve Allah korkusuna heves etti. Bu konularda her ne kadar daha sonra oğlunun ulaştığı seviyeye ulaşamadıysa da... Rabbine karşı duyduğu korku ve ürpertiye ölüm döşeginde şöyle tarif etti:

"Keşke adı sanı bilinmez bir şey olsaydım..."

Keşke şu akarsuyun içinde akıp giden bir damla ya da Hicaz toprağında bir ot olsaydım...!!"

İşte babadaki bu hevesli kişilik, daha mükemmel ve kapsamlı biçimde evlâda geçiyordu...

Evlâttaki bu gelişen şahsiyetin, keşfeden, hareket ve eğlenceyle dolup taşan bir festival havası içinde varlığını sürdürdüğünü göreceğiz. Bu esnada herhangi bir ruhî daralma, iç sıkıntısı ve günahattan kaçınma duygusu onun hareketlerini kısıtlamıyor... Çünkü o bu hâlde bulunurken faziletlerinden soyutlanmış olarak, onları göz ardı ederek değil; bütün faziletlerinin eşliğinde hareket ediyor...

* * *

O gün, Medine'nin her türlü insanî faaliyet ve aktivitenin bolca yerine getirildiği büyük bir toplum olduğunu söylemiştik...

Bu faaliyet ve aktivite içinde maneviyata, gönül dünyasına dönük çalışmalar; zahidler, âbidler ve salih insanlar tarafından...

İlimle ilgili çalışmalar; âlimler, fakihler ve muhaddisler tarafından...

Sanatla ilgili çalışmalar, şairler, müzisyen ve şarkıcılar tarafından yapılıyor ve uygulanıyordu...

Ömer bin Abdülaziz, çocukluğundan itibaren âbidler, salihler ve zahidlerin meclislerinde bulunarak manevî açlığını, gönül dünyasını doyurdu...

Aynı şekilde âlimlerin ve fakihlerin ders halkalarındaki uzun eğitimi sonunda şahsiyetinin ilmî boyutunu da tamamladı; onlardan öğrendi, onları örnek aldı...

Onun manevî ve aklî melekeleri, gelişimine ve mükemmelliğe giden yolda yolcululuğuna devam edecektir...

Böylece onun gençlik döneminde karşımıza çıkan yeni bir şey var. Bu da ondaki asil, köklü sanatsal yeteneğini ortaya çıkaran şaşırtıcı sanat başarısıdır...

Bütün yeteneklerinin kapılarını ardına kadar faaliyete ve gelişime açan adam; şimdi de -şayet şarkı söylemeyi meslek edinmiş olsaydı-, bu alanda nice ustaları geride bırakacak derecede dokunaklı, hoş sesiyle bize sürpriz yapıyor... Aynı şekilde eğer meslek edinmiş olsaydı alanının nice ustalarını geride bırakacak derecede başarılı olduğu bestekârlık yeteneğiyle de bize sürpriz yapıyor... Arap şiirine olan düşkünlüğü, ezberindeki pek çok şiir ve şiir eleştirisi ve tahlili konusundaki başarısı ise, ses ve bestedeki kabiliyetinden çok daha ileri durumdadır...

Şiirler söylemeye ve bunları besteleyip kendi kendine mırıldanmaya başladı... Fakat çok geçmeden onun bu söz ve bestelerinin haberi her tarafa yayıldı. Şarkıcılar onun söz ve bestelerini seslendirmeye başladılar...

Her güzel sestem zevk almasına... Her hoş musikiye kulak vermesine... Daha ötesi kendi dokunaklı, hüznü sesine rağmen bu yetenek ve zevk almayı asla büsbütün serbest bırakmamış, bu konuda dizginleri iyice salıvermemiştir... Onun vicdanının derinliklerinde her zaman takvanın gür sesi yükselmeye devam etmiştir... Bu yüzden şarkıcıların en önde geleni olan İbn Serîc'i dinlerken pek çok defa şöyle dediğini işitiyoruz:

"Bu ses, Kur'an'la olsaydı, ne muhteşem olurdu...!"

Ömer'in şiir alanında oldukça ileri bir birikim ve yeteneği vardı... Bunda şaşılacak ne var...! Şiir o dönemde çağın kültürü ve dili durumundadır...

Ömer şiir yazmayıp, kasideler söylemedi... Ne var ki, müziği meslek edinmemekle birlikte kendisini, müzik alanının ustalarıyla üstünlük mücadelesine girmeye ve nihayet onlara üstün gelmeye teşvik eden hevesli bir kişiliğe sahipti...

Bu hevesli kişiliği, din ve fıkıh ilimlerinin yanı sıra onu büyük kovanını çağın kültür kuyusuna daldırma ve ağzına kadar dolu hâlde geri çekme yönünde yönlendiriyor, harekete geçiriyordu... O da içten gelen bu güçlü eğilim ve yönelişe uyarak, şiiri ezberleyen, şiir kritik ve analizleri yapan vasfıyla şiirle yakından ilgilendi...

O çağlarda, şiire olan tutku, Arap İslâm toplumunun en belirgin karakteristik özelliklerinden biriydi...

Emevîler döneminde şiirin arı uğultusu gibi her yerde sesi vardı... Bu alanda üç büyük şair başı çekiyordu: Cerir, Ferzadak ve Ahtal. Bu üçü, dünyayı dolduran ve insanlığı meşgul eden "Emevî Üçlüsü" olarak tanınıyordu...

* * *

Gencin hayatında beklenmedik başka yenilikler baş gösterecek ve bu yenilikler onun "hevesli kişiliğini", ilim alanında ve şiir dünyasında görülen üstünlük yarışında onu çok daha ileri noktalara götürecektir...

Bu yeniliklerden birisi, babasının ani vefatıdır. Abdülaziz bin Mervan, Mısır valisi görevini yürütürken vefat eder ve Mısır'a gömülür. Halife Abdülmelik bin Mervan, kardeşinin oğlunu -Ömer'i- yanına alır ve onu kızı "Fatıma" ile evlendirir.

Bu Abdülmelik öyle bir şahsiyettir ki, geniş bir fıkıh, ilim ve şiir birikimine sahiptir. Hatta insanlar onu Fıkıh biliminde Urve bin Zübeyr ve Saîd bin Müseyyeb'e benzetirler...

Şa'bî onu şöyle anlatır:

"Abdülmelik ile konuşmak için ne zaman bir araya gelsem, mutlaka sözleriyle beni geliştirmiş ve ilerletmiştir. Aynı şekilde ne zaman şiir için bir araya gelsek, o yine şiirleriyle beni geliştirmiş ve ilerletmiştir."

Abdülmelik de kendinden şöyle söz eder:

"Kürsülere tırmanma ve sürçüp düşme korkusu, beni kocattı."

Herhâlde Cerir ile aralarında geçen şu diyalog, onun şiire ve şairlere dair engin bilgi birikimine dair bize önemli ipuçları verecektir:

Bir gün Cerir'e sordu:

"En iyi şair kimdir?"

Cerir:

"İbnü'l-işrîn'dir -yani Tarfe bin Abd-. Çünkü o yirmi (işrîn) yaşında öldürülmüştür."

"Ebû Sülmâ'nın iki oğlu (Züheyr ve oğlu Ka'b) hakkında ne düşünüyorsun?"

"Ey Mü'minlerin başkanı, o ikisinin şiiri apaydınlıktı."

"İmrüü'l-Kays hakkında ne diyeceksin?"

"O kötülük ve şiiri kendine iki ayakkabı yaptı."

"Peki, Zürrûme için ne söyleyeceksin?"

"O hiç kimsenin yapamadığı biçimde şiirin inceliklerine ve gizli anlamlarına vakıf olmuştur."

... Sonra Ferazdak hakkında...

... Sonra kendin ve şiirin için... Ne söyleyeceksin?

"Eğânî" kitabının yazarının aktardığı biçimiyle konuşma bu şekilde uzayıp gidiyor... Bu konuşma esnasında Abdülmelik bin Mervan'ın bu alandaki engin birikimi bütün açıklığıyla ortaya çıkıyor. İşte Ömer bin Abdülaziz, bu çok bilgili adamla aynı çatı altında yaşamaya başlıyor... Hevesli kişiliği onu, bu fıkıh, ilim ve şiirde oldukça başarılı bir seviyede olan amcaya benzeme yönünde onu güdülüyor...

Fakat dizgin ve dümen, her zaman faziletlerinin elinde... Yetenekleri ne tarafa giderse gitsin ve hangi gökte kanat çırparsa çırpın, her zaman son ve nihaî sözü faziletleri ve dini söylüyor... Şiire ne kadar tutkun olursa olsun, ondaki her türlü bayağılık, saçmalık ve karşı cinse

duyulan aşk duygularından onurlu bir tavırla uzak duruyor... O kadar ki Medine valiliği yaptığı dönemde Ömer bin Ebû Rebîa, şiiri güzelleştirmek adına işi maskaralığa kadar götürüp, mukaddes değerleri hafife aldığı zaman onu şehirden sürmüştür...

* * *

Özetle... Ömer bin Abdülaziz, yetenek ve kabiliyetlerini ileri hedef ve amaçlarda kullandı...

Aynı şekilde gençliğinde de hayatın bol nimet ve imkânlarından Allah'ın, kullarına helâl kıldığı sınırlar dâhilinde faydalandı...

Kabına sığmayan, coşkun karakteri, her istediğini elde etmesine olanak verdi... İstediklerinin çok daha fazlasını helâl nimetler dairesinde buldu... Fıkıh ve derin kavrayış sahibi, ileri görüşlü genç, kabına sığmayan, coşkun karakterinin istek ve arzularını asla frenlemeye, bastırmaya çalışmadı...

Bu karakterin şerefi, istikamet üzere oluşu ve bayağılıklardan uzak bulunuşu onu mutlu ediyordu. Bu tavır ve tutumu sebebiyle, helâl ve temiz nimetlerden gönlünce, doyasıya faydalanmak sûretiyle kendini ödüllendirdi...

Hikmetli kader, Abdülaziz'in oğlunun gençliğinin bu şekilde bolluk ve refah içinde geçmesini dilemişti... Daha sonra hilâfet makamına getirilip de hayatında onu en büyük velilerden biri haline dönüştürecek olan bu manevî devrim gerçekleştiğinde... O gün bütün dünya onun zühd ve takva üzerine kurulu yaşantısının, içine kapanık, sessiz, dingin karakterin bir dışa yansıması olmayıp,

aksine enerjiyle dolup taşan... Arzu ve özlemlerle yerinde duramayan, coşkun karakterini aşan ruhî üstünlüğün bir sonucu olduğunu apaçık gördü...!!

Evet... Takdir-i ilâhî, bu adamın hâl ve davranışlarından meydana gelen ilginç ve muhteşem tabloları bize gösterecektir...!!

İşte bugün ona, Irak'ın en pahalı, en değerli ve en yumuşak ipekli kumaşından dikilmiş bir elbise getirildi... Parmak uçlarıyla kumaşı yokluyor ve memnuniyetsizce şöyle söyleniyor:

"Ne sert, ne kaba elbise!"

Halbuki yarın Müslümanlara halife olduğu zaman da kendisine bunun aksine insanların çoğunun ancak fakirlikleri sebebiyle tiksinererek giyecekleri sert, kaba bir elbise getirilecek, parmaklarıyla aynı şekilde elbisesinin kumaşını yoklayacak; ama bu kez gözyaşları gözlerinden süzülürken şöyle diyecektir:

"Çok yumuşak bir elbise..."

Bana bundan daha sertini ve kabasını getirin...!!"

* * *

Bu sebeple bu Emevî kökenli devlet başkanı hevesli kişiliğinin arzu duyduğu her şeye heves etsin. Kuşkusuz onun bu heves süreci, halife olduğu yıllarda bize beklenmedik bir şekilde karşımıza çıkacak olan harika değişimi yansıtacak bir ayna mesabesinde.

Bundan dolayı şimdi dilediğine heves ve arzu etsin...

Elbiselerin en kalitelisini ve en yumuşağını giysin...

Sofraların en lezzetlisi ve en güzelleri onun için kurulsun... Savaş atlarının en iyilerine ve mükemmellerine binsin... En rahat ve en pahalı yataklarda uyusun... İlimden ölçüsüzce öğrensin...

Her tür ahlâkî erdem ve faziletlerle donansın...

Zarfin mektubunu içine alması gibi o da eniyle boyuyla bütün dünyaya sahip olsun, onu içine alsın...

* * *

Bakın, bakın işte o... Nitelenemeyecek, aşılamayacak kadar büyük bir lüks ve konforlu yaşamın içinde sefa sürüyor... Maaş, ödenekler ve babasından miras kalan arazinin ürünlerinden oluşan yıllık geliri, kırk bin dinarı geçiyor...!!

Şam'dan Medine'ye yolculuk yapıyor ve bu esnada ticarî mallarını taşıyan kervanı, elli deveden meydana geliyor...!!

En pahalı, en gösterişli elbiseleri satın alıyor... Bir elbiseyi sadece bir kere, belki alçakgönüllülük gösterip iki kere giyiyor... Ondan sonra elbise onun gözünde eskiyor...!!

Ayaklarına dolanıp sendeleyecek derecede elbisesinin eteklerini topuklarına kadar aşağı sarkıtıyor...!!

Tavus kuşunu kıskançlıktan çatlatacak derecede zarif yürüyor...!!

Parfümün kokusu, gittiği her mekanı hoş kokusuyla dolduruyor...!!

Âdeta bu hâliyle açgözlü, doyumsuz bir yarışçıyı

andırıyor. Ancak görünen o ki, onun yarışı, lüks ve konforlu yaşam sahipleriyle değil; aksine konforlu ve lüks yaşantının bizzat kendisiyledir...!

Ne kadar da ilginç...!!

Bu adam, hilafet makamına oturduğu zaman, anlar kadar çok kısa bir zaman diliminde, bütün bunlardan nasıl soyutlanacak ve tam aksine bir dünya görüş ve yaşantısını nasıl kabullenecek...?!

Evet, bu müthiş dönüşüme tanık olma arzumuz, bizi aceleci, yerimizde duramaz bir hâle getiriyor olabilir...

Fakat sabırlı olmalı, aceleci davranmamalıyız... Yoksa bu olağanüstü insanın hayatına dair ihtiyacımız olan kimi sahneleri atlayabilir, farkına varamayabiliriz... Fotoğrafın tamamını ve çerçeveyi görmek için acele etmeden beklemeliyiz...!!

N

TECRÜBE

"...Kendi kendini yiyen bir dünya görüyorum."

Ömer bin Abdülaziz yirmi beş yaşındayken, Emevî halifesi Velid bin Abdülmelik onu Medine'ye vali yapıyor.

Medine'de bu atama sebebiyle sevinç tezahüratları yapılıyor. Çünkü Abdülaziz'in oğlunun ahlâk ve yaşantısının güzelliği, her yere bir meltem esintisi gibi ondan önce ulaşıyor...

Dillerde dolaşan faziletiyle, azledilmiş vali Hişam bin İsmail'in yerine Medine'ye vali oluyor. Hişam, zalim, geçimsiz, hırçın ve kötü birisi olması sebebiyle eleştirilen, hınç ve öfke duyulan biriydi.

Yeni vali ise, kendi siyaset çizgisi ile diğer valilerin siyaset anlayışları arasındaki büyük farklılığı hemen bütün açıklığıyla gösteren bir girişle yönetime başlıyor.

Önceki vali, maiyetini kaba, zorba, acımasız adamlardan oluşturup, bu yaklaşımıyla halkın gönlüne korku salarak, "şimdi sahte para revaçta!" anlayışını

yerleştirmeye çalışıyordu. Kutlu valiye, halka yeni ve yüce siyaset anlayış ve çizgisini şöyle duyuruyordu: Sağlam ve tam olandan başkası kabule şayan değildir. Hayırlı olan kabul edilebilir, kötü olan değil... Doğruluk kabul edilebilir, yağcılık ve dalkavukluk değil... Doğru yolda olmak kabul edilebilir, doğru yoldan sapmak değil... İşte bu, onun yönetim anlayışı ve yönetimde izlediği sistemdir...!!

Sonra göreve gelir gelmez ilk iş olarak Medine'de yaşayan ilim, takva ve fazilette ileri on kişiyi seçti ve bu kişilerle şûra meclisini (danışma kurulunu) kurdu. Bu on kişi şunlardı: "Ubeydullah bin Abdullah bin Utbe, Ebû Bekir bin Seleme bin Abdurrahman, Urve, Ebû Bekir bin Hayseme, Kasım bin Muhammed bin Ebû Bekir, Süleyman bin Yesâr, Hârice bin Zeyd bin Sâbit, Kasım bin Muhammed bin Hazm, Sâlim bin Abdullah ve Abdullah bin Âmir bin Rebâa."

Onlarla yaptığı ilk toplantıda onlara şöyle dedi:

"Ben sizi karşılığında mükâfat alacağınız bir husus için çağırdım. Bu meselede hakka ulaşmamda bana yardımcı olacaksınız... Allah aşkına, bir aşırılığa veya bâtıla kaydığımı görürseniz, beni mutlaka uyarınız ve hakka ulaşmamda bana yardımcı olunuz."

Onun toplantıya bu sözlerle başlaması, salih, takva ve vera sahibi insanların beğeni ve takdirini aldı. O, bütün insanlara yepyeni bir hayatın kapılarını açıyordu. Onlar, onun yönetiminde huzur ve güven dolu bir gönülle bu yeni hayatı süreceklerdi...

* * *

Kendi yönetimini, devlet idaresinde bir model haline getirmeye başladı. Yönetim sınırları da her geçen gün genişlemeye başladı; Mekke, Medine, Taif ve çevresinin... Bütün Hicaz bölgesinin valisi oldu. Sanki takdir-i ilâhî, onun bu yönetim sürecini, yarına, Müslümanların halifesi olup, bir uçtan bir uca tüm İslâm coğrafyasının yönetimini üstlendiği güne sakladığı büyük ve ulvî görevin bir provası ve tecrübesi yapmak istiyor gibiydi.

Bu yönetim deneyiminin, üstün başarıya nasıl ulaştığını göreceğiz.

Abdülaziz'in oğlu, ateşiyle pek çok Emevî valisini yakan yangının ortasında, yeşil ve güvenli bir vâha meydana getirmek için bütün dikkatini yönetimin ahlâkî temellerinin sağlamlaştırılması üzerinde yoğunlaştırdı. O, yüceliği, makamın gurur ve kibrinde değil; aksine halka karşı olan ileri derecedeki tevazusunda ve adalette arıyor. Kriter ve değer yargılarını adalet ve merhamet ekseninde oluşturuyor. Şefkat ve merhametiyle, her kavrulmuş ve bunalmış gölgelendiriyor, her ürkütülüp korkutulmuş güvenli sığınak oluyor...!!

Böylece -çok hızlı bir biçimde- insanların gönüllerini fethetti ve derin sevgilerini kazandı.

Âlimler, ondan önce vali ve âmirlerden mümkün olduğunca uzak duruyor, kendi esenlik ve huzurlarını böylece sağlamaya çalışıyorlardı. Onların çoğuna karşı sevgi ve saygı hisleri taşıyorlardı. Ancak aynı âlimler, Abdülaziz'in oğluna derin saygı duymaya başladılar. Hatta o dönemin en önde gelen âlimlerinden biri olan Saîd bin Müseyyeb de bunlardan biriydi. Halbuki o, hayatı boyunca hiçbir zaman ne bir valiyi ne de halifeyi

ziyaret etmeye yanaşmadığı gibi valileri karşılamayı ve onların meclislerinde bulunmayı dahi reddetmişti... İşte bu takva sahibi büyük âlimi ağarmış saçlarıyla Ömer bin Abdülaziz ile görüşmek ve sohbet etmek için defalarca kere valilik sarayına gidip gelirken görüyoruz...!!

* * *

Genç vali, halkın arasında adalet ve güveni yaygınlaştırmaya başladı. Onlara şefkat ve gönül huzurunun hazzını yaşatmaya başladı. Bunları ise, Emevîlerin gerdiği korku ve dehşet perdesini yırtıp, hak ve âdil sözü haykırarak ve döneminin tüm zulüm ve günahlarından kendini uzak tutup, bunların failleri olan zalimlere meydan okuyarak yapıyordu. Bu zalimlerin başında ise, Haccac bin Yusuf es-Sakafî geliyordu.

Bir gün Halife hac mevsiminde onun yerine Haccac'ı hac sorumlusu yaptı.

Ömer bin Abdülaziz azgınlığı ve zulmü sebebiyle bu valiye büyük bir öfke duyuyordu. Derhal Halife Velid bin Abdülmelik'e bir mektup göndererek, ondan Haccac'a Medine'ye uğramamasını emretmesini istedi. Halbuki o bu sırada Emevî halifelerinin ve özellikle Velid'in Haccac'a ne kadar değer verdiğini çok iyi biliyordu. Yine bu girişiminin, gerektiğinde öç ve intikam alabilecek kuvvet ve nüfuza sahip olan Haccac'ın ona karşı tavır almasına yol açabileceğinin de farkındaydı.

Halife, Ömer bin Abdülaziz'in isteğini kabul ederek, Haccac'a bir mektup yazdı. Mektubunda şöyle diyordu:

"Ömer bin Abdülaziz, bana bir mektup yazarak, senin Medine'ye, ona uğramamanı benden istedi.

Senden hoşlanmayanlara sen de uğrama, Medine'den uzak dur."

Ömer bin Abdülaziz'in, henüz halife dahi olmadığı, halife olduğunda geçireceği büyük manevî devrimin henüz kendisinde görünmediği bir zamanda Haccac gibi bir adama öfke ve hınç duyması, onun o zamanda saf özünü ve net takvasını da göstermektedir.

Emevîler, saltanatlarının bekasını ve yönetim sınırlarının genişlemesini Haccac'a borçlular... Bu yüzden ona sevgi besliyorlar ve onu koruyorlar...

Fakat mademki bu geniş saltanat, Haccac gibi azgınlara omuzlarında yükselmiştir, öyleyse Ömer bin Abdülaziz'in bu yönetimde ne işi var?

Şüphesiz onun Haccac'a ve onun gibilerine karşı bu duruşu, bizim Ömer bin Abdülaziz hakkındaki kanaatimizin iyi yönde oluşmasını sağlıyor ve biz böylece ilâhî takdirin, bu yönetim sürecinin onun yarın üstleneceği büyük görev için bir deneyim olmasını murad ettiğini düşünüyoruz.

Ömer bin Abdülaziz, -daha önce de söylediğimiz gibi- Haccac'a meydan okumanın hiç de basit bir iş olmadığını biliyordu. Haccac o dönemde gerçekten devlet üzerinde oldukça büyük nüfuz sahibi ve yönlendirici bir konuma sahipti.

Yine o, Mervan oğullarının bütün değerli ve kıymetli neleri varsa, hepsini uğruna feda ederek Haccac'a yardımcı olacaklarının farkında idi. Çünkü Haccac'ın zorba kuvvetine ve yönetimine hâlâ ihtiyaç duyuyorlardı...

Fakat sorumlulukları konusunda güven veren bu adam bunların hiçbirisiyle ilgilenmiyor. Onun ilgilendiği biricik konu, zorluklar ve akıbet ne olursa olsun, kesinlikle hakkın tarafında yer almaktır...

O şimdi her şeyi tam olarak görüyor. Yönetim deneyimi ona, Emevîlerin yönetimindeki geniş devlette neler olup bittiğini görmesini sağlayacak keskin ve derin bir bakış açısı kazandırmıştır.

Kendisi de her ne kadar Emevî kökenli bir vali olsa da sahte ve yapmacık görüntülere kanmayacak, ailesinin ve kavminin dünyası karşılığında dinini satmayacaktır...!!

* * *

Çevresindeki dünya ihtiras, hırs ve sapkınlıklarla çalkalanıyordu.

Deneyiminin kendisine öğrettiği gibi ve yine kendi deyimiyle: Birbirini yiyen bir dünya...!!

Şayet bu dünyanın dizgini kendisinde olsaydı, onu yola getirebilir, düzeltebilirdi... Ancak şu an valilikten başka hiçbir yetkiye sahip değil.

Evet... Onun yetkileri -hatta bunun da bir kısmı- sadece valisi ve yöneticisi olduğu Hicaz bölgesi sınırlarında geçerli. Öyleyse hiç olmazsa bu bölgeye karşı görevlerini yerine getirmeli, buraya kendi düzgün, âdil karakterinin damgasını vurmalıydı. Bu bölgede yaşamın yüzü, kendisinin vali olarak gelişinden sonra ondan öncesi gibi olamazdı...

Her şeyin değişmesi gerekiyordu... İnsanlar ve davranışları... Şehirlerdeki binalar, yollar ve kanallar

değişmeliydi...

Bu düşüncelerle Hicaz bölgesini yeniden kurmaya başladı... İşe öncelikle Peygamber'in Mescidi'nden başladı ve onu eski haline döndürdü... Her tarafa mimarlar gönderdi. Su kuyuları kazıldı, yollar yapıldı...

Kendi yönetim sınırları içinde devlet hazinesine eski güven ve saygınlığını yeniden kazandı. Böylece hazineyi her çapulcu ve hırsızın kolayca ulaşabildiği bir yer ve yine her savurgan ve tutumsuz insanın elinde oyuncak olmaktan kurtardı. Her bir kuruş para gerçek ve doğru yerini buldu ve ancak oralarda kullanıldı...!!

Emevî yönetiminin diğer valilerinin zulmünden kaçan herkese Medine'nin kapılarını ardına kadar açtı... Onları takip ve kovuşturmadan kurtarıp, onlara güven ve huzur sağladı...

* * *

Valiliğinin ikinci yılında bir olay oldu. Tarihçiler bu olayı sadece kaydetmekle yetindiler. Halbuki biz, gelişiminin hatta bundan öte ileride bütün şahsiyetini biçimlendirecek olan yaşayacağı manevî devrimin sebeplerinden güçlü bir sebebi bu olayın içinde bulduk. O sene halife onu hac sorumlusu olarak görevlendirmişti. Mekke'ye varınca, halkın büyük bir kuraklık ve kıtlıkla pençelediğini gördü. Derhal salih zatları ve seçkin âlimleri çağırdı, halktan da isteyenin kendilerine katılabileceğini söyledi... Hep birlikte Mekke'nin açık arazisine çıktılar. Ömer bin Abdülaziz, topluluğa istiskâ namazını kıldırdıktan sonra Allah'a dua etmeye, yakarmaya başladı. Tam bu sırada mucizeye benzer bir şey oldu. Kendisi henüz yerinden kımıldamamıştı ki,

mevsimi ve zamanı olmadığı hâlde gökten yağmur boşalıverdi. İnsanlar, hiçbir bulutun olmadığı, pırıl pırıl masmavi gökyüzünün üstlerinde uzanıp durduğu bir vakitte bu yaşadıklarıyla şaşkınlık içinde kalakaldılar...!!

Mekke o sene, ender görülen bir bolluk ve berekete kavuştu...!!

Bize göre, bu olay, kesinlikle Ömer bin Abdülaziz'in vicdanının derinliklerinde yerleşip kök salmış olmalıdır. Daha sonra gelecekte yaşayacağı manevî devrimde doğrudan etkisi olacak manevî bir deneyime dönüşmüştür.

Bilinci ya da bilinçaltı veya her ikisi birlikte, bu apaçık kerametın sonunda Allah'ın onun ruh ve gönlüne yerleştirdiği sır, evliyalığın farkına varmış olmalıdır...

* * *

Her ne olursa olsun, sorumluluk bilinci valiyi bütünüyle kaplamıştı. Bu sebeple o, pek çok zevkinden - şiirden ve şairlerden, müzisyenlerden ve müzikten- uzak durdu. Geriye sadece şıklığa ve hayatın güzelliklerine olan düşkünlüğü kaldı.

Bir gün gösterişli, pahalı bir elbise satın alıyordu. Bu esnada zahidlerden biri onu gördü.

"Bu parayı fakirlerin cebine koymuş olsaydın, bu senin için daha hayırlı ve iyi olmaz mıydı?" dedi.

Ömer bin Abdülaziz bu sözünden dolayı adama kızmadı, küsmedi; aksine ona:

"Benim fakirleri ihmal ettiğimi hiç gördün mü?" diye karşılık verdi.

Bu ikiyüzlülüğün bulunmadığı gerçek bir cevaptı. Onun Medine ve Hicaz bölgesine vali olduğu günler, halkın benzerini çok nadir gördüğü bir rahatlık, bolluk ve bereketin yaşandığı günlerdi.

Valilik makamının sorumluluk ve görevleri onu meşgul edip, faziletlerini ve takvasını artırıp geliştirmesine engel olmadı. Kendini daha fazla ibadete verdi ve buna azim ve sabırla devam etti. Gecelerini genellikle Resûlullah'ın mescidinin çatısına çıkıp, orada Allah'a dua ve ibadet ederek geçirirdi.

Resûlullah'ın ashabından Enes bin Mâlik onun arkasında namaz kıldı, sonra şöyle dedi:

"Arkasında namaz kıldığım hiçbir imamın namazı, Resûlullah'ın (s.a.v.) namazına bu adamınki kadar benzemiyordu."

Aynı şekilde valilik makamının sorumluluk ve görevleri, onu ilim ve Fıkıh öğrenmekten de alıkoymadı. Akıl ve düşüncesini ilimle zenginleştirmeye, geliştirmeye başladı. Nihayet bu sahada söz sahibi, lider biri oldu.

* Bir gün Ebü'n-Nûr el-Medînî, Medine'nin âlimleriyle sohbet ediyordu. Ömer bin Abdülaziz'i göstererek:

"Allah'a yemin olsun ki, sizin en bilgininiz budur." dedi.

* Hatta ondan da öte, Kur'an'ı otuz kez İbn Abbas'a arzetmiş olan... ve yine benzeri ender bulunan âlimlerden biri kabul edilen büyük âlim Mücahid bin Cübeyr, Ömer bin Abdülaziz hakkında şöyle demektedir:

"Biz kendisine öğretelim diye Ömer'e gelmişken, ondan öğrenip geri döndük."

* Aynı şekilde İmam Leys de onun hakkında şunları söylemektedir:

"Bir konuda ilme ihtiyaç duyduğumuzda Ömer bin Abdülaziz'in o konunun ilmine ayrıntılarıyla sahip olduğunu gördük. Âlimler onun yanında öğrenciler mesabesindeydi."

Bunlar, ilmin lider ve kutuplarının onun hakkındaki tanıklığı... Bu tanıklık, Ömer'in, aklî ve ruhsal faziletlerini geliştirirken izlemiş olduğu yolu bütün açıklığıyla bir fotoğraf gibi önümüze koymaktadır.

Fakat... Acaba Emevî yönetimi, istikamet ve temizliğiyle yönetimin tüm çirkeflik ve ayıplarını ortaya döken Ömer gibi bir adama daha ne kadar sabır gösterecektir...?!

Ona asla uzun süre sabır göstermeyeceği ve sessiz kalmayacağı kesindir... Ömer bin Abdülaziz, iktidardaki Mervan oğulları ailesinin seçkin bir valisi... ve istisnasız olarak bütün hanedanlığın saygısını kazanmış olmasına rağmen onun bu yeni ve üstün yönetim anlayışına çok fazla tahammül edemeyeceklerdir...

* * *

Yönetimin çirkefliğini ve valilerin taşkınlıklarını ortaya dökmekten bir an bile geri durmuyordu. Daha önce söyledik: Mervan oğullarının tağutu Haccac, onun, kendisinin ayıplarını bu şekilde ortaya dökmesini ve onu teşhir etmesini asla unutmuyacaktı.

İşte Haccac'ı görüyoruz... Ömer bin Abdülaziz'in,

yönetimin zulüm ve çirkeflğine karşı çıkan, teşhir eden kimi insanlara -ki bu insanlar halifenin haklarında tutuklama kararı çıkardığı insanlardı- destek olup himaye etmesini fırsat biliyor. Derhal komplo ağlarını örmeye başlıyor; halifeye amcasının oğlu, kız kardeşinin kocası ve Hicaz valisi olan Ömer bin Abdülaziz'i şikâyet ediyor, ona karşı kışkırtıyor.

Haccac'ın, onu ihbar edip, kötölemesi için her yol hazırdı. Bunu her şekilde yerine getirebileceği fırsatı yakalamıştı. Ömer bin Abdülaziz'in ortaya koymuş olduğu genel duruşa Mervan oğullarından hiç kimse uyum gösteremiyor hatta birlikte olmaya tahammül dahi edemiyordu.

Devlet yönetiminde yer alan Ömer bin Abdülaziz'in, Emevî halifelerini eleştirenleri ve onları kötöleyenleri engellemediği haberi Halifeye ulaştı. Derhal onu saraya çağırdı.

"Halifeleri eleştirip onlara söven kimse hakkında ne dersin?... Bu kimse öldürülmeli mi...?" diyerek, Ömer'in ağzını yokladı.

Ömer bin Abdülaziz, susup, soruyu cevapsız bıraktı.

Onun bu tavrı, Halifeyi daha çok öfkelenlendirdi. Asık bir suratla sorusunu yineledi:

"Halifeleri eleştirip onlara söven kimse hakkında ne dersin?!... Bu kimse öldürülmeli mi...?!"

Ömer bin Abdülaziz dinine ve faziletlerine olan tam bir bağlılıkla, sonunun ne olacağını önemsemeyen bir tavırla cevap verdi:

"Ey Mü'minlerin başkanı! Bu kimse haksız yere birini öldürmüş müdür?"

Halife Velid, "*Hayır. Fakat o kişi, halifelere sövmüş ve onların saygınlıklarını çiğnemiştir.*" diye karşılık verdi.

Ömer, son derece sakin bir sesle:

"Öyleyse halifelerin saygınlıklarını çiğnediği için cezalandırılır; ama öldürülmez..." dedi.

Bu cevap üzerine Halife öfkeli, sert bir işaretle görüşmeyi bitirdi. Ömer bin Abdülaziz, derhal cezalandırılacağı beklentisiyle halifenin huzurundan ayrıldı. Daha sonra o anki duygularını şu sözlerle anlattı:

"Halifenin huzurundan ayrılırken, çevremdeki en küçük bir hareketin, Halifenin bana gönderdiği bir elçi olduğunu düşünüyordum...!!"

* * *

Bu gergin ortamda Haccac, hasmını avlamaya karar verdi. Daha önceki iddiasını ortaya attı.

Gerçekten Ömer bin Abdülaziz, Haccac'ın ve diğer Emevî yöneticilerinin zulmünden kaçanlara Medine'nin kapılarını açtığı gibi onlara kendi kucağını da açıyordu.

İnsanların, yönetimin hatalarını, çirkeflliğini ve bozulmuşluğunu söyleme hakkını kabul ediyor ve buna saygı duyuyordu.

Sonra Haccac'ın Halifeyi inandırmaya çalıştığı gibi, Ömer bin Abdülaziz'e sığınan bu insanların arasında yönetime karşı silahlı bir askerî darbe planlayan hiç kimse yoktu.

Ömer bin Abdülaziz birazcık Haccac'ın suyundan

gidiverse, ona gülüverseydi, onun kendisine kurmakta olduğu bütün tuzaklar boşa çıkacaktı.

Fakat temiz ve saf fitratı, bu gibi durumlarda uyuşmayı ve yumuşaklık göstermeyi kesinlikle kabul etmiyordu.

Bunun üzerine Halife, Ömer bin Abdülaziz'e birini göndererek, hakkındaki iddiaların doğru olup olmadığını sordu. Bunun üzerine Ömer bin Abdülaziz, yiğitlik ve tavizsizliğin ileri boyutlarda kendini gösterdiği bir mektup yazdı.

Mektubunda, adaletin yok olurken, zulmün iyice yerleşmekte olduğunu anlattı. Yönetimin ilelebet Mervan oğullarında kalması bahanesiyle Haccac'ın ve onun gibi olanların perde arkasından işledikleri iğrenç zulümleri ortaya döktü... Hiçbir devletin, kendi kendini yüceltip, azgın ve taşkın bir yönetim olmasının kabul edilir bir şey olmadığını; Haccac'ın ise, valileri arasında böyle bir tutum sergilediğini samimiyetle dile getirdi.

Ardından beyinleri çatlatıp şaşkınlık uyandıran tarihî sözünü söyledi:

"Her bir ümmet, kıyamet günü günahlarıyla gelse, biz de sadece Haccac'la gelsek, bizim günahımız onların günahlarının toplamından kesinlikle daha ağır olur."

Halife Velid, kendisine meydan okuyan hatta küçük düşüren yüce bir şahsiyetle karşı karşıya bulunduğunu anlamıştı. Bu yüzden Ömer bin Abdülaziz'i Medine ve Hicaz bölgeleri valiliği görevinden derhal azletti...!

Kahraman, dünyada hiçbir şehri onun kadar sevmediği Medine'ye geri döndü.

Daha sonra Medine'den ayrıлып Şam'a yerleşti. Valiliğini yaptığı altı yıllık süre içinde Medine'yi bayındır, güven dolu bir şehir hale getirmiş, halkına da refah ve huzurlu bir yaşam sürme imkânı vermişti.

* * *

Ömer bin Abdülaziz, Şam'a yerleştikten sonra bir gün dahi kendine "ne yaptığını", "boş zamanlarını nasıl geçireceğini" sormadı, düşünmedi... Çünkü hayatında boşluk yoktu... Yaşadığı süre içinde her bir dakikası faaliyet ve aktiviteyle dopdoluydu... Hedeflenen kemale ermek için ortaya konan büyük çaba, hayatının her bir dakikasını bu mukaddes ve mübarek yolculuğun tamamlanması yönünde kullanıyordu.

Şam'a dönüşünden kısa bir süre sonra devlet ordusunun, sürekli olarak sınırlarda huzursuzluk çıkararak ve devlet için tehdit olmaya başlayan Doğu Roma İmparatorluğu ordusuyla savaş yapmak üzere hazırlık yaptığını gördü. Samimiyetle silahını kuşanıp, savaşa gidecek askerler arasında sıradan bir asker olarak yerini aldı. Bu savaştan, ya zaferle ya da şehit olarak dönme beklentisi içindeydi...

Savaştan dönüyor... Kendini büsbütün fazilet ve takvaya adıyor...

Nitekim onun Medine'deyken de Ubeydullah bin Utbe gibi birtakım salih insanlarla oturup kalkmaktan hoşlandığını görmüştük... Şimdi Şam'da da Recâ bin Hayve gibi salih kişilerle aynı tutumunu sürdürdüğünü ve yine çağın en büyük İslâm âlimi Hasan el-Basrî ile de sürekli yazıştığını görüyoruz. Böylece o, olgunlaşma

yolunda ilerlemesini sürdürmektedir...

Bu arada devlet yönetiminde yapılan yanlışlar ve toplumun içinde bulunduğu sorunlar üzerine kafa yormaktadır.

Bütün bunlar onu derinden yaralamakta ve üzmektedir... Fakat hiçbir yetkiye sahip değilken elinden ne gelir...?!

Yapabileceği tek şey, var gücüyle fesada ve zulme karşı sesini yükseltmektir. Zaten bunu da yaptı...

Derken çeşitli İslâm bölgelerinde insanlar, onun Emevî hanedanlığına karşı söylemiş olduğu kimi sözlerini sloganlaştırmaya başladılar:

"Şam'da Velid, Irak'ta Haccac, Yemen'de Muhammed bin Yusuf, Hicaz'da Osman bin Hayyan, Mısır'da Kurre bin Şerîk ve Kuzeybatı Afrika'da (Mağrib) Yezid bin Ebû Müslim..."

Allah'a yemin ederim ki, bütün yeryüzü zulümle dolup taşmıştır...!!!"

* * *

Halife Velid bin Abdülmelik vefat ediyor...

Onun yerini kardeşi Süleyman bin Abdülmelik alıyor...

Süleyman bin Abdülmelik, her ne kadar Ömer bin Abdülaziz'e karşı içinde gizliden bir saygı ve hürmet beslese de onun devlet yönetiminde görev almasından korkuyor. Bu yüzden onu yönetimden uzak tutup sadece bir dost ve yakın arkadaş, daha ötesinde, nasihat ve öğütler veren biri olarak kalmasını tercih ediyor.

Ömer'in ruhu, ufuklarına doğru yükselişini sürdürüyor...

İbadet onun ruhunu arındırıyor; ilim zihin keskinliğini arttırıyor. Sahip olduğu faziletler de ondaki misyonunu kararlılıkla yerine getirerek, onu hak ve iyiliğe özendirip, kötülük ve sapkınlığa karşı uyarıyordu...

Dinin dosdoğru kriteriyle, devletin savaş, yönetim, ekonomi, ahlâk ve sosyal tüm politikalarını süzgeçten geçiriyor. Bütün bunlarda devlet yönetiminin, halifenin, valilerin, komutanların, kısaca yönetim mekanizmasında yer alan tüm kişilerin şahsî arzu ve beklentileri doğrultusunda, dinin ruhundan ve metodundan uzak bir anlayışla yürütüldüğünü görüyor.

Bunun üzerine, gördüğü bu hakikati ısrarla ve yüksek sesle dile getirmeye başlıyor...

Bir gün Halife Süleyman bin Abdülmelik, ordu karargâhlarına yaptığı bir teftişte Ömer bin Abdülaziz'i de yanında götürür.

Kalabalık bir asker topluluğunun önünde dururlar. Halife gururla, "*Ömer, şu gördüğün topluluk hakkındaki düşüncelerin nedir?*" diye sorar. Ömer'in, ağır sorumluluk duygusuyla belleri çökerten cevabı gelmekte gecikmez:

"İnsanlarının birbirini yiyip, senin de bundan sorumlu olduğun bir dünya görüyorum...!!"

Halife hiç beklemediği bu cevapla şaşkına döner. Konuşmasını sürdürerek şöyle der:

"Şu gördüklerin seni şaşkırtmış olmalı?"

Ömer:

"Ben en çok, Allah'ı bilip tanıdığı hâlde O'na asi olan, şeytanı bilip tanıdığı hâlde ona tâbi olan ve dünyanın gerçek yüzünü bildiği hâlde ona gönül verip meyleden kimseye şaşarım...!!"

Aynı şekilde Halife bir hac mevsiminde onu beraberinde götürür... Yolculuk sırasında bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başlar. Halife yağın yağmurun şiddetinden korkuya kapılır. Ömer bin Abdülaziz'e bakınca onun güldüğünü görür.

"Böyle bir şeye insan hiç güler mi?" diye sorar.

Ömer bin Abdülaziz:

"Ey Mü'minlerin başkanı, Allah'ın rahmetle gönderdiği zaman yağmurun hâli bu ise, varın siz, Allah'ın gazaplandığı zaman yağmuru nasıl yağdıracağımı bir düşünün...!!" der.

Bu hâl üzere Ömer bin Abdülaziz, uyarılarını yapmaya devam etti. Kör gözlere hakikati göstermeye, sağır kulaklara duyurmaya çalıştı.

Çok kısa bir zaman sonra takdir-i ilâhî, büyük sorumluluğu: İslâm ümmetinin halifesi olma sorumluluğunu omuzlaması için ona bereketini yaymaya ve bu yönde kendisine telkinlerde bulunan içindeki sesi daha güçlü duyurmaya başladı.

Şimdi hayatının hatta insanlık tarihinin en şaşırtıcı o günlerinde onunla birlikte olmadan önce, onun omuzlarına bırakılacak ve eğriliklerini düzeltmesi kendisinden istenecek olan ağır mirasa, Allah'ın izniyle,

hızlıca bir göz atmak istiyoruz.

N

ÖLDÜREN TEREKE

"Sa'd, sen canını kurtar... Sa'îd helâk oldu..."

Sıffîn savaşının akabinde yapılan "Hakem Olayı" aldatmacasından... İçinde buldukları fitne sebebiyle istikametlerini kaybetmiş olan Haricîler tarafından İmam Ali'nin şehit edilmesinden... Ardından ümmetin kanının daha fazla akmasına engel olmak isteyen Hasan bin Ali'nin Muaviye ile anlaşma yapmasından sonra devlet yönetimi bütünüyle Şam valisi Muaviye'nin eline geçti...

Muaviye yönetime geçer geçmez, mükemmel bir dahilik ve sabır göstererek, otoritesi çok uzun zaman sürecek bir Emevî devletinin temelini oluşturmaya başladı.

Biz burada Muaviye'nin, İmam Ali'yle olan mücadelesinde benimsemiş olduğu pozisyonunun doğruluğunun veya yanlışlığının değerlendirmesini yapmayacağız. Çünkü bu konuya dair düşüncelerimizi bu

kitabın "Osman! Yolun Açık Olsun..." ve "Ali'nin Gözetiminde" başlıklı bölümlerinde ve yine "Peygamberin Torunları Kerbela'da" adlı kitabımızda söyledik.

Fakat burada konuya bir giriş olmak üzere, oğlu Yezid'i yerine geçirmek ve halktan ona biat almakla Muavi'yenin bu pozisyonunu kabul etmediğimizi belirtmek istiyoruz.

Çünkü Yezid, babasının dahice ve sabırla yaptıklarını o, ahlâkî yozlaşma ve zorbalıkla yerle bir etmiş, yönetimde bulunduğu süre içinde Emevî devletini orman kanunlarıyla yönetmiştir.

Muaviye'nin, devlet yönetiminin Ebû Süfyan soyunda kalmasını sağlamak için verdiği uğraş ve bu uğraş karşısında takdir-i ilâhînin onlardan bu gücü ebediyen almak için işleyip, onlara Yezid'in başa geçmesinden itibaren sadece dört sene tanınması gerçekten şaşırtıcı bir durumdur.

Yezid, boşa geçen dört senelik yönetiminin sonunda hastalanarak yatağa düştü ve öldü. Hastalığı esnasında o da yönetimin Ebû Süfyan soyundan devam etmesi için oğlu II. Muaviye'yi yerine geçirdi.

Ne var ki büyük takdir-i ilâhî bütün dünyayı hâlâ şaşkın bırakan bir sürpriz hazırlıyordu.

Bu sürpriz şöyle gerçekleşiyordu:

Bir gün o takva sahibi delikanlı yani II. Muaviye bütün halkı topladı. Sonra ayağa kalkarak onlara bir konuşma yaptı:

"Dedem Muaviye, Resûlullah'la olan akrabalığı ve

İslâm'ı kabul etmedeki önceliği sebebiyle bu işe kendisinden daha layık olan Ebû Tâlib'in oğlu Ali'yle savaştı ve nihayet devlet yönetimini ele aldı...

Sonra babam Yezid yönetimi ondan devraldı. O ona hiç lâayık değildi ve asla olmadı. Babam da arzu ve ihtiraslarının peşi sıra sürüklenip gitti...

Bize işlerin en ağır geleni, onun yattığı yerin kötülüğünü bilmemizdir. Çünkü o, Resûlullah'ın ciğerparesi torununu katletmiş, mukaddes değerleri çiğnemiş, haramı mubah yapmış ve nihayet Kâbe'yi tahrip etmiştir.

Ben atadan miras yoluyla sizin başınıza geçmeyi ve sorumluluklarınızı taşımayı reddediyorum. Şimdi siz uygun gördüğünüz bir başkasını kendinize halife olarak seçin...!!!"

Ahlâkî erdemlerle bezenmiş salih genç, bu konuşmasının ardından evine kapandı ve o, Rabbinden, Rabbi de ondan razı olarak Allah'a kavuşuncaya kadar halifelik makamını reddetti.

İşte böylece, Ebû Süfyan hanedanlığı, yönetimin ilelebet kendilerinde olması ümitlerini yitirdikleri gibi kendi içlerinden salih birinin diliyle de en ağır bir biçimde eleştiriliyordu...

II. Muaviye'nin bu asil duruşu, Emevî yönetiminde zelzele etkisi göstermiş ve yüce şehit Hüseyin bin Ali'nin (r.a.) katili Ubeydullah bin Ziyad gibi zalimlerin korkudan yüreklerini ağzına getirmiştir... Daha sonra bu adam, kadın kılığına girerek kaçmaya çalışırken yakalanmış ve öldürülmüştür...

Devlet parçalanmış ve uçurumun kenarına gelmişti... Şu an burada sayamayacağımız pek çok şart oluşmamış olsaydı, yönetimde Abdullah bin Zübeyr olacaktı. Fakat koşulları çok iyi kullanan Mervan bin Hakem, çıkardığı kapkaranlık fitneler ve çevirdiği çirkin entrikalar sonunda yönetim makamına oturdu.

Böylelikle yönetim, Ebû Süfyan soyundan çıkıp bir başka Emevî soyuna, Mervan soyuna geçmiş oldu.

Mervan'ın, Hz. Osman'ın halifeliği döneminde Hilafet Sekreterliği Başkanı sıfatıyla devlet yönetiminde yer aldığından beri şüphelerle dolu bir geçmişi vardır...

Onun bu olaylarda haksızlığını ortaya koyan ve hakkındaki şüpheleri doğrulayan pek çok olay vardır...

İlk kötülük saçan deneyimini, Mısır'da gerçekleştirdi. O sırada Mısır valisi Abdurrahman bin Cahdem adında, Abdullah bin Zübeyr'in destekçilerinden bir kişiydi.

Mısır, Mervan'ı korkutan bir kale konumundaydı. Abdurrahman bin Cahdem'le yaptığı savaştan zaferle çıkararak ordusunun başında Mısır'a girdi. Sonra insanları kendisine biat etmeye zorladı. Büyük bir kalabalık daha önce Abdullah bin Zübeyr'le yaptıkları biati bozmamakta diretince, direnişçilerden seksen kişiyi katlederek geri kalanlara gözdağı verdi.

Bunları yaparken bir yandan da Ubeydullah bin Ziyad'ı Irak'a göndererek, Kûfe'yi fethedip, şehirde gasp ve katliam yapmasını emretti.

Emevî taraftarlarının yaptıkları anlaşma gereğince kendisinden sonra sırayla halife olacak olan Halid bin Yezid'e ve Amr bin Saîd bin Eşdak'a ihanet ederek

yaptıkları anlaşmayı bozdu. Amr bin Saîd'in asker sorunu olmasaydı Mervan asla halife olamayacaktı.

Böylece Mervan yönetimindeki Emevî devleti, zorbalık ve ihanet temelli bir siyaset izlemeye başladı.

Devlet yönetimini on ay gibi kısa bir süre elinde bulunduran Mervan, Muaviye'nin açtığı çığırı izleyerek, ölmeden önce ilkin oğlu Abdülmelik, sonra da Abdülaziz için halktan zorla biat aldı. Böylece hilafet bir saltanata dönüşerek, bir hükümdar ölünce yerini bir başka hükümdar aldı...

Mervan ölünce yerine oğlu Abdülmelik bin Mervan geçti. Ondan sonra onun oğlu Velid bin Abdülmelik, sonra da diğer oğlu Süleyman bin Abdülmelik devlet yönetiminin başına geçtiler.

Bu dönemde, özellikle Abdülmelik bin Mervan döneminde kayda değer büyük işler ve icraatlar gerçekleştirildi.

Fakat gerçekleştirilen bu icraatların yanı sıra devletteki yozlaşma, halktaki korku ve gündelik hayat da ikiyüzlülük ve kokuşmuşluk hâli artarak devam etti... Böylece babadan oğula intikal eden yönetim, zamanla mirasçılarını "öldüren bir tereke"ye dönüştü. İlâhî takdirin, halifelik makamına getirerek, yönetimin bütün sorumluluk ve yükünü Ömer bin Abdülaziz'in omuzlarına yükleyeceği gün o bu terekeden dolayı çok hüznlenecekti...

Gönle korku salan bu tereke ne idi?

Mervan oğullarının, saltanatlarının bekası için başvurdukları şiddet ve zorbalık...

Devlet ve toplum hayatını bütünüyle saran bozulma ve yozlaşma...

Dahası o dönemde insanlara fikir ve gönül dünyalarında bir boşluk değil; bilakis tam bir tahrip yaşatan, değer ve hakikatlerin tersyüz edilmesinden meydana gelen bir terekeydi bu...

* * *

Mervan oğulları yönetiminin şiddet ve zorbalığı, Haccac'ı ve taşkınlıkta onun gibi olanları maşa olarak kullanmalarında belirgin bir şekilde kendini gösteriyordu.

Abdülmelik bin Mervan, Abdullah bin Zübeyr'le savaşmak için Haccac'ı seçti. Bu seçiminde, Haccac'ın ona anlattığı rüya çok etkili olmuştu. Haccac, ona gelip, geceyin bir rüya gördüğünü, rüyasında Abdullah bin Zübeyr'i yakalayıp öldürdüğünü anlatıp, "*Beni bir orduyla onun üzerine gönder de onunla savaşıp onu öldüreyim.*" dedi.

Bunun üzerine Abdülmelik bin Mervan, rüyasını gerçekleştirilmesi, Resûlullah'ın (s.a.v.) havarisinin oğlu, iki kuşaklı Esmâ'nın oğlu, Allah'a gönülden teslim olup yönelen kişiyi yakalayıp öldürmesi için Haccac'ı gönderdi.

Bedbaht Haccac amacına ulaşmak için her tür kutsal değeri çiğnemekte hiçbir sakınca görmüyordu... Ebû Kubeys dağının tepesine bir mancınık kurdu. Müslümanların hac görevlerini yerine getirdikleri kutsal aylarda dağın tepesinden Kutsal Mescidi taş ve kaya yağmuruna tuttu...

Abdullah bin Zübeyr'e karşı kazandığı zaferin

mükâfatını, Abdülmelik bin Mervan tarafından Mekke, Medine, Yemen ve Yemame valisi yapılmakla aldı. Daha sonra Abdülmelik, dizginlemek için onu Irak'a gönderdi. Haccac Irak'a gelir gelmez ilk işi şehir halkını toplayıp onlara meşhur konuşmasını yapmak oldu:

"Olgunlaşmış, koparılma vakti gelmiş kelleler görüyorum. Şüphesiz onları koparacak olan da benim. Sarıklar ve sakallar arasında akan kanları görür gibiyim. Kelleyi koltuğa almış yürüyorlar..."

Allah'a yemin ederim ki, kölesinin işlediği bir suçtan dolayı o kölenin efendisine, yolcunun işlediği suçtan dolayı da yerleşik halka gereken cezayı elbette vereceğim. Başkaldıran asinin işlediği suçun acısını, baş eğen, itaatkâr kimseden elbette çıkaracağım. İşler öyle bir duruma gelecek ki, adam diğerine şöyle diyecek:

"Sa'd, sen canımı kurtar... Saîd helâk oldu..!!"

Bu söz, Mervan oğullarının salih adam Ömer bin Abdülaziz'e bıraktıkları terekeyi çok iyi anlatmaktadır.

Bütün yeryüzü ceset ve kan gölüne dönünceye kadar öldürmek, öldürmek, öldürmek...

Şöyle de denebilir: İktidarda olduğu sürece Emevî devletinin karşı karşıya kaldığı başkaldırı ve silahlı direniş hareketleri, bu sert yönetim tarzını, daha doğrusu bu kansızlığı doğuran sebeplerin başında geliyordu.

Bununla birlikte bundan da doğrusu şu hakikattir: Devletin vahşi bir açlıkla yönetilmesi, söz konusu başkaldırı ve direniş hareketlerinin kıvılcımının tutuşmasında ve alevinin her tarafa yayılmasında en önemli etken olmuştur.

Bu ateşin içinden bir tanık bizzat bu korku salan mirası bu hâle getiren vahşice zulme tanıklık etmektedir. Bu tanık, Abdülmelik bin Mervan'ın ta kendisidir. Ölüm hastalığı süresince dudaklarından şu pişmanlık sözleri hiç eksik olmamıştır:

"Kıyamet günü hesaba çekildiğim vakit Haccac'ın hesabını ben nasıl vereceğim?!"

Dahası Abdülmelik bin Mervan sağlığındaiken, bir gün Haccac'ı azletmek istemiş, bunun için ağır sözler içeren bir ferman yazmıştı. Fermanı aşağıdaki sözlerle bitiyordu:

"Mü'minlerin emirinin görevinden derhal emekliye ayrıl. Layık olduğun bir lânet ve ezip öğüten bir cezayla o görevi bırak."

Fakat Abdülmelik bin Mervan, iktidar ve saltanatının bekasını sağlamak adına onu daha sonra göreve tekrar getirdi.

Yönetimin zorba ve diktatör bir rejim olduğunun tek ve yegâne göstergesi, akan kanlar değildi. Aksine hiçbir gerekçe olmaksızın halk aşağılanıyor, hor ve hakir görülüyorlardı... İslâm dini, Araplar dışındaki Müslümanları oluşturan Mevali'ye de diğer Müslümanlara verdiği tüm hakları vermiştir. Hâl böyleyken Mervan oğulları yönetimi, bu insanların mecbur kaldıkları için Müslüman olduklarını iddia ederek, onları devlet hazinesindeki malî haklarından mahrum bırakarak, hakları olan maaş ve bağış onlara vermemiştir. Yine onları devlet işlerinde çalıştırmadığı gibi cizye vermeye de mecbur etmiştir.

Halbuki bu insanların içinden değerli, ileri gelen pek çok İslâm âlimi, âbidi ve mutasavvıfı yetişmiştir.

Bu arada insanların ümmeti "Arap" ve "Mevali" diye ikiye ayıran kışkırtıcı sözlerini de hesaba katmak gerekiyor. Yine bunda, ilk kez Muaviye'nin Mudar, Kays ve Yemen kabilelerine ve halklarına karşı yürüttüğü o milliyetçilik ruhunu tekrar diriltmeye çalışan insanların katkısının olduğu da bir gerçek...

* * *

Yönetimdeki sertlik ve zorbalıkları böyle...

Bozulma ve yozlaşmaya gelince... Devlet ve toplum hayatında her şeyi kapladı... Vicdanlar tarumar oldu... Soymaya, çalmaya gücü yeten herkes, elinin uzandığını zorla alıp sahiplenmeye başladı...

Ahlâk ortadan kayboldu, lüks ve ahlâkî çözüme baş gösterdi...

Yozlaşmayı, târumar olma izledi. Ekonomik krizler devleti boğmaya, nefessiz bırakmaya başladı. Üretim durma noktasına geldi. Öyle ki İslâm coğrafyasının en zengin şehri olan Irak'ın Haccac döneminde üretimden elde ettiği gelir 25 bin dirhemi geçmiyordu. Halbuki daha öncesinde ve Muaviye döneminde bu rakam 120 milyon dirheme ulaşıyordu...

Bununla birlikte Haccac'ın, devlete karşı bir ihanet ve yasal olmayan bir lüks yaşam içinde bulunduğu dair hiçbir bilgi yoktur. Fakat onun sert yönetiminin sebep olduğu savaşlar... Aynı şekilde ajanlar çalıştırıp, onlara ölçüsüzce harcamalarda bulunması... Tarımcılık, ticaret ve diğer iş alanlarında üretimi durma noktasına getiren,

halka karşı yürüttüğü öldürme olayları...

Bu sertlik ve yozlaşmaya, dinin ve hayatın değer ölçülerinin tümünden altüst edilmesi eşlik etti. Değerlerin alçakça nasıl altüst edildiğini anlamak için Emevî yönetimine bağlı tüm camilerin minberlerinden İslâm'ın kahramanı, onun hayırlı evladı ve Allah'a (c.c.) gönülden bağlı önderi İmam Ali'ye lânetler okunduğunu bilmek yeterlidir.

Evet... Bütün imamlar ona lânet okumaya mecbur ediliyorlardı... Hem de ne zaman...? "*Allah'ım, Muhammed'e (s.a.v.) ve Muhammed'in (s.a.v.) ailesine hayır ve bereketler ver...*" diyerek okudukları salâvatla başladıkları cuma hutbelerinde bunu yapıyorlardı... Halbuki İmam Ali'nin, Muhammed'in (s.a.v.) ailesi içindeki konumu, gerdanlıkta eşi olmayan inci mesabesindedir...

Yapılan sadece değerlerin altüst edilmesi midir? Aksine söz konusu icraatlar bundan çok daha ötesi olup, akıl ve mantığın rafa kaldırılmasıdır...

Hak ve hakikatin bu şekilde ters yüz edilmesinde şiirin ve şairlerin rolü oldukça büyüktü. Ömer bin Abdülaziz'in, halife olduktan sonra şairleri kapıdan içeri almamasının ve daha önceleri ikiyüzlülük ve yalanlarına karşılık almış oldukları bol bahşiş ve hediyelerden onları mahrum etmesinin sebebi bu olsa gerektir...

Her sarayın şairleri, her valinin ve devlet yöneticisinin kendilerini öven kimseleri vardı...

Daha önce şiirin o dönemde nasıl da çağın kültürünü ve dilini oluşturduğunu ve halkın şiire olan büyük ilgi ve

yönelişlerinden söz etmiştik.

Halka bir yalanı yutturmak ya da onları gaflete getirip bir haklarından mahrum bırakmak isteyen halife için şiir bulunmaz kaftandı...

Muaviye bile üstün dehasına rağmen, oğlu Yezid'e halktan biat alacağı zaman şiirden yararlanmayı göz ardı edemiyordu... Özel şairine bu amaca hizmet edecek bir kaside yazmasını ve belirlenen vakitte insanlar toplanınca topluluğun karşısında kasidesini okumasını istiyordu... Kararlaştırılan zamanda Şam'ın ileri gelenleri sarayda toplanınca Muaviye'nin şairi öne çıkıyor ve kasidesini okuyordu:

*İbn Âmir ve Mervan ne diyor böyle?!
Ya da Saîd neler söylemekte?!
Allah'ın halifeleri yavaş olun acele etmeyin!
Rahman onu dilediğine verecektir.
Boş kalacaktı Arap minberi o vakit,
Şayet olmasaydı emirü'l-mü'minin Yezid*

Şair kasidesini bitirir bitirmez, Muaviye üstün zekâsıyla, sanki ilk defa dinliyormuş da şiirden dolayı şaşırmış gibi hayret gösterir, alkış tutar. Müthiş bir kurnazlıkla şaire şöyle der:

"Dediğini düşüneceğiz. Bunun için Allah'a istihare edeceğim..."

* * *

Aynı şekilde Abdülmelik bin Mervan da valilerinin ve

ordusunun Şiilere, Hâricîlere ve Abdullah bin Zübeyr taraftarlarına karşı giriştiği katliamları aklamaya çalışırken şairi Cerîr'den yardım alıyordu:

*Eğer olmasaydı halife, okumasaydı Kur'an'ı,
Halka ahkâmı kim uygular, birliği kim
sağlardı?
Sen güvenilirsin, Allah'ın eminisin elbet
Atamalarında zulüm ve başıboşluk ebed
Ey Mervan soyu! Allah sizi yaptı üstün
Bid'ati din edinen insanlara karşı büsbütün*

Böylece Cerîr şeytanının istediği yönde olaylar gelişiyor... Abdülmelik bin Mervan hidayet rehberi, Abdullah bin Zübeyr de bid'atçı ilân ediliyordu.

* * *

Velid bin Abdülmelik, babasının mirasını devraldığı zaman, o da saltanatını insanlara kabul ettirmek için şairinden destek alıyordu. Cerîr yine öne çıkıyor, şiirini döktürüyordu:

*Şüphesiz Velid seçilmiş imamdır
Zaferle sancağını dalgalandırmıştır
Arş'ın sahibi senin halife olmanı istemiştir
Sen hükümdarsın kurul tahtına, esenlik ver*

Böylece Velid bin Abdülmelik, seçilmiş imam/lider;

hilafeti de Allah'ın bir lütfu, nimeti ve rahmeti kabul ediliyordu.!!

Halifeler bâtil davalarına halkı inandırmak, iktidarlarını sağlamlaştırmak için de şiiri kullanıyorlardı. Onların valileri ve komutanları da onların yolunca giderek şiirden destek alıyorlardı.

Haccac, bu cömert ve yalancı sofradan nasibini en yüksek miktarda almayı unutmuyor mu hiç?!

Ne kadar gizlerse gizlesin, üzerini örtmeye çalışırsa çalışsın, her geçen gün giderek arttığının farkındaydı. Emevî üçgeninin iki ayağına, Cerîr ve Ferazdak'a koşuyor, onlardan yardım alıyordu.

Cerîr, Haccac hakkında onu överek halka güzel göstermeye çalışıyordu:

*Haberiniz olsun, bilin, İbn Yusuf
İleri görüşlü, çizgisi net adamdır.*

Ferazdak onunla yarışıyor, Haccac'ın, kendisinin dahi bilmediği hatta inanmadığı fazilet ve güzelliklerini sayıp döküyordu:

*Görmedim takvaya Haccac gibi yardımcı
birini
Onun gibi ok atıp avını şaşırmayan birini
O Allah'ın kılıcıdır günahkâr asilerin
Vurur omuzları üzerindeki kellelerini*

Haccac'ın iştahı kabardıkça kabarıyor, Ferazdak ve Cerîr'in hezeyanları onu tatmin etmeye yetmiyor. Bir başka şairine sesleniyor. Şiirini icra etmeye başlayan şair âdeta Haccac'ı kutsuyor, onu kurtarıcı ilan ediyor:

*Allah elbette kendi nurunu tamamlayacak
Fasıkların ateşini de ebediyen söndürecek
Irak'ı ve halkını aşağılık kimseler yapacak
Çünkü onlar verilmiş sözlerini bozdular
Onlardan ölenler de sapıklık üzere ölecekler
Sağ kalanları aşağılık kimselere dönecekler*

* * *

İşte doğruluk ve iyiliğin ters yüz edilip, insanların vicdan ve bilinçlerinden hakikatin kazınması, zihinsel bir karmaşaya yol açılıp, dinî ve ahlâkî değerlerle bağlarının koparılması için şiir böyle kullanıldı...

Velid bin Abdülmelik'in askerlerinin yeryüzünü kan ve ceset denizine çevirdiklerini gördükten sonra ve meclislerde şairi Adiy bin Rukâ, Velid'e övgüler düzerken insanların, değer yargılarına bağlı kalmalarını hangi şey sağlayabilir?

Evet, halifeleri Abdülmelik bin Mervan'ın, Kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in kendilerine büyük değer verdiği ensârı ağır bir dille kötöleyen şiirler okuyan Ahtal'ı yakın adamlarından yaptığını görüp dururken, insanların, gelenek ve değerlerine sahip çıkmalarını ne sağlayabilir?

Toplum pek çok şeye olan inancını yitirmiş, gördükleri ve duydukları arasında zifiri bir karanlıkta yol

ve rotalarını şaşırılmış hâldedir. Yalan, ikiyüzlülük ve iftiranın ezici baskısı altında sinirler iyice bozulmuştur.

Bir yanda iyiler, salih kimseler yakalanıp öldürülür, onlara karşı tam bir katliam işlenirken, diğer yanda alçak, şerefsiz kimseler, itibarlı kimseler gibi saygı ve hürmet görmektedirler...

Cahiliye döneminde hanif (Allah'ı birleyen) insanlar, vadilerde dolaşıyor, yüzlerini göğe çevirerek gelecek bir peygamberi nasıl ki bekliyorlar idiyseler, Emevî döneminde de zulme uğrayan, işkence ve eziyete maruz kalan insanlar aynı şekilde yüzlerini göğe çeviriyor, bir kurtarıcının gelmesini bekliyorlardı. Allah'ın dinini eski asaletine döndürecek, hilafet makamına eski saygınlık ve değerini yeniden kazandıracak ve insanları yaşadıkları sıkıntılardan kurtarıp refah ve huzura kavuşturacak bir kurtarıcı sabırsızlıkla beklenir olmuştu.

Terekenin öldürücü, mirasın da korku saldığı doğrudur... Fakat Allah'ın seçimi ve yardımı, zoru kolay yapmak için yeterlidir...

* * *

Bir mucizeye ihtiyaç vardı...

Allah'ın takdiri ise mucizelerle doludur...

Olayları takip edenlerin, bu mucizelerden birini şimdi görme vaktidir...

Elbette şimdi bunun zamanıdır...

Allah'ın rahmeti engindir, sınırı yoktur...

O'nun cömertliği ise, ölçüye gelmez...

MÜJDE

"Onlar için öyle sağlam bir sözleşme yazacağım
ki...
Şeytanın onda en küçük bir müdahalesi
olmayacaktır..."

O olağanüstü çabayı görebilmek için salih adamlar -
Ömer bin Abdülaziz'le- birlikteliğimize kaldığımız yerden
devam ediyoruz. Bu öyle olağanüstü bir çabadır ki, yiğit
insan, karanlıklardan bir aydınlık meydana getirinceye
kadar bu çabayı göstermekten geri kalmamıştır.

İşte halifelik makamı, ona doğru yaklaşıyor...

Acaba ona karşı en küçük bir istek ve hırs taşıyor
mu...?

Asla! Halifelik makamına karşı gönlünde en küçük bir
arzu taşımıyor... Kaldı ki mevcut halife Süleyman bin
Abdülmelik'in erkek çocukları var... Emevî yönetim
geleneği, saltanatın babadan oğula geçmesini
öngörüyor...

Muaviye, kendi yerine oğlu Yezid'i geçirerek bu geleneği başlattı... Yezid de vefatından önce yerine oğlu II. Muaviye'yi geçirerek geleneği devam ettirdi... Ardından Mervan bin Hakem de bu geleneğe uyararak kendisinden sonra yerini oğlu Abdülmelik bin Mervan'a bıraktı. Abdülmelik de aynı geleneğe bağlı kalarak, kardeşi Abdülaziz bin Mervan'ı saf dışı bırakıp, oğlu Velid bin Abdülmelik için halktan biat alarak oğlu Velid'i halife ilan etti.

Sonra halife olmak, takva ve vicdan sahibi her insanın belini çökerten ağır bir sorumluluk ve yük olduğundan dolayı Ömer bin Abdülaziz'in aklından asla geçirmediği bir şey... Bütünüyle Rabbinin rızasına yönelmiş olan ruhu, yavaş yavaş dünya hayatının tüm güzelliklerinden uzaklaşmaya başlamıştı...

Sonra bir de Hicaz valiliği sırasında meydana gelmiş olan ve gönül dünyasında iktidara ve yöneticilere karşı derin bir korku uyandıran bir olay var... Ömrü boyunca bu olayın acısını yüreğinden hiç atamadı... Takvasına ters böyle bir hataya nasıl düştüğüne bir türlü anlam veremedi...

Söz konusu olayın özeti şu:

Bir gün Halife Velid bin Abdülmelik'ten bir ferman aldı. Halife, fermanında Abdullah bin Zübeyr'in oğlu Hubeyb'i, Emevî aleyhtarlığını yapmak ve halkı bu yönde kışkırtmakla suçluyor ve kendisine onu yakalayıp öldürmesini emrediyordu... Ömer bin Abdülaziz de bu emri yerine getirdi...

Hubeyb'in öldüğü haberi Ömer'de deprem şoku yaptı. Haberin etkisiyle göğün yarıldığını, yıldızların etrafa

saçılıp dağıldığını, kıyametin koptuğunu düşündü...!!

Ardından öldürücü bir hüznün bütün benliğini kapladı. Evine çekilip kapısını kilitledi. Yetmiş gün evden dışarı çıkmadı. Siyah elbiseler giyip, Allah'a sürekli yalvarıp, kendisini bağışlaması için dua etti...

Bu olay sonunda iktidarın ve yöneticiliğin ne büyük bir tehlike olduğunu anladı. Resûlullah'ın (s.a.v.) şu sözünü hiçbir zaman unutmadı:

"O, ne iyi sultan; memeden de ne kötü ayrıdır."^{5[5]}

Yine Resûlullah (s.a.v.) yöneticilik ve liderlik hakkında şöyle buyurmuştur:

"O iş, dünyada yöneticilik/liderlik; kıyamet gününde ise, hakkını vermeyen, yüklediği görev ve sorumlulukları yerine getirmeyenler için pişmanlık ve üzüntüdür."

O, şefkat ve adaleti tam olarak gerçekleştirmeye ve yerleştirmeye çalışıp dururken, yönetici olmanın, onu nasıl da iktidarın bazı günahlarına ortak ettiğini gördü.

Ömrü boyunca pişmanlığın ağırlığı altında ezildi. Ölümüne sebep olduğu insanın hayali, hilafet makamına geçip adalet ve takva timsali olduğunda dahi gözünün önünden hiç kaybolmadı. İradesine ve karakterine rağmen meydana gelmiş olan o bir tek üzücü olayı hiçbir zaman unutmadı.

Evet... Halifeliği süresince bu olay sebebiyle gözlerinden yaş hiç eksik olmadı. Buna bir anlam veremeyen yakın maiyeti ona şöyle dediler:

^{5[5]} Yani onun dünyada kişiye sağladığı menfaat ve çıkarlar pek çok; ölümden sonra da üzüntüsü ve kederi dayanılmazdır. Hadis için ayrıca bakınız: s.317.-Mütercim.

"Allah, (c.c.) cennete girmeni sağlayacak amelleri yapmanı sana nasip etmişken dinmeyen bu gözyaşı niçin?"

Bu soru karşısında halife daha çok ağlıyor.

"Hubeyb'i ne yapacağım? Hubeyb'i ne yapacağım?" diye dertleniyordu.

Sonra sevdiği bir kimsenin yasını tutan biri gibi feryat ederek şöyle diyordu:

"Hubeyb'in hesabını Allah'a verebilirsem, işte o zaman benden iyisi yok demektir."

Bütün bunlar, onun halife olmak gibi bir arzu ve hırs taşımadığını göstermektedir.

O kendi hâlinde, takva üzere yaşayıp, Allah ile en güzel şekilde karşılaşmak için hazırlanma çabasında...

Ömrünün bu bölümünde hevesli nefsinin, gidişatını değiştirip yavaş yavaş dünyanın haz ve güzelliklerinden uzaklaşarak, kendini yalnızlığa ve derin düşüncelere verdiğini görüyoruz... Bu süre içinde sadece bir avuç saygıdeğer âbid, âlim ve zahidlerle görüşüyor, onlarla oturup kalkıyor.

Tâbînin âlim ve faziletli insanlarından biri olan Recâ bin Hayve ile olan bağ ve ilişkisini güçlendiriyor. Bu zat, Emevî halifelerinin saygısını kazanmış, onlarla birlikte olmuş; ancak fazilet ve erdemlerini korumayı başarmış biridir.

Recâ bin Hayve, değerli, büyük bir şahsiyet... Ömer bin Abdülaziz'den söz ederken, ona da selam vermekten, değer ve büyüklüğünü itiraf etmekten kendimizi

alamıyoruz... İlâhî takdir, -daha sonra göreceğimiz üzere- Ömer bin Abdülaziz'in halife seçilmesinde onun ilk ve en sağlam sebep olmasını dilemiş ve bu iş için onu seçmiştir. Ömer bin Abdülaziz halife olduğunda bütün dünya onun takvalı, adaletli ve temiz yönetimine tanık olacaktır.

Ey Recâ! Allah'ın selâmı ve rahmeti senin üzerinde olsun...

* * *

Ömer bin Abdülaziz inzivaya çekilmekle, içinde yaşadığı dünyadan da büsbütün soyutlanmamış, devletin ve ümmetin sorunlarına karşı duyarsız kalmamış, uyarı ve sakındırma görevinden elini tamamıyla çekmemiştir.

Bu dönemde Ömer'le birlikte hocası ve arkadaşı olan Recâ bin Hayve'yi, halife Süleyman bin Abdülmelik'e nasihat ve öğütler verip, tehlike çanlarını çalmaya devam ederlerken görüyoruz.

Emevî devletinin adalet ve şefkatten yoksun olması, Ömer bin Abdülaziz'i en çok üzen durumların başında geliyordu.

Bu yüzdendir ki, adalet ve şefkat onun, dilinden hiç düşürmediği, halifeye karşı sürekli tekrarladığı bir tesbihat oldu.

* * *

Bir gün Halife Süleyman bin Abdülmelik hastalandı... Hastalanmadan önce yerine oğlu Eyyûb'u veliahd ilan etmişti. Fakat İbni Abdülhakem'in anlattığına göre Eyyûb ölmüş, böylece veliahdlık makamı boş kalmıştı.

Süleyman bin Abdülmelik hastalıktan yatağa düşüp,

bunun da ölüm hastalığı olduğunu anlayınca hilafet makamı zihnini meşgul etmeye başladı.

Çocuklarının yüzlerini dikkatlice incelemeye başladı; onları bu görev için küçük buldu... Sonra onların hepsine halife kaftanları giydirilmesini ve kılıç kuşanmalarını emretti. Onların bu kıyafet içinde nasıl duracaklarını görmek istiyordu.

Derken çocuklar, süslü halife kaftanlarını giymiş, kılıçlarını kuşanmış olarak babalarının yanına geldiler. Halife, çocuklarının göz doldurmadığını görünce üzüntüyle şöyle dedi:

*Çocuklarım henüz pek küçük
Bu işe daha çok yakışır büyük*

Ardından güvenilir danışmanı Recâ bin Hayve ile baş başa kalıp, onunla meseleyi enine boyuna konuştular.

Recâ ona şöyle dedi:

"Müslümanların başına salih bir adamı getirirsen, bu hem sana mezarında fayda verir, hem de âhiret hayatında sana şefaati olacak bir davranış olur."

Bunun üzerine Halife Süleyman bin Abdülmelik:

"Bu kim olabilir...?" diye sordu. Recâ bin Hayve:

"Ömer bin Abdülaziz..." karşılığını verdi.

Recâ bin Hayve'nin önerisi Halife için müjde gibiydi. Bu öneri, onun özlem ve arzularına hatta içinde saklayıp da kimseye açmadığı niyet ve kararına denk düşmüştü. Ardından meşhur sözünü söyledi:

"Onlar için öyle sağlam bir sözleşme yazacağım ki, şeytanın onda en küçük bir müdahalesi olmayacaktır!!"

Fakat Süleyman bin Abdülmelik'in kardeşleri avına saldırmaya hazırlanan kaplan gibi çömelip, hilafet makamına odaklanmışlarken bu nasıl mümkün olacaktır?!

Süleyman bin Abdülmelik bunun da çözümünü bulur: Ömer bin Abdülaziz'den sonra hilafet, tekrar kardeşlerine geçecektir.

Recâ derhal planı uygulamaya geçirir... Halife ile birlikte halifenin vasiyetini yazarlar:

"Rahmân Rahîm Allah'ın adıyla.

Bu, Allah'ın kulu ve Halife Süleyman bin Abdülmelik'ten Ömer bin Abdülaziz'e yazılmış bir fermanıdır.

Ben kendimden sonra yerime onu (Ömer bin Abdülaziz'i)... ve ondan sonra da Yezid bin Abdülmelik'i halife olarak atamış bulunuyorum.

Onu dinleyin ve itaat edin. Allah'tan korkun...

Siz kendi aranızda ihtilaf ve çekişmeye düşmeyin ki, sizi çekemeyenler bunu fırsat bilip bir fena girişimde bulunmasınlar."

Ömer bin Abdülaziz'in halifeliğine giden yolda ilk adım böylece atılmış, şeytanın en küçük bir müdahalesinin olmayacağı sözleşme yazıya geçirilmiş oluyordu!!

* * *

Ardından Recâ bin Hayve, planın ikinci adımını uygulamaya koydu: Emevî vali ve komutanlarını saraya davet ederek, Halifenin onlarla görüşmek istediğini bildirdi. Halifenin vasiyeti daha önceden yazılmış, katlanıp mühürlenmişti. Halife ve Recâ, Halifenin sağlığında bu vasiyetin açıklanmaması ve içeriğinden hiç kimsenin haberdar edilmemesi hususunda anlaştılar.

Emevî vali ve komutanları Halifenin çevresinde toplandılar. Halife, vasiyetinde ismini açıklayıp, kendisinden sonra yerini alacak olan halifeye biat etmelerini emretti... Bazıları biat etmeden önce Halifenin vasiyetinde geçen sonraki halifenin kim olduğunu öğrenmeye çalıştılar. Süleyman onları kınayınca hepsi de yeni halifeye biat ettiler. Sonra çeşitli tahmin ve zanna dayalı düşünceler içinde saraydan ayrıldılar.

* * *

Peki, hakkında bütün bu işler olup karara bağlanırken Ömer bin Abdülaziz nerede?

Bir gün hasta Halifeyi ziyaret etti. Halife onu karşılayıp şöyle dedi:

"Ey Ömer...

Ne zaman çok önemli ve hassas bir durumla karşı karşıya kalsam mutlaka aklıma sen geldin."

O gün Ömer bin Abdülaziz nedenini anlayamadığı birtakım duygulara kapıldığını hissetti. Bunlar, halife Süleyman bin Abdülmelik'in, kendisinden sonra yerine atayacağı ve halifeliğin yük ve sorumluluğunu omuzlarına yükleyeceği yeni halifeyle alâkalı bazı hislerdi.

Bunun üzerine Halifenin huzurundan ayrılır ayrılmaz derhal Recâ bin Hayve'ye gitti. Ondan şu ricada bulundu:

"Ey Recâ..."

Halifeyi ölüm döşeğinde gördüm... Mutlaka kendisinden sonra yerine geçecek halifeyi tayin etmek isteyecektir. O bu işte benim adımı anacak olursa, Allah aşkına senden, onu bu düşüncesinden vazgeçirmeni istiyorum... Yok, bu işte benim adım hiç geçmeyecek olursa da sakın beni ona hatırlatma..."

Onun bu hisleri karşısında Recâ'nın, keskin zekâsını kullanması gerekiyordu. Şayet Ömer bin Abdülaziz, bu hislerini destekleyecek kuvvetli tahminlere ulaşır ve halife olarak atandığını öğrenecek olursa, derhal halifeye gidecek ve özür dileyerek bu işten kendisini muaf tutması için ısrar edecektir. Bununla da yetinmeyecek, ülkeyi terk ederek izini kaybettirmeye çalışabilecektir.

Bu sebeple Recâ üstün bir zekâyla görevini yerine getirip, ona şu cevabı verdi:

"Çok uzak bir tahminde bulundun. Doğrusu, senin gerçeğe uzak böyle bir düşünce taşıyabileceğini sanmazdım... Abdülmelik oğulları, işlerine seni müdahil ederler mi zannediyorsun?"

Bu cevabı duyunca Ömer bin Abdülaziz'in yüzü parıldadı... Ardından Recâ'nın yanından ayrıldı. Yüzü parıldayan sadece Ömer değildi; Recâ'nın da yüzü aynı şekilde parıldıyordu. Gelişmelerden memnun bir şekilde ellerini ovuşturdu. Yönetimden, şan şöhretten ve halife olmaktan olabildiğince kaçan adamla yaptığı ilk karşılaşmayı kendisi kazanmıştı.

* * *

Halife Süleyman bin Abdülmelik'in kardeşi Hişam bin Abdülmelik, Recâ'ya geldi. Bu adam halife olmaya karşı içinde güçlü bir arzu taşıyordu...

"Ey Recâ!" dedi. "Seni sever ve saygı duyarım. Neler oluyor bana anlat. Eğer müstakbel halife ben isem, bunu öğrenmiş olurum; benden başkası ise, bu durumda halifeyle konuşurum. Bana söyleyeceklerini asla kimseye anlatmayacağıma dair sana söz veriyorum."

Yaşlı din ve fıkıh âlimi, Halifenin kendisine güvendiğini, bu konuda asla konuşmayacağına dair kendisinden sağlam söz aldığını söyledi. Bu cevaptan sonra Hişam bin Abdülmelik şaşkın ve üzgün bir şekilde Recâ'nın yanından ayrıldı. Giderken şöyle söyleniyordu:

"Şayet yeni halife ben değilsem, o zaman kim?! Yoksa halifelik Abdülmelik oğullarının elinden çıkıyor mu?"

* * *

Recâ bin Hayve bir gün hasta yatağında Halifeyi ziyaret etti. Onun ömrünün son anlarını yaşadığını gördü. Yakınına oturup, son nefesini verinceye kadar yanında kaldı... Cenaze işlemlerini yerine getirdi... Yeni halifenin ilanı için şartlar uygun hâle gelinceye kadar müstakbel halifenin haberini gizledi. Bununla birlikte gelecek halifenin, Allah'ın dini ve insanların dünya yaşamları için büyük muştı olacağını müjdesini verdi...!!

Şimdi onun sözlerine kaldığı yerden kulak verelim ve olayları onun ağzından dinleyelim:

"... Ardından onun yanından çıktım. Genel

güvenlikten sorumlu olan Ka'b bin Hâmid el-Absî'ye birini göndererek, ondan Halifenin ailesini toplamasını istedim. Bütün aile, Dâbık Mescidi'nde toplanınca onlara:

"Biat edin!" dedim.

"Daha önce biat ettik, şimdi bir kez daha mı biat edeceğiz?" dediler.

Ben de onlara,

"Halifenin isteği böyle... Bu mühürlü vasiyette veliahdı olarak belirlediği kişiye biat edin..." dedim.

Bunun üzerine tek tek biat ettiler.

Onlar biat edip de ben işi sağlamca tamamladığıma karar verince onlara halifenin vefat haberini verdim...

Ardından müteveffa halifenin vasiyetini okudum..."

* * *

Emevî yönetim geleneği, veliahd tayin etme biçiminde sürüyordu. Bu bakımdan Recâ bin Hayve'nin yaptığı iş son derece önemlidir. Bu defa seçilen halife, türünün tek örneği bir adamdır.

Bu öyle bir adamdır ki, bütün insanlık tarihinde onun benzeri bir adam aransa benzeri bulunamaz.

Bununla birlikte onu yakın bir zaman sonra eline geçen ilk fırsatta halifelik makamından çekilmek için çabalarken ve yönetim yetkisini halka iade edip onlardan uygun gördükleri başka birini seçmelerini isterken görüyoruz.

Recâ bin Hayve, halifenin vasiyetini okuyunca Emevî

vali ve komutanları duydukları isim karşısında şaşkına döndüler; ancak daha önce verdikleri biati de bozamadılar...

Hişam bin Abdülmelik isteksiz ve gönülsüz biat edenlerden biriydi. Biat etmek üzere Ömer bin Abdülaziz'e yaklaşırken dudaklarından şu sözler dökülüyordu:

"Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz. Şayet halife ben değilsem..."

Onun bu sözlerini duyan Ömer bin Abdülaziz ona şu karşılığı verir:

"Elbette Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz. Ya hiç istemediğim hâlde bu iş benim omuzlarıma yüklenmişse...!!"

Ömer bin Abdülaziz, şaşkınlığından kurtulur kurtulmaz ayazda karlar altında kalmış bir serçe gibi titremeye başlar. Ardından Recâ bin Hayve'ye dönerek ona şöyle söylenir:

"Ey Recâ, Allah'ın adını anarak senden buna engel olmanı istememiş miydin?!"

Daha sonra vefat eden halifenin cesedinin bekletildiği yere gider. Orada cenaze namazını kılıp, onu ebedî mekânına uğurlarlar. Defin işlemlerinin ardından vefat eden halifenin ailesine giderek taziyede bulunur. Orada kendisi de taziyeleri kabul eder.

Ertesi gün Halife Ömer bin Abdülaziz, Dâbık Mescidi'ne girince mahşeri bir kalabalıkla karşılaşır. Yeni halifenin göreve başladığı haberi Şam'a ulaşmış, oradan

gelen bu insanlar mescidi ağzına kadar doldurmuşlardı. Halife bu durumu, omzunu iyice çökertmeden önce kendisine yüklenen ağır görevden kurtulmak için kaçırılmayacak bir fırsat olarak görür.

Derhal minbere çıkarak, kalabalığa bir konuşma yapar:

"... Ben, benim kişisel görüşüm ve düşüncem alınmadan, insanlara da danışmadan bu göreve getirilmiş bulunuyorum..."

Bu sebeple, bana biat etmiş olanların biatlerini kendilerine iade ediyorum; kendinize başka birini seçin..."

O, bu konuşmasının ve ardından gelen istifasının, kalabalıkta meydana getireceği bir anlık şaşkınlık ve sessizliği fırsat bilip, onların bu suskunluklarını istifasının kabulü olarak duyuracaktı.

Ne var ki, *"kendinize başka birini seçin..."* cümlesini bitirir bitirmez mescit büyük bir gürültüyle inledi:

"Ey Halife, başkasını değil seni seçiyoruz...!!"

Ardından mescidin içindeki ve dışındaki kalabalığın hareketlendiği görüldü. Kalabalık, ateş gibi nefeslerinin etkisiyle neredeyse eriyecek olan minbere doğru ilerlemeye başladı.

Halife Ömer bin Abdülaziz, minberin basamaklarından aşağı indi, kalabalığın ortasından yol bularak ilerlemeye çalıştı.

Kalabalığın yeri göğü inleten biat sesleri, ortamı bir anda festivale dönüştürmüştü. Her tarafta âdeta zafer

bayrak ve sancakları dalgalanmaya başladı.

Bütün bunlar olup biterken Halife, hüngür hüngür ağlıyordu...

N

MUCİZE

"...Bilakis Allah, İslâm'a benim hayrımı göstersiz."

Şimdi bu kitabın geçen bazı sayfaları boyunca beraber olduğumuz adamdan tamamen farklı, bambaşka bir adamla karşı karşıyayız.

Bu adam birden bire nasıl ortaya çıktı?

Şaşırtıcı şekilde nasıl yükseldi? Nereden geldi?

* İlâhî takdir, fazilet ve iyilikten yana tam bir kuraklık yaşayan bir dünyada onu bizzat yetiştirip, fazilet ve iyiliğin aydınlık yüzü olsun diye öne mi çıkardı?

* Umutların tükendiği bir zamanda hâlâ salih evlatlar, muhteşem yiğitler yetiştirdiğini göstermek için İslâmî ruh yılmayan bir sabırla çalışıyor muydu?

* Salih model/örnek insanın ortalıkta görünmeyişinden ve insanlığın onun gelişinden büsbütün ümidini yitirmiş olmasından dolayı beşerî vicdan endişeye kapıldı da onu aramaya mı başladı?

* Hakikat, tek başına işleyen organize, bilgi ve yönetimdeki dâhilikten usanıp, ürküten yalnızlığın yol açtığı boşluğu doldurmak ve hayatın aklını dipdiri takva bilinciyle sulamak için ruhtaki dâhiliğe mi yöneldi?

* İçinde saklı faziletler, ilâhî takdirde belirlenmiş olan vakti gelince müthiş enerjisini etrafa yaysın diye belirgin bir şekilde gelişip büyüyor ve belli bir merkezde yoğunlaşıyor muydu?

Evet, bütün bunların hepsi oldu...

Bu sayılanların hepsiyle ve bunların tümünü gerçek yapmak için bu yeni adam, değerli misafir, Halife Ömer sadece iki yıl, beş ay ve birkaç gün sürecek hızlı bir yolculuk yapmak üzere dünyaya geldi...

* * *

* Bu adam halife seçilmeden önce sıradan bir insan olmuş olsaydı...

* Çocukluk, gençlik ve olgunluk dönemlerini yaşadığı çevre, sıradan herhangi bir çevre ve ortam olmuş olsaydı...

* Ondaki şaşkınlık uyandıran manevî devrimin meydana geldiği süreç uzun ya da kısa bir gelişim süresini kapsıyor olsaydı...

* Bu manevî devrimin gerçekleşmesine yol açan doğrudan sebep, ona her tür arzusunu yerine getirip dilediği gibi yaşama imkânı sağlayan makam ve mevkinin dışında başka bir şey olsaydı...

Bizim de onda meydana gelen olağanüstü dönüşümü anlamamız kolaylaşırdı...

Fakat olup bitenler bütün bu varsayımlardan çok farklı... Bu sebeple ondaki bu olağanüstü manevî devrim - ebediyen- bütün idraklerin üstünde bir yüce sır olarak kalacak...

* Manevî devrimi yaşayan, birazdan olağanüstü fotoğrafını inceleyeceğimiz kahraman, yaşam koşulları bakımından halkın orta sınıfından biri değil ki, onun takva, vera ve zühdünün geçmişte yaşadığı sıkıntı ve deneyimlerin bir sonucu olduğu söylenebilir... Tam aksine bu adamın hayatı, doğumundan halife oluncaya kadar, hep yönetimi elinde bulunduran hanedanlığın, ihtişam ve refahı içinde geçmiş...

* Halife olduğu gün yaşı ilerlemiş bir pir-i fâni değildi ki onun hakkında, bu yaşına kadar hayatın tüm nimet ve imkânlarından faydalandığı ve bunlarda doyuma ulaştığı için artık onlara karşı gönülsüz ve isteksiz bir tutum sergilemektedir, denilebilir. Aksine o kahraman, o evliya adam, halife olduğu gün otuz beş yaşındaydı ve olgunluk, iktidar ve özlemlerin insanda en yoğun olduğu bir dönemde bulunuyordu...

* Onun geçirdiği büyük ve ani manevî devrimin gerçekleşmesi yıllarca ya da aylarca devam eden bir süreç izlememiş, bilakis halife seçildiği gün bir anda meydana gelmiştir...

* Bu manevî dönüşümün ardında uğruna çabaladığı hâlde bir türlü gerçekleştirilememiş bir arzu ve amaç bulunmamaktadır. Telafi etmeye çalıştığı bir yenilgi ve başarısızlık da yoktur... Nefsanî özlem ve arzuları yerine getirme, bedensel hazlar bakımından doyuma ulaşma bakımından geçmişte yaşanan

ölçüsüzlüğe karşı ortaya konan bir tepki-reaksiyon da söz konusu değildir... Onu âbidlerin mâbedlerine yönelten ve zaman zaman ortaya çıkan bir iç arınma süreci de yaşanmıyor... Her şeyin sonunu yokluktan ibaret gören, hiçbir şeyi umursamayan ve her şeyin boş olduğunu söyleyen uğursuz bir dürtü de söz konusu değildir... Bilakis onun manevî dönüşümünün ardında bir tek şey vardır ve o da sonuçları bakımından söz konusu dönüşüme oldukça uzaktır... Evet, evet, bu tek şey, çağın en büyük, en güçlü ve en geniş imparatorluğu durumunda olan hilafet makam ve mevkisi, bu makamın sunduğu imkân ve fırsatlarıdır...!!

Bu ani ve büyük manevî devrim, kutsîliğini, her tür değerlendirmenin ötesinde burada gösteriyor ve olağanüstü bir şekilde ortaya çıkıyor...!!

* * *

Biz bu dönüşümü ani olarak niteliyoruz; çünkü gerçekten böyledir.

Bununla beraber çocukluğundan itibaren Ömer bin Abdülaziz'in hayatı, tertemiz, faziletlerle bezenmiş olup, hayır ve takvaya eğilimliydi...

Velid bin Abdülmelik'in halife olduğu dönemde Şam valiliğinden azledilmesi üzerine kendini bütünüyle faziletlerini olgunlaştırma ve iç arınma çalışmalarına verdi. Müreffeh ve rahat yaşamın görüntü ve yüklerini üzerinden atmaya başladı... Fakat ne o durum, ne bu durum ve ne de bunların kat kat fazlası olaylar ve durumlar, hiçbir şey... Onun zatını dahi aşan ve halife olma sorumluluğunun -lezzetli ve hoş değil- korku ve ürküntü veren tadını tattığı ilk andan itibaren onun

şahsiyetinde bir kasılma meydana getiren bu eşsiz manevî devrimin sebebi olduğuna bizi ikna edemez...

* * *

Elbette Yüce Allah'ın bu iş için onu seçmiş ve onda başarıya ulaştırmış olması, her tür sebep ve dürtüden önce bu mucizenin ardında bulunan en büyük gerçektir...

Her türlü noksanlık ve kusurdan münezzeh olan Yüce Allah, her şeye kâdirdir... O (c.c.), kimi hangi görev için seçeceğini, sır ve bereketini nereye indireceğini çok iyi bilir...

Fakat seçilmiş, sorumlu insanlar olarak bu olay için algı alanımıza giren, hayatımıza yön ve şekil veren bir sebep aramaya başladığımızda... düşünüyor, tahmin ve değerlendirmelerde bulunuyor, çalışıyor, çabalıyor ve istiyoruz. Peki, şimdi bu sebebi nerede bulacağız? Kanaatimizce bu sebep, tek bir kavramın içinde yerleşmiş hâldedir. O kavram da Ömer bin Abdülaziz'in "yönetim sorumluluğu" anlayışı, bilinci ve ona yüklediği mukaddesliktir.

Şahsiyetine etki eden ve şahsiyetinin etkilediği her şey, sadece bu sorumluluğun baskısı altında seri bir uygulamayla değişmeye başladı...

O şimdi... geçmişteki o değildir...!!

Devlet, ümmet ve hayat, bunların hepsi... Göz açıp kapayacak kadar kısa bir zaman içinde, halifenin büyüklük ve ululuğunu yansıtan bambaşka bir hâl ve durumlara dönüşüyor.

Sonra bu sorumluluk duygusunun, onun vicdanında

Allah'la olan sağlam ve doğrudan bağlantısı, bu değişimin gerçekleşmesi için zamanla yarışıyor...

Geçmişte işlenmiş hiçbir yanlışta bir gün hatta bir müddet dahi sabredemiyor. Çünkü Allah (c.c.) bu yanlışlığa bir müddet dahi olsa niçin göz yumduğunun hesabını ona soracaktır. Sonra o, içinde bulunduğu, yaşamakta olduğu vakitten sonra yaşayıp yaşamayacağından da emin değil... Bu yüzden, bekleyecek kadar vakit yok...

Şimdi hep birlikte izleyelim...

İşte orada... Halife Süleyman bin Abdülmelik'in cenazesinden dönüyor. Taziye evine gelir gelmez, yardımcısı Müzâhim'den derhal kâğıt ve kalem getirmesini istiyor...

Recâ bin Hayve, Halife Ömer'in bedeninin ağır hasta bir insanın bedeni gibi titrediğini fark ediyor ve ona doğru yaklaşıyor. Ona, o an yapmak istediği şeyi yarına kadar ertelemesini, şimdi gidip dinlenmesini tavsiye diyor. Fakat halife, gözyaşları yanaklarından süzülürken ona şu karşılığı veriyor:

"Ey Recâ, ben onu işledim..."

Şimdi bırak beni de büyük günün azabından kendimi kurtarayım..."

İşte bu, Ömer'in vicdanında Allah'a karşı duyduğu azamet, saygı ve ululuğun yanı sıra her daim Allah'la bağlantılı olan sorumluluk bilincidir.

Evet... Bu o sorumluluktur ki, ona rahat yüzü göstermemekte ve uykularını bölmektedir.

Müzâhim kâğıt ve kalemi getiriyor... Derken Halife, hortuma yakalanmak üzereyken ani ve hızlı bir hareketle kendini kurtaran bir insanın çabukluğuyla Müzâhim'in getirdiklerini elinden kapıp alıyor. Ardından aşağıda isimleri geçen kişilere aceleyle birer ferman yazıyor:

* Mesleme bin Abdülmelik'e... Ordusuyla Kostantiniyye (İstanbul)'den geri dönmesini...

* Üsâme et-Tennûhî'ye... Mısır'ın vergi ve gelirlerini toplama görevinden azledilip, toplananların hesabını vermek üzere Medine'ye gelmesini...

* Yezîd bin Ebû Müslim'e... Afrika'daki görevinden azledilip, hesabını vermek üzere geri dönmesini... bildiriyor.

Fermanların derhal ilgililerine ulaştırılmasını emrediyor...

Emevî vali ve komutanları, gördükleri karşısında şaşkına dönmüşlerdir. Aralarında fısıldaşmaya, kendilerini şaşkırtan ve canlarını sıkan bu olayı değerlendirmeye başlarlar:

"İktidar için yanıp tutuşuyor... Sabahı dahi bekleyemiyor..."

Miskinler...!! Başkalarının köpekler gibi birbirini parçalayacakları hilafeti kendisi için dehşete düşüren bir felaket kabul eden bu adamın vicdanında işlemeye başlayan mukaddeslik ruhunu görmekten acizdiler...!!

Halbuki işe bu üç kişiyle başlamadaki aceleciliği, onun yönetim sorumluluğuna ne kadar bağlı olduğuna ve bu sorumluluğu taşımadaki tarz ve yöntemine dair

ipuçları veriyordu...

* Mesleme bin Abdülmelik, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'u kuşatma altına alan büyük ordunun başkomutanıydı... Romalı komutan Yûn, onu oyuna getirmemiş olsaydı, kuşatma sonuç getirecek, şehrin kapıları Müslüman orduya açılacaktı. Onun bu hilesi sonunda güç acizliğe, zafer de hezimete dönüştü. Fırsatın elden kaçmış, destek yollarının kapanmış, hastalık ve açlığın ordu içinde yayılmış olmasına rağmen önceki Halife Süleyman bin Abdülmelik ordunun geri dönmesini reddetmişti. Belki kişisel ve milliyetçi gururun baskısıyla yahut şartların iyileşip yeni kuvvetlerle orduyu destekleme arzusuyla böyle yapmıştı. Böylece Doğu Roma İmparatorluğunun orduları karşısında İslâm ordusu telef olmakla karşı karşıya kalmıştı.

Ömer bin Abdülaziz henüz halife olmadan önce de bu uygulamayı eleştiriyor, halifeden ısrarla orduyu geri çekmesini istiyordu. Fakat yetkisi olmayanın görüş ve önerilerinin kıymeti de yoktu.

Şimdi ise, yetki onun elindeydi ve ordunun içinde bulunduğu bu duruma daha fazla sabır gösteremez, geri çekilme emrini sabaha erteleyemezdi... Bu yüzden halife olup sorumluluğu yüklendiği ilk andan itibaren gerekli emirleri vererek, ilgililerine elçilerle gönderdi... Bu bir...

* İkincisi, Üsâme et-Tenûhî'yi Mısır'ın vergi ve gelirlerini toplama görevinden azletmesidir. Çünkü Üsâme, İbni Abdülhakem'in yazdıklarına göre, kabiliyetsiz, beceriksiz, merhametsiz, gaddar, cezalandırmada Allah'ın sınırlarını aşarak aşırıya giden,

insanların ellerini kesen, hayvanların içlerine kurbanlarının organlarını doldurup, sonra onları timsahlara atan biriydi...!!

Böyle bir adam, Ömer bin Abdülaziz'in göz açıp kapayacak kadar kısacık bir süre dahi olsa sessiz kalabileceği bir adam mıdır?

Üstelik önceki halifeye de sürekli olarak bu adamın bulunduğu görevden derhal azledilmesini öğütleyip duruyorken...

Şimdi artık yetkiler onun elindedir... Onu bir an bile görevinde bırakamaz. Bu kısacık zaman diliminde bu adam, masum bir eli kesebilir ve bu el kıyamet gününde Ömer bin Abdülaziz'in boynuna asılı olarak gelip: *"Ey Rabbim! Bu halifenin yönetiminde ben haksız yere kesildim."* diye ondan şikâyetçi olabilirdi.

* Üçüncü olaya gelince, o da Yezîd bin Ebû Müslim'in Afrika'daki görevinden azledilmesidir. O da merhametsiz, gaddar adamın biriydi. İnsanlara en ağır zulüm ve işkenceleri yapıyor ve bu hâldeyken onları izlemekten büyük haz alıyordu.

* * *

Vicdanının derinliklerinde manevî devrimin, seri ve tesiri yaygın biçimde gerçekleşmesi gibi Halife Ömer de devlet ve ümmet düzeyinde birtakım seri ve tesiri yaygın değişiklikler yaparak görevine başladı.

Gözyaşları bir türlü dinmeyen, *"Ben, Rabbime isyan edersem gerçekten büyük bir günün (kıyametin)*

azabından korkarım." ^{6[6]} âyetini diline pelesenk etmiş olan adamın kararlılığı karşısında ağırdan almak, ertelemek mümkün değildi.

Onun gözünde, statükoyu değiştirmeyip sürdürmek kadar onu değiştirmeyi erteleyip geciktirmek de Rabbe isyan etmek demektir...

Sanki altıncı hissi ve engin ileri görüşlülüğüyle, hayatının bir kuşun kanadında olduğunu ve dünya üzerinde çok uzun kalmayıp kısa bir zaman sonra Rabbinin ölüm emrine boyun eğeceğini anlamıştı. Bu yüzden, içinde bulunduğu anı, ancak uzun yıllarda gerçekleşebilecek bir cihadla dopdolu geçirmeye çalışıyordu...!!

* * *

Şimdi bir kez daha bakıp izleyelim...

Bugün halife oluşunun ikinci günü...

Yeni halife, otağa gitmek üzere çıkıyor. Geleneklere göre; büyük bir çadır kurulur, yeni halifeyle halkın ileri gelenleri orada ilk defa karşı karşıya gelir, görüşürlerdi. O da bu geleneğin gereğini yapacak...

Dışarıya adımını atar atmaz besili, iyi cins atlardan oluşan büyük bir kortejle karşılaşılıyor. Kortejin ortasında gelin gibi süslenmiş, binicisi olmayan bir at duruyor. Bu at, halifenin binmesi için hazırlanmış...

Gördükleri karşısında halifeyi bir titreme alıyor. Manzara hoşuna gitmemiştir.

"Bu nedir?"

^{6[6]} En'âm, 15.

"Bu üzerine asla binilmemiş bir attır; yeni bir halife seçildiğinde kortej için bu şekilde hazırlanır..."

Bunu duyan Halife Ömer yardımcısına seslenir:

"Müzâhim! Bu atı devlet hazinesine kat..."

Ardından yürüyerek otağa gelir. Otağı görünce donup kalır, bütün bedenini yeni bir titreme kaplar. Karşısındaki büyük çadır, kısıraların saraylarına benzemektedir.

"Bu nedir?"

"Bu, yeni halifeyi karşılamak için hazırlanan otağıdır..."

Halife Ömer yardımcısına tekrar seslenir:

"Müzâhim! Bunu da devlet hazinesine kat..."

Akabinde bir hasır isteyip, onu yere serdikten sonra bir evliya insan edasıyla üzerine oturur.

Sonra altın ya da gümüş işlemeli, kabartma süslü kaftanlar, gösterişli baş ve omuzları örten üstlükler getirilir. Halife Ömer yine sorar:

"Bunlar da nedir?"

"Bunlar hilafet kaftanlarıdır... Her yeni halife bunları giyip, süslenir."

Yine Halifenin sesi duyulur:

"Müzâhim! Bunları da devlet hazinesine kat..."

Sonra huzuruna cariye ve nedimeler çıkarılır. Bunlardan dilediklerini sarayında çalıştırmak için seçebileceği söylenir. Halife Ömer, korku ve panik içinde oturduğu yerden ayağa fırlar. Her bir cariyeye tek "Sen

kimsin?... Kimin çocuğusun? Memleketin neresi?..." gibi sorular sorar. Sonra yardımcısına dönerek:

"Müzâhim! Bunların her biriyle ayrı ayrı ilgilen. Her birini memleketine ve ailesine geri kavuştur." der.

Haydi, hayranlık ve şaşkınlığımızı daha da arttırmaya devam edelim; zira bu tür olağanüstü olaylarla dopdolu bir çevreye doğru yürüyüşümüzü sürdürüyoruz...!!

* * *

Halife biraz sonra Emevî yönetiminin başkenti olan Şam'a (Dımaşk) gitmek üzere yola çıkacak.

Bazen Şam'dan, bazen Hunasıra'dan, sorumlusu olduğu büyük devletin işlerini yürütmeye, yönetme sorumluluğunun gereklerini oralardan yerine getirmeye devam edecek... O bereketli günlerinde gerçekleştirdiği olağanüstü olayların, ısrarla bağlı kaldığı iki tutumunun meyvesi olduğunu görüyoruz. Bu iki tutum:

- * Dine kayıtsız-şartsız sadakat ve bağlılık,
- * Ümmete kayıtsız-şartsız sadakat ve bağlılıktır.
- * Bunların üstünde de dağları un ufak edecek derin bir Allah korkusu bulunuyor...

Dine kayıtsız-şartsız sadakat ve bağlılığı, İslâm'ın azamet ve yüceliğine iman olarak ortaya çıkıyordu.

İslâm'ı, elde ettiği nimetlerin sebebi ve hayatının firdevsi olarak kabul ediyordu.

Onun yönetimine hayran kalan kimi arkadaşları bazen ona *"Allah İslâm'a hizmetinden dolayı seni hayırla mükâfatlandırın."* diyor, o da onlara:

"Bilakis Allah bana hizmetinden dolayı İslâm'ı hayırla mükâfatlandırsın." karşılığını veriyordu.

Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer el-Faruk başta olmak üzere Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabından meydana gelen ilk neslin sancağı taşıdığı dönemde kapasite ve potansiyeli ortaya çıkan o göz kamaştırıcı uygulamalar, onun dinin yüceliğine olan imanını arttırıyordu.

O çocukluğundan beri dinin emir ve yasaklarına sadakatle bağlıdır. Fakat bugün sıradan bir vatandaş değil; Müslümanların halifesidir. Bu sebeple dinle olan bağ ve ilişkisi, sıradan salih bir kulunki gibi olamaz, onun da ötesinde olmalıdır. Çünkü o, koruyan, uygulayan kişi ve devlet, ve toplum hayatında İslâm'ın gerçek biçimde anlaşılıp yaşanmasından sorumlu bir durumda bulunmaktadır.

* Ümmete kayıtsız-şartsız sadakat ve bağlılığına gelince... Gerçekte bu da dine olan kayıtsız-şartsız sadakat ve bağlılığının bir uzantısıdır. Çünkü din, Allah'ın sözü olması niteliğiyle, özen gösterilip iyi davranılması gerekenler sıralamasında öncelikle insana özen gösterip iyi davranmaktadır.

İslâm en fazla ilgi ve itinaı özellikle insana göstermektedir. Bu sebeple Ömer bin Abdülaziz'in halife olduğu koşullarda onun insan haklarına verdiği değer ve saygı, geçmiş Emevî yönetimlerinin yol açtığı zulüm, sorunlar ve krizlere karşı ona büyük bir enerji veriyordu.

Böylece onun bu sadakat ve bağlılık duyguları, onun sorumluluk anlayışını da biçimlendirip belirli bir kalıba soktu. O bu anlayıştan hareketle, sindirme ve tedirginliği aynı anda taşıyarak üzerindeki sorumluluğun gereklerini

yerine getirmeye başladı.

Nefes aldırmayacak derecede nefisini yoruyor, sindiriyordu.

Sorumluluklarını yerine getirmeden ölümün gelip kendisini bulmasından tedirgindi.

Onun halife olarak geçirdiği yirmi dokuz aylık süre bütün insanlık tarihine oranla bir an mesabesindedir... Ne var ki, bu bir anlık süre, insanın arınması ve hakikate tesir etme bakımından tarihin en ulvî zaman dilimlerinden birini oluşturmaktadır. Bu zaman diliminde, Allah'ı kendine denetçi, hakkı da kılavuzu yaptığı zaman insan iradesinin ne kutlu işler başarabileceğine, ne olağanüstü olaylar gerçekleştirebileceğine dair tarihinin dikkatine sunulmuş örnekler bulunuyor.

* * *

Halife Ömer bin Abdülaziz, kendisinin yeni ilkeler ve sistemler getirmediğini halkın anlaması için çaba sarf etti. Ortaya koyduğu icraatların tamamı onların Kur'an'larında, dinlerinde, Resûlullah'ın halifelerinden, ashabından ve en güzel biçimde onların ardınca yürüyenlerden (tâbiundan) meydana gelen salih ilk neslin bıraktığı mirasta bulunuyordu.

O sadece yeni-taze bir ruhla onlara yaklaşıyordu. Bu, Allah'tan sakınan, dürüst, sorumluluk ruhuydu. İslâm'ın özünü ve onun hükümlerinin hedeflerini doğru anlayış, bu ruhu arındırıyor, temizliyordu...

Öyleyse onun, sorumluluklarını yerine getirirken üç noktadan hareket ettiğini görmeliyiz.

Birinci hareket noktasını, sorumluluğunun bilincinde

açık ve net olarak kavraması,

İkinci hareket noktasını, bütün varlığıyla kendini sorumluluğa adanması,

Üçüncü hareket noktasını da sorumluluğu samimiyetle ve sadece Allah'ın rızasını arzularak (ihlâsla) yerine getirmesi oluşturuyor.

Birinci hareket noktasını ele alacak olursak; biz biliyoruz ki, herhangi bir davanın, araştırmacı bir yaklaşımla değil de iman adayıyla sahiplenilebilmesi için o davanın, sahibinin zihin ve bilincinde her tür kapalılık ve şüpheyi yok eden bir açıklık ve netliğe kavuşmuş olması gerekir.

Ömer bin Abdülaziz'in uğruna kendini adadığı davası işte böyleydi... O, davasını, doğruluk ve gerçekliğinden emin olmaya çalışan bir araştırmacı gibi değil; aksine kesin, sarsılmaz bir inançla iman etmiş mü'min yaklaşımıyla sahipleniyordu...

Şimdi davasının onun nezdinde nasıl açık ve net olduğunu gösteren örneklerle bakalım... Onun konuşma ve hitâbeleri, kesinlikle onun gerçek yöneliş ve amaçlarını yansıtmaktadır. Öyleyse bu konuşma ve hitâbeler, davanın netlik ve açıklığına dair ipuçlarına ulaşmamız için yeterlidir.

Aşağıdaki siyasî konuşmasıyla başlayalım:

"Resûlullah (s.a.v.) ve ardından halifeleri birtakım kural ve prensipler tayin edip, bunlarla bir duruş ortaya koymuşlardır. Bu kural ve prensiplere bağlı kalmak, Allah'ın Kitabına sarılmak ve Allah'ın dininin güç kazanması demektir. Bunları başka şeylerle değiştirme veya bozup başkalaştırma ve bunlara zıt şeylere yönelme hakkı hiç kimse için tanınmamıştır..."

Kim bunlara tâbi olursa, o doğru yolu bulmuş olur...

Kim güç ve desteğini bunlardan alırsa, o Allah'ın yardımına mazhar olur...

Kim de bunları terk edip mü'minlerin yolundan başka bir yol benimserse, Allah da ondan yüz çevirir ve onu cehenneme sokar... Orası ne fena bir akıbetir...

Ey halk!

Peygamberinizden sonra başka bir peygamber gelmeyecektir. Ona indirilen Kitaptan sonra başka Kitap da yoktur.

Peygamberinin diliyle Allah'ın helâl kıldığı her şey, kıyamet gününe kadar helâldir... Aynı şekilde Peygamberinin diliyle Allah'ın haram kıldığı her şey de kıyamet gününe kadar haramdır...

Ben yargılayan değil; uygulayan kimseyim...

Bid'atçı değil; tâbi olan, uyan kimseyim...

Sizin en hayırlınız ya da en iyiniz de değilim. Ben ancak sizden biriyim. Sizlerden tek farkım; benim yükümün sizlerinkinden daha ağır olmasıdır...!!"

* * *

Sorumluluk böylece en ileri düzeyde gerçekleşen netlik ve açıklığın güzelliğinde ayan beyan oluyor...

Bu sorumluluğun konusu, Allah'ın onunla kullarına olan nimetini tamamladığı ve insanlar için din olarak kabul edip beğendiği İslâm dinidir.

Bu sorumluluğun sahibi insan, kanun koyan hatta

yargılayan değil; sadece bu dinin prensip ve hükümlerini uygulayan konumunda.

Bu durum ise, ona hiçbir imtiyaz ve ayrıcalık kazandırmıyor: *"Sizin en hayırlınız ya da en iyiniz de değilim. Ben ancak sizden biriyim."*

Onunla ümmetinin bireyleri arasındaki tek fark: *"Yükünün onlarınkinden daha ağır olmasıdır."*

Bütün bunlar ise, görüldüğü üzere, onun lehine değil aleyhine olan durumlardır...

İnsanları Allah'a kulluğa ve güzel ahlâklı olmaya davet ederken dahi onlara bir hoca ya da vaiz tavrıyla yaklaşmıyor... Aksine kendisinin kusurlu olduğunu ve ona inanmaları için onlara âdeta yalvardığını görüyoruz... Halbuki o esnada kendisi, takva, ululuk, hidayet ve kemâlin en ileri seviyelerinde bulunmaktadır...

Bakın, işte orada... Bir konuşma yapmak üzere insanlara doğru yaklaşıyor. İşte konuşuyor; ama gözyaşı ve hıçkırıklar konuşmasını boğazında düğümlüyor.

"..Allah'a yemin ederim ki, ben size bunları söylemekle beraber, sizden hiç kimsenin günahının benim günahımdan daha çok olduğunu da sanmıyorum. Bu sebeple, günahlarımı bağışlaması için Allah'a dua ve O'na tövbe ediyorum..."

Allah'ın dininin emanetçisi olarak sorumluluğu, Allah'ın kullarının emanetçisi olarak sorumluluğuyla aynı derecede net ve açıktır.

Şu olayı, hanımı Fatıma binti Abdülmelik anlatıyor:

"Bir gün huzuruna girmiştim. Namaz için tahsis ettiği

bölümde, ellerini yanaklarına dayamış oturduğunu gördüm. Gözlerinden yaşlar boşalıyordu...

"Neyin var? Niçin ağlıyorsun?" diye sordum.

"Vah sana ey Fatıma..." dedi. *"Bu ümmetin sorumluluğu benim omuzlarıma yüklendi. Ümmetin içindeki ve yeryüzü üzerindeki bütün aç fakirleri, kimsesiz hastaları, sahipsiz çıplakları, gönlü kırık yetimleri, ezilmiş mazlumları, garipleri, kimsesizleri, esirleri, elden ayaktan düşmüş ihtiyarları, bir başına kalmış dul kadınları, ailesi kalabalık olup da kazancı az olanları ve bunlar gibi nice insanları düşündüm. Biliyorum ki, Rabbim bunların hesabını kıyamet gününde bana soracaktır... O gün onlar adına beni Hz. Muhammed (s.a.v.) dava edecektir. O günde bir dayanağımın olmamasından korktum da onun için ağlıyorum."*

İşte onun ümmete ve bütün insanlığa karşı sorumluluğu böyle netti. Bunu konuşmasında geçen, *"ümmetin içindeki ve yeryüzü üzerindeki bütün"* sözünden anlıyoruz.

Onun takvalı, anlayışlı ve engin gönlü, ümmetin her bir ferdiyle...

Her bir yetimi, ihtiyarı ve dul kadınıyla...

Her bir fakiri, hastası ve çaresiziyle...

Her bir mazlumunu, esiri ve ezilmişleriyle beraberdi...

Bütün bu insanlar onun vicdanında oturuyorlardı... Ona ihtiyaçlarını söylüyorlar, şikâyetlerini iletiyorlar ve - ona göre- kıyamet gününde Allah'ın huzurunda dava etmek için kendisini bekliyorlardı. Onu yarın onların elinden ancak bugün onlara sunacağı hak, adalet, iyilik ve

iyi işler kurtarabilirdi...

Akıl ve kalbinde sorumluluğunun netliğini gösteren tabloya hızlıca baktıktan sonra şimdi de aynı serilikle, bu sorumluluğa kendini adamasına, uğrunda kendini âdeta feda etmesine dair tabloya bakalım...

Kendini sorumluluğuna öyle adamıştır ki, kendisini, ailesini, dünyasını... Kısaca sorumluluğundan başka her şeyi unutmıştır...

Hatta Allah'ın dini ve halkın dünyevî yaşamları için ortaya koyduğu güzel icraatlarından dolayı memnuniyet ve güven duygusunu dahi hissetmemektedir. Allah korkusu ona bu hakkını dahi unutturmuştur.

Varsa yoksa bütün bildiği, ağır sorumluluğudur... Yaptığı büyük icraatlar, onun gözünde, anılmaya değmeyen basit işlerdir... Şuur ve bilincinde bir tek fotoğraf vardır; o da Allah'ın huzurunda din ve insanlar hakkında tek tek hesaba çekildiği anı göstermektedir...

Hanımı Fatıma onu şöyle anlatıyor:

"Gece yatağında yatarken Allah'ı anıyor; korkudan tir tir titreyen bir serçe gibi yatakta titriyordu... Ona bir şeyin olmasından endişelendim de, 'Bu gece halife vefat edip, insanlar sabaha halifesiz çıkacaklar.' diye düşündüm..."

Ali bin Zeyd onun bu hâlini şöyle anlatıyor:

"Sanki cehennem ateşi sadece onun için yaratılmış gibi bir tavır ve tutum içindeydi."

Meymûn bin Mihrân da şöyle diyor:

"Bir defasında onu ağlarken gördüm. İyice bakınca bir de ne göreyim, kan ağlamıyor mu?!"

Onun, sorumlulukta gördüğü ilâhî mâna,

sorumluluğunu en ileri ve en derin biçimde hissetmesine yol açmıştı.

Rabbinin, kendisini leziz bir lokmayı yerken... ya da yumuşak güzel bir elbiseyi giymiş hâlde... yahut dudaklarında tebessüm -sadece tebessüm- hâli varken görmesinden son derece hayâ ediyordu...

Halife olduğu günden Rabbine kavuştuğu güne kadar geçen süre içinde hiç kimse onu gülerken görmemişti...

Halife olmadan birkaç dakika öncesinde kaliteli ve pahalı giyinen, güzellik ve yakışıklılığına önem veren, ağır kokular, parfümler kullanan adamı, sorumluluk bilinci, göz açıp kapayacak kadar kısa bir zaman içinde saçına başına özen göstermeyen, toz içinde kalmış bambaşka bir insana dönüştürüvermişti...

Büyük dedesine -Hz. Ömer'e- çok benziyordu. Kendisini tanımayan ve halifeyle görüşmeye giden bir kimse yolda onunla karşılaşırsa, ona, halifeyi nerede bulabileceğini sorar, onun halife olduğunu anlayamazdı...

Hayatın tüm lezzet ve hazlarını, güzellik ve nimetlerini kat'i biçimde reddetmiş ve ancak zorunlu ihtiyaçlarla yetinmeyi esas alan ileri bir inziva hayatını tercih etmişti...

Sorumluluğunun büyüklüğünü ve yüceliğini net biçimde anlamış olmasının onda meydana getirdiği ilk sarsıntı, hayatını ilk rotasından alarak yepyeni bir rotaya doğru yönlendirdi...Bu yeni hayatın ekseninde, Allah'ın onu din, devlet ve ümmete karşı sorumluluklarından hesaba çekeceği anlayışı vardı.

Allah'a (c.c.) çokça ibadet ediyordu... Ne var ki, korku

ve ümitlerinin merkezinde ibadet değil; kendisine ibadet olunan Allah (c.c.) vardı...

Şimdi o Müslümanların halifesidir. Bu görevi hakkıyla yerine getirebilmesi için Allah ile olan bağ ve ilişkisi, sıradan bir âbid-Mâbud ilişkisi düzeyinde olamaz; bu yeterli gelmezdi... Bunun ötesinde bu ilişkinin, sorumlu-halife yapan arasında var olan bağ ve ilişki tarzında olması gerekliydi.

İbadetinin nasıl olduğunu soranlara hanımı Fatıma onun ibadetini şöyle anlatıyor:

"Vallahi o herkesten daha çok namaz kılan ya da oruç tutan biri değildi. Fakat Allah'a yemin olsun ki, ben Allah'tan onun kadar korkan hiç kimseyi görmedim..."

Evet... Şayet onun korkuları, ibadetinde kusurlu olmaktan korkan sıradan âbid bir kimsenin yaşadığı korkular olsaydı, buna kolaylıkla bir çözüm bulunabilirdi... Ne var ki onun korkuları, Allah'ın, kendisini dinin, dünyanın... İnsanlığın, bitkilerin ve hayvanların emanetçisi yaptığı sorumlu insanın korkuları...

Bu sebeple o, sorumluluğuna kendini adanmış, uğrunda bütün varlığını ortaya koymuştur...

* * *

Halife, koca, baba, kardeş, akraba ve arkadaş olarak hayatının bütün alanlarından bu adanmışlığı gösteren sahnelere tanık oluyoruz...

Kendiyle, aşiretiyle ve bütün insanlarla olan ilişkileri, onun bu adanmışlığının potasında eriyip kaybolmuştur.

Öyle ki, bütün insanlar, ona yakınlığıyla doğru orantılı olarak bu adanmışlığın sonuçlarını yaşamışlardır. Onunla akraba ve arkadaşı olmak, onun sıkıntılarının benzerini yaşamak demektir...

Bu gerçek, halifenin hizmetkârının dilinde en güzel ifadesini bulmuştur. Bir gün halife, hizmetkârının, beygirini çektiğini görür.

"İnsanlar ne hâldeler?" diye sorar.

Hizmetkâr cevap verir:

"Senin, benim ve bu beygirin dışında herkes rahat..."

Sorumluluğuna kendini adamasının hem kendisine, hem ailesine, hem de çevresindeki insanlara güzel yansımaları, olumlu etkileri olmuştur...

Ona gelince, gördüğümüz gibi o, taşıdığı korku sebebiyle bambaşka bir insan oldu...

İşte Muhammed bin Ka'b el-Kurazî konuşuyor... Dinleyelim, bakalım neler söylüyor:

"Halife olduktan sonra Ömer bin Abdülaziz'in huzuruna çıktım. Zayıflamış, saçları dökülmüş, rengi değişmişti... Halbuki biz, Medine valiliği döneminden onu etine dolgun, yakışıklı biri olarak tanıyorduk..."

Onu süzmeye başladım; gözlerimi ondan alamıyordum... Bana:

"Ey Muhammed bin Ka'b, bana bu şekilde niçin bakıyorsun? Halbuki sen daha önceleri bana böyle hiç bakmış değilsin." dedi.

"Şaşkınlığımdan ey Mü'minlerin halifesi..."

"Seni şaşırta şey nedir?"

"Zayıflamışsın, saçın dökülmüş, rengin de değişmiş. O parlak renk, güzel saç ve dolgun beden nerede?"

"Öyleyse sen, vefatımdan üç gün sonra mezarımda, gözlerim yanaklarıma düşmüş, ağızma ve burnuma kurtlar dolmuş hâldeyken beni görse iyice şaşkına dönecek, hiç tanımayacaksın..."

Halife bu sözlerinin ardından ağlamaya başladı... Ağladı... Ağladı..."

Çerçeve ve fotoğraf değişmiştir... Nimetler içindeki dolgun beden, ağır sorumluluk duygusu örsleri altında dövüle dövüle iyice ezilmiş, rengi solmuştur...!!

Halifeliliğin ilk günlerinden birinde hanımı Fatıma'yı çağırır. Ona karşılardaki yeni hakikati anlatır... Ona yumuşaklıkla yaklaşarak, omzuna yüklenen ağır yükler karşısında ona kocalık yapmaya vaktinin olmayacağını, zira bütün zamanını bu ağır yüklerin sorumluluğunun alacağını söyler. Geleceğini ve hayatını yeni baştan kurabilmesi için dilerse onun kendisinden boşanabileceğini bildirir...!!

Fatıma hanım, onun halife kocasından söz edip durduğumuz bu sayfalar süresince aklımızın bir köşesinde o hep var olmaya ve biz de selâmların ve hürmetlerin en güzeliyle onu selamlamaya devam edeceğiz... Çünkü o buna fazlasıyla lâyıktır...

O her zaman kocasının yanında ve desteğinde olmuştur... Kocasının yaşam tarzı olarak seçtiği münzevî, ancak zorunlu ihtiyaçlarla geçinmeyi esas alan zorlu yaşamda kocasının sıkıntılara ortak olmaya devam

etmiştir... Açlıktan midesi guruldadığında, soğuktan eklemeleri titrediğinde dahi hâlinden asla şikâyetçi olmamış; sadece "*Halifelik bizden doğu ile batı arası kadar uzak olaydı, ne olurdu... Vallahi, biz bu işi üstlendiğimizden beri bir gün olsun yüzümüz gülmedi...*" demekle yetinmiştir.

Halife beraberinde onu da sorumluluğunun ve adanmışlığının sonuçlarıyla karşı karşıya getirtmiştir... Bir halifenin hanımı... Bir halifenin kızı... Bir halifenin kız kardeşi olan... ve o dönemde dünyanın bilebildiği en göz alıcı ipek elbiseler giyen, inci ve altın takılar takan bu hanımefendinin bugün iki sert elbiseden başka hiçbir şeyi yok... Çünkü kocası, halife Ömer, hem kendisinin, hem hanımının hem de kız ve oğullarının bütün değerli eşyalarını devlet hazinesine bağışlamış ve satılıp parasının hazine kasasına konmasını emretmiş... Bu hanımefendinin bugün -en fazlasıyla- günlük yemeği, ya zeytinyağıyla ıslatılmış ekmek yahut ufak ufak doğranmış ekmek üzerine mercimek dökülerek yapılmış tiriten ibarettir... Bu sebeple yüzü solgun ve bitkin, bedeni de zayıf ve cılızdır...!!

Bir gün Halife, hanımı Fatıma'nın yanına gelir. Bu esnada hanımı kendi elbisesini dikmektedir. Şakayla omzuna dokunarak şöyle der:

"Fatıma!

Bolluk ve refah içinde geçirdiğimiz Dâbık gecelerini hatırlıyor musun?"

O bu sözüyle halife olmadan önce Merc-i Dâbık'ta geçirdikleri müreffeh ve lüks yaşamı kastediyordu.

"Vallahi, sen o günlerde bugünkünden daha fazla iktidar ve güç sahibi değildin..."

Hanımı bu cevapla, bugün kendisinin koca bir devletin halifesi olduğunu, bu sebeple isterse, o günkünden daha müreffeh ve rahat bir yaşam sürebileceklerini ima eder. Bu cevapla Halifenin birden beti benzi uçar, gözyaşları yanaklarından süzölmeye başlar. Yaptığı şakayla sınırı aştığını düşünerek şöyle der:

"Fatıma...!"

«Ben, Rabbime isyan edersem, gerçekten büyük bir günün (kıyametin) azabından korkarım.»⁷⁷"

Aradan çok geçmez, Fatıma hanım da kocasının hem kendisi hem de yakınları için seçtiği sıkıntılı, çetin hayata alışır... Hatta isteyerek ve gönülden bu hayatı benimseyip yaşamaya başlar...

Dervişâne bir yaşam süren kocasının bereketi ona da sirayet eder, sıkıntılı hayatta saklı nimetler bulur... Bizim fâni dünyamızı terk edip gittiğinde de Allah'ın Firdevs cennetine ve büyük hoşnutluğuna kavuşur...!!

* * *

Sorumluluğa dair bu tam netlikle... Onun uğruna bu büyük adanmışlıkla... Sadakat ve bağlılık, mükemmel samimiyetle köşelerini tamamlıyor ve bu samimiyeti en sağlam bağla sorumluluğa bağlıyor...

Sorumlulukta -hangi çeşit sorumluluk olursa olsun, fark etmez- samimiyet, sorumluluğun objektifliğini

muhafaza eden ve onu bencillik ve heveslerin baskısından koruyan sağlam bir kaledir...

Ömer bin Abdülaziz'in samimiyetinin özü işte böyledir...

O, sorumluluğuna kendini adarken bunu asla kişisel menfaat ve çıkarlar elde etme niyet ve amacıyla yapmaz... Bilakis sorumluluğuna bütünüyle kendini verir ve tüm varlığıyla ona odaklanır. Ne önünden, ne arkasından, ne sağından ne de solundan onu meşgul edip, sorumluluğunu yerine getirmekten alıkoyacak hiçbir şey yoktur...

Onun bu samimiyeti, âlemlerin Rabbi Allah'a kulluktaki ihlâsının bir yansımasıydı.

Ömer gibi bir adam, Allah'a ihlâsla yöneldiği zaman bizim bu dünyamız gibi bin dünya bir araya gelip birleşse dahi bu anlaşmaya ortak ve taraf olamaz...!!

Allah Ömer'den razı olsun ve onu da razı etsin, şu âyet onun dudaklarından hiç eksik olmuyordu:

"Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler." ^{8[8]}

Bu âyeti, Rabbine, dinine ve sorumluluklarına olan ihlâsı vasıtasıyla nefsinin ancak azimet ve rüşt sahibi insanların ulaşabilecekleri en ileri noktaya taşımak için nefsinin dağlayan bir ikaz yaptı.

Sahip olduğu basiretin nuruyla, sorumluluklarını yerine getirmedeki ihlâsında göstereceği en küçük bir tolerans ve tavizin gizli şirk olduğunu görüyordu. Hz.

^{8[8]} Yusuf, 106.

Peygamber (s.a.v.) ashabına şirkin bu türünün karıncanın hareketi gibi sessiz ve gizli olduğunu söyleyerek, onları bu şirke karşı uyarıp sakındırmıştı.

Derviş adam, ihlâs ve samimiyetini bu sessiz ve gizli şirkten uzak tutmada tam bir ustalık sergiledi...

Hatta insanlar onun hakkında şöyle konuşmaya başladılar...

"Kapsını çalmaya gerek duymadığımız ilk Emevî halifesi bu."

"Hakkımız olan her şey, biz evimizdeyken ayağımıza geliyor."

"Uğrunda kellelerin kesileceği, elde edilmesi zor ve tehlikeli hiçbir hak ve alacağımız onda kalmadı."

Evet... Ne akraba ne de arkadaşlar arasında Ömer bin Abdülaziz'in ihlâsıyla boy ölçüşebilecek, yarışabilecek hiç kimse yoktu...

Bazı Emevî valileriyle aralarında zaman zaman tartışmalar oluyordu. Valiler önceki halifeler döneminde kendilerine tanınan kimi hakların artık tanınmıyor olmasından yakınıyorlardı. Böyle bir tartışma anında bu valilerden biri halifeye şöyle dedi:

"Velid bin Abdülmelik'in bana yazdığı sözleşmeyi sana getirebilirim."

Halife icraatında kesin ve kararlıdır. Şöyle der:

"Bana Mushaf'ı getir...!!"

Hakem ve yargı organı, sadece haktı... Hakkın sözleşme ve anlaşma metinlerinin dışında hiçbir sözleşme

ve anlaşmanın kıymeti yoktu... Hakka karşı merhametli ve yakın olmayana merhamet ve yakınlık gösterilemezdi.

Hak ile onun arasına adam kayırma, hevesler ve korkular giremezdi...

* * *

Halası Ümmü Amr binti Mervan, Mervan oğulları halife ve valilerine akıl veriyor, yol gösteriyordu. Ömer bin Abdülaziz nezdinde de üstün tutuluyor, ileri bir sevgi ve saygı görüyordu.

Halife Ömer, Mervan oğullarına ödenmekte olan tüm malî tahsisat ve ödeneklere son verince halasının ödeneklerine de son verdi... Bunun üzerine kadın derhal halifeye gitti... Onu oturmuş akşam yemeğini yerken buldu. Gördükleri karşısında şaşkına döndü...

Hâlâ selâm verip oturdu. Gözlerini dikerek Halifeye bakmaya başladı... Gördüklerine inanamıyordu.

Halifenin önünde yemek olarak kuru ekmek ve bir tabak mercimekle tuzdan başka hiçbir şey yoktu...!! Âdeta dünya başına yıkıldı...!!

Bu, bir zamanlar nimetler içinde yüzen Ömer değil miydi?

Şimdi -hem de halife olduğu hâlde- yemek olarak bunu mu yiyordu?

Kadın, gördükleri karşısında daha fazla kendini tutamadı, gözlerinden yaşlar boşalıverdi.

"Bir ihtiyacımı söylemek için gelmiştim... Fakat seni görür görmez kendi ihtiyacımdan önce senin ihtiyacının giderilmesinin uygun olacağını düşünüyorum..." dedi.

Halife:

"Ey halacığım, ihtiyacım olan o şey neymiş?" diye sordu.

"Kendine bundan daha iyi bir yemek temin edebilirsin..."

"Fakat halacığım, benim bundan başka yemeğim yok ki; olsaydı elbette yerdim."

"Senin de bildiğin üzere amcam Abdülmelik, bana ödenekte bulunuyordu... Sonra kardeşin Velid bu ödeneği fazlasıyla ödemeye devam etti... Ardından Süleyman da onun bu uygulamasını sürdürdü... Sonra sen halife oldun ve bana yapılan bu ödeneği tümünden kaldırdın."

"Halacığım, amcam Abdülmelik ve kardeşlerim Velid ve Süleyman, sana devlet hazinesinden ödeme yapıyorlardı. Devlet hazinesi benim değil ki sana oradan ödenekte bulunayım. Ama istersen sana kendi malımı verebilirim."

"Ey halife, malın nedir?!"

"Maaşım... Yıllık 200 dinar..."

"Senin maaşın benim ihtiyacımı görmez...!!"

Sonra kadın onun yanından ümitsiz bir şekilde ayrıldı. Halbuki bu hanım, diğer Mervan oğulları halifelerinin peşinde dört döndükleri, bir dediğini iki etmedikleri bir kadındı...!!

İltimas ve heves beslemek mümkün değildi...

Çünkü Halifenin ihlâs ateşi, her tür iltimas ve hevesi yakıp yok etmişti... Bu ihlâs bir duvar gibi Halifeyi kuşatmıştı, her tür girişim bu duvara çarpıp gerisin geri

dönüyor, başarısız oluyordu.

Yine bu ihlâsı ona tam bir güven duygusu bahşetmişti; bu sebeple hiçbir tehdit, yıldırma ve korkutma ona karşı işe yaramıyordu.

Emevî valilerinden bütün mülk ve servetlerini alıp da onları devlet hazinesine kattığı zaman bazı yakın dostları Halifeye geldiler.

"Ey Halife... Kavminin sana bir kötülük yapmasından korkmuyor musun?" dediler.

İçli, duygulu, her an Allah'a yönelen, sessiz, gözü yaşlı halife birden aslan gibi kükredi:

"Siz beni kıyamet gününden başka bir günle mi korkutuyorsunuz...?!"

Kıyamet gününün korkusu dışında çekindiğim her korku beni bulsun...!!"

Gerçekten de fazilet ve ahlâkî güzellik, insana ihsan edilmiş bir mükâfattır... İnsanoğlu, bu adamda örneğini gördüğümüz tarzda hakka karşı samimî ve içten olduğunda onun bu samimiyeti ona öyle güzellikler bahşeder ki zekâsı ve zühdü ona bunların ancak onda birini kazandırabilir...!!

Halife Ömer'i yol ve duruşundan saptırabilmek için önüne konan dağlar gibi engeller, her tür güç ve takatin üstündeydi...

Yönetimi elinde bulunduran aileye mensup valiler... Emevî yönetiminin meydana getirdiği ayrıcalıklı büyük zümre, menfaat ve otoritelerinin esiri olmuşlardı... İktidarını iyice yerleştirmeye başlayan fesat ve yozlaşma... Çöken ekonomi... Ağır krizler... Sonra ailesi ve dostlarıyla olan ilişkileri...

Bütün bunlar ve bir o kadarı daha, Halifenin sımsıcak ve parıl parıl ihlâsının nefesleri altında eriyip gitmiştir...

* * *

Sahip olduğu bu samimiyet ve ihlâs, engelleri aşmada gösterdiği mükemmel başarısıyla gözlerimizi kamaştırmaktadır... Ne var ki, ondan önce, Ömer'in şuur ve vicdanında taşıdığı içeriğiyle bizi şaşkına çevirmekte, hayran bırakmaktadır...

Halife, bütün yetenek ve liyakatine rağmen, sorumluluğu sadece zekâsından yardım ve destek alarak taşıma hakkına sahip olduğuna inanmamaktaydı... Ona göre sorumluluk bir tek samimiyet ve ihlâsla yerine getirilebilirdi...

Bu sebeple kendi güç ve imkânlarına dayanmıyor ve güvenmiyordu... Derin ve sarsılmaz samimiyetinin ışığında kendi gücünü bırakıp Allah'ın gücüne... Kendi tercihini bırakıp Allah'ın tercihine... Kendi görüşünü bırakıp Allah'ın yardımına ve başarıya ulaştırmasına sığınıyordu...

Bundan dolayı da şu dua dudaklarından hiç eksik olmuyordu:

"Allah'ım, beni takdirinin sonuçlarına (kazana) razı et... Takdirini (kader) de hakkımda hayırlı ve bereketli eyle. Böyle yap ki, senin erteleyip geriye bıraktığın şeyin hemen olmasını ve yine senin hemen olmasını murad ettiğin şeyin de ertelenip geriye bırakılmasını arzu etmeyeyim."

O çok iyi bilmekteydi ki, samimiyet ve içtenlik, insan zekâsının yeteneklerini de bünyesinde taşıdığı ve onları kendi potasında erittiği zaman bu zekânın hareketlilik ve etkinliğini kat kat arttırmaktadır... Bu samimiyeti heves ve menfaatler parçalayıp yok edecekken, eylem ve düşünce birliği toplayıp güçlendirmektedir... Bu birliği meydana getiren şey ise, söz konusu samimiyet ve ihlâstır.

* * *

Elektriğin enerji üretip, biriken enerjiyi kanal ve yollarla dağıtması gibi yönetim sorumluluğundaki ihlâs da Ömer bin Abdülaziz'in hayat enerjisini üretmiş ve çeşitli yollarla çevresine yaymıştır... Bu enerji, evliyalıktan başka bir şey değildi.

Evliyalık, en parlak ve açık biçimiyle onda bir arada bulunan ruhî faziletlerin nihâi sonucuydu...

Orada evliyalık vardır... Orada evliya insan vardır...

Sorumluluk duygusu, Ömer'e Allah'ın yardımını bahşetmiş, bu yardım sayesinde o verâ, zühd, arınmışlık ve kendini Allah'a verme gibi ruhî faziletlerini en yüksek seviyelerine çıkarmayı başarmıştır... Nitekim onun evliya kişiliğinin oluşumunun ardındaki ana sebep de bu sorumluluk duygusudur. İşte onun mucizevî şahsiyetinin biricik mayası budur.

Şayet o çok önceden beri evliya biri olup da halifelik bu hâldeyken ona verilmiş ve o, geçmişin kazanımı olan bu faziletlerini koruyup, onlara sahip çıkmış olamaz mı...?

Ne var ki gerçekler böyle söylemiyor. Hilâfet makamı, evliyalık dışında her şeyi kıskırtabilmektedir ve böyle de olmuştur... Devasa sorumlulukları, onun tertemiz

ruhunun asansörüydü ve göz açıp kapayacak kadar kısa bir süre içinde onu evliyalığın en yüksek makamlarına tırmandırmıştı...!!

* * *

Biyografisini yazan tarihçilerin onun hakkında kullandıkları bir ifade var ki bizi uzun uzun düşündürüyor ve akıllarımıza durgunluk veriyor. İşte o ifade:

"... Sonra Ömer bin Abdülaziz'e biat edildi. O, halkla görüşmek üzere yere oturdu...!!"

Bu duruş ve tutum, kendi özel ortamını oluşturmak ve samimî ilişkilerini geliştirmek için tüm tekdüze bayağı ortamları ve alışılmış sıradan ilişkileri silip yerle bir eden bir güçtür.

Makamın saygınlığını koruduğu sürece Halifenin bir mecliste bu şekilde mükemmel bir görüntü sergilemesinde ne sakınca olabilir...!!

Evet... Bu tutumun hiçbir sakıncası yok...

Kaldı ki Halife Ömer de derin anlayış ve ileri görüşlülüğüyle bunun bir sakıncasının olmadığını biliyor...

Fakat sorumluluk kemendi onun boynuna geçirildiği andan itibaren onu harekete geçiren şey, halifelik ruhu değil; bilakis evliyalık ruhudur...!!

Evliyalık hâlinde insan, vesileyi daima gaye yerine koymaktadır. Bu durumdayken, vesilenin tür ve çeşidiyle ilgilendiği kadar gayeye ulaşmakla ilgilenmemektedir...

Kaldı ki, evliyalık hâlinin de kendine uygun vesileleri

ve mantığı vardır...

Evliya şahsiyet, eşyanın kendisiyle değil, özü ve cevheriyle ilgilenir... Evliyalık düşüncesinde iktidarın mayası ve özü, halifenin, yönetimini üstlendiği halkın insanî haklarına mutlak boyun eğmesi ve akıbetlerinin sorumluluğunu taşımasıdır. Öyleyse insanlar halifenin huzurunda değil; halife halkın huzurunda olmalıdır.

Ömer bu gerçeği, insanlarla görüşmek için yere oturarak en iyi biçimde ifade edebileceğini düşünmüş ve yere oturmuştu...!!

Evet... Onun ısrarla ve altını çizerek üzerinde durduğu konu, onun yere oturmuş olması değil; bilakis bu oturuşun ifade ettiği, taşıdığı yüce hakikatti... Bu hakikat ise şuydu: İktidar ve otorite olmak, insan haklarına tam bir saygı ve onlar karşısında alçakgönüllülük demektir...!!

Öyleyse hakikat, içerik bakımından en üst seviyede bağlılığı gösterdiği gibi şekil/dış yapı bakımından en ileri alçakgönüllülüğü göstermeliydi...!!

Bu sebeple Halife yere oturdu. Toprakla arasında basit bir hasırdan başka bir şey yoktu...

İktidar olmanın insanda meydana getirdiği her tür üstünlük ve gurur duygusunu yok etmek ve iktidarlık makamını sahte ululuğundan ve tahtından, yerin sadelik, alçakgönüllülük ve merhametine indirmek için yere oturdu...

* * *

Ömer bin Abdülaziz'in sahip olduğu evliyalık, Allah'ın, ibadetini ortaya koyacağı alanı kendisine

gösterdiği adamın evliyalığıdır... O, Rabbinden bir nur ile görüyor ve bütün pencerelerden bakıyordu... O ne kendini bir dergâh/tekkeye kapatıyor, ne de görüş alanını bağınazlık ve içine kapanıklılık engelliyordu...

Taşıdığı keskin zekâlılık, anlayış/nüfuz kabiliyeti ve kararlılıkla bu evliyalık hâli gözlerimizi kamaştırıyor... Bir gün olsun ibadet ve kulluktan uzak durmamış böyle bir evliya adama günün birinde birilerinin gelip de ondan Kâbe'nin örtülmesi için devlet hazinesinden büyük miktarda para kullanmak için onay isteyecekleri ve bu adamın da şu cevabı vereceğini kim bilebilirdi?

"Ben bu parayı açıktan kıvranan mideler için kullanmayı daha uygun görüyorum; çünkü onlar bu paraya Kâbe'den daha çok lâyük ve hak sahibidirler."

Sıradan herhangi bir âbiddeden, zahidden ve evliya insandan böyle bir hareket beklenebilir mi?

Fakat bu, gözlerini öze dikmiş, onun derinden gelen sesine kulak kesilmiş, kuşun sulak yerleri araması gibi her daim hakkı arayan, ilişkileri kavrama ve yeni şartlara uyabilme kabiliyetine sahip bir evliyalıktır...!!

Çokça ibadet edip, her daim Allah'a yönelen bu adama bir gün bir vaizin, halkı kendi yapmadığı ibadetlere çağırdığı haberi ulaşır... Bunun üzerine bu davranışı şöyle yorumlar:

"Herkes, kendi söylediklerini öncelikle kendisi yerine getirinceye kadar başkasına vaaz ve nasihatte bulunmaktan kaçınsa, vaaz ve nasihate gerek kalmaz... Vaiz ve nasihatçilerin sayısı mutlaka azalardı..."

Bu, gerçekten ilişkileri kavrama ve yeni koşullara uyum sağlayabilme yeteneğine sahip, nüfuzlu bir evliyalıktır...

Yine bu, sürekli olarak Allah'a *"Allah'ım, beni aklımla*

faydalandır...!!" diye dua eden adamın evliyalığıdır.

* * *

Bu öyle bir evliyalıktır ki, insanlık tarihinin görebileceği en âdil ve en asil değişikliği meydana getirmiştir...!!

Yine bu öyle bir evliyalıktır ki, hayata zühd, verâ, arınmışlık, takva, adalet ve merhameti de beraberine alarak gelmiştir. Halbuki insanlar o dönemde, dünyanın böyle evliya şahsiyetlerden ebediyen boşaldığına inanmaya başlamışlardı.

Yine bu öyle bir evliyalıktır ki, insanlarla görüşmek için yere oturur oturmaz, yeryüzünde adalet ve merhamet yeşermeye, gökten adalet ve merhamet yağmaya başlamıştır... Kurt ile kuzu aynı otlakta kardeşçe ve güven içinde gezinir olmuşlardır...!!

O evliya adam, bu görünen müthiş değişikliği tümüyle gerçekleştirmeyi başarmıştır. Bu âdeta zamanın ve hayatın kimyasını değiştirmek gibi bir işti... Hakkında "Bu çok kolaydı"... ya da "Bu son derece zordu" sözlerinden hangisini söyleyeceğimizi tam olarak kestiremediğimiz bir programla o bunu başardı...

Ya da programın niteliği hakkında söylenen hem kolaylık hem de zorluk vasıflarının her ikisi birden geri çekilip yerlerini daha uygun ve daha isabetli bir başka vasfa mı bırakıyor...?

Evet... Gerçekten de öyle oluyor...

Öyleyse şöyle diyelim: Bu hakikaten başkasının yapamayacağı, olağanüstü sayılabilecek bir programdır...

N

YÖNTEM

"...Bilakis adalet ve hak onları ıslah eder. Sen bu yüzden içlerinde adalet ve hakkı yaygınlaştır."

Horasan valisi Halifeye bir mektup yazarak ondan Horasan halkına karşı şiddet ve güç kullanma konusunda izin istedi. Gelen mektupta şöyle yazılıydı:

"Onları kılıç ve kırbaçtan başka bir şey yola getiremez."

Halifenin Allah korkusu ve kararlılıkla dolup taşan cevabı valiye ulaşmakta gecikmedi:

"Yanıldın..."

Bilakis adalet ve hak onları ıslah eder. Sen bu yüzden içlerinde adalet ve hakkı yaygınlaştır. Sonra unutma ki Allah, fesatçıların işini asla yoluna koymaz."

* * *

Adalet ve hak...!!

Halife Ömer, o ikisiyle yönetim sorumluluğunu yerine getirecek ve onların gösterdiği geniş, dosdoğru yolda adım adım ilerleyecek... Bütün insanları: Valileri, komutanları, zenginleri, fakirleri, güçlülere ve zayıflarıyla bütün halkı da beraberinde bu yola getirecek...

Ne zaman Allah'ı ve âhiret gününü ansa derhal gözyaşlarının boşaldığını hatta inlemeye başladığını... ve Allah'a karşı taşıdığı saygı ve korkudan dolayı bir serçe gibi tiril tiril titrediğini gördüğümüz... Bu sebeple de onun gönlünce ibadet edeceği dergâh ya da zaviyeden başka bir yere yakışmayacağını sandığımız Halife...

Evet, işte o Halife... Birazdan yönetimde izlediği siyaset ve tarzını görünce gözlerimizi kamaştırarak ve bizi kendine hayran bırakacaktır. Dökülmekte olan gözyaşlarının ardındaki yüksek ruh kendini göstererek, adalet ve hakkın en yüce ufuklarına ulaşmak için kahramanca bir mücadele ortaya koyacaktır. Aynı şekilde o gözyaşlarının ardında, ışığından hiçbir şeyin kaçamadığı keskin bir bakışa ve hiçbir tehlike ve zorluk karşısında sinip yılmayan kararlı bir iradeye şahit olacağız.

Kendi gözyaşlarında yüzmekte olan iki gözün birden bire şahin gibi keskin bakışlarla gözlerini dikerek bakmaya başladığını ve göz kamaştıran ışıltılar saçtığını göreceğiz. Bu bakışların odağında bulunan kimse, karşısındaki keskin gözleri aldatıp yanıltmanın asla mümkün olmadığını hemen anlar...!!

* * *

Gittikçe artan zorluklar, ağırlaşan tehlikeler ve sonu gelmeyen tuzaklar, adalet ve hak sancağını yükseltmiş bu kararlı irade karşısında, ancak onun kararlılık ve azmini arttırmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Öyleyse kötü kargalar sadece kendi sonlarının şarkılarını söylesinler... Ona gelince; o, olanları ve olacakları asla umursamayacak... Aksine sağ elini hakkın sağ eline verecek ve onunla Emevî yönetiminin geçen altmış yıl boyunca sergiledikleri zulüm ve haksızlıkları bir bir ortaya çıkarıp, yol açtıkları karanlıkları aydınlığa, çölleri firdevs bahçelerine çevirecekler. Lüks ve konforu kanaatkârlığa... Ahlâkî yozlaşmayı takvaya... Kibir ve gururu alçakgönüllülüğe... Zorbalık ve gaddarlığı şefkate... Korkuyu da güvene dönüştürecekler...!!

Sahip olduğu rabbanî, sağlam kararlılıkla dudaklarından dökülen sözler, mütekebbir ve asilerin kulaklarında çınlamaya başladı:

"Allah'a yemin ederim ki, şayet bâtılın yok olup hakkın bâki olması, ancak benim organlarımın lime lime doğranmasıyla mümkün olacak olsaydı, seve seve bu uğurda kendimi feda ederdim...!!"

"Yine Allah'a yemin ederim ki, aranızda elli yıl hüküm sürecek olsaydım, yine ancak bu şekilde adaletle yönetmekten başka bir yol edinmezdim...!!"

Şimdi onun yönetim metodunu ve siyasetini izlemeye devam edelim...

Fakat bunu yaparken de bizi temel ilke ve esasları görmekten alıkoyacak pek çok ayrıntıya değinmeden geçeceğiz.

Sadece yönetim tarzını, bu tarzın temel özelliklerini açığa çıkaran olayları aktarmakla yetineceğiz. Dikkatimizi belli başlı olaylar üzerinde yoğunlaştıracamız ki, akıl ve ruhun hareket ve gelişimini net bir şekilde görebilelim.

Yani yönetime ilişkin icraat ve olayların genelinin

eksen ve mihverini oluşturan merkez noktalar üzerinde durmakla yetineceğiz...

Bu merkez noktalar ise, şu şekilde özetlenebilir:

- * Devletin rol ve görevine ilişkin anlayışı...
- * Danışma kurulunun (şûrânın) rol ve görevine ilişkin anlayışı...
- * Malın (ekonominin) rol ve görevine ilişkin anlayışı...
- * Ümmetin birlik ve bütünlüğü ve esenlik ve selâmeti yönündeki tavrı...
- * Çalışma yöntem ve tarzı...

* * *

1.DEVLET, MODEL VE ÖRNEKTİR...

Kanunun otoritesini devlet otoritesi ile kabul ettirmeye çalışan yöneticiler, kesinlikle kayda değer bir iş ortaya koyamazlar... Kanunun güç tarafından korunduğu bir yönetim anlayışı, gelenekleşmiş, sıradan bir uygulamadır...

Kanunu örneklik yoluyla koruyan ve uygulayan yöneticilere gelince; işte onlar, sıradanlığı aşabilir, mucize sayılabilecek harika icraatlar gerçekleştirebilirler.

Ömer bin Abdülaziz bu tür yöneticilerdendi...

Onun yönetiminden önce devlet, temel işlev ve misyonu dışında, kişisel özlemler ve arzular doğrultusunda yönetiliyordu...

Ona göre devlet, çalışan bir mekanizmadır. Bu mekanizmada daima en önde şunlar bulunur:

1-Devlet başkanı sıfatıyla halife.

2-Şehir ve bölgeleri yöneten insanlar olma sıfatlarıyla valiler.

3-Hâkim ve yargıçlar.

4-Devlet hazinesinden sorumlu kimseler.

Kim olursa olsun, halife, devlet yönetimine getirildiği zaman beraberinde kendi seviyesine denk veya yakın valiler, hâkimler ve devlet hazinesi sorumluları bulunmadığı takdirde üzerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getiremez.

İşte halife Ömer bin Abdülaziz, bu düşüncesini şu sözleriyle ortaya koyuyor:

"Yönetimin olmazsa olmaz dayanak ve temel direkleri vardır, bunlar olmadan bir yönetim ortaya koyabilmek mümkün değildir:

Vali, bir temel direktir.

Hâkim, bir temel direktir.

Devlet hazinesi sorumlusu, bir temel direktir.

Dördüncü temel direk de benim..."

O zaman Allah'ın dininin ve insan haklarının taşıyıcılığını yapma noktasında devletin model/örnek olabilmesi için toplam bu dördünün yaşantısının da örneklik seviyesinde olması kaçınılmazdır.

Yani halifenin, valilerin, hâkimlerin ve devlet hazinesi sorumlularının...

Devletin model/örnek olabilmesi için işin beyni ve

lideri konumundaki halife başta olmak üzere bunların hepsinin aynı sorumlulukla hareket etmeleri gereklidir.

Böylece Ömer bin Abdülaziz, bütün organlarıyla devleti örneklik konumuna çıkarmaya başladı. Hem devlet hem de kendisi, sorumluluklarını yerine getirmeye ve bunun gereği olan tüm fedakârlık ve özveriyi ortaya koymaya başladılar...

Herhangi bir şeyi vali, hâkim ve hazinedarına yapmalarını emretmeden önce kendisi yerine getirdi...

* * *

Daha önce onun şu büyük sözünü okumuştuk:

"Ben ancak sizden biriyim. Sizlerden tek farkım; benim yükümün sizlerinkinden daha ağır olmasıdır...!!"

Burada onun bu prensibi hayata geçirirken izlediği kararlı, eşsiz tutum ve duruşunu görüyoruz.

Halife olduğu güne kadar onun yıllık kazancı, kırk bin dinardı... Bu gelirlerin kaynağını, bir Emevî valisi olarak kendisine yapılan ödenek... sahip olduğu araziden elde ettiği gelir... Babası Abdülaziz bin Mervan'dan kendisine kalan yüklü miras oluşturuyordu.

Şimdi o, açık keskin bakışıyla derin hakikatin farkına varıyor, kendisinin de bir ferdi olduğu Mervan oğulları vali ve komutanlarının, sahibi oldukları bu aşırı zenginliği alın teri ile kazanmadıklarını görüyordu... Valilerin ve bir avuç elit insanın elinde toplanan bu servet, milyonların, kendilerinden haksızca alınmış haklarından ve yaşamak için ihtiyaç duydukları azıklarından başka bir şey değildi...!!

Bunun üzerine Halife derhal kesin bir kararla valiler, komutanlar, muhafız ve hizmetliler için ayrılmış olan tüm ödenekleri kaldırdı. Gelirlerinden faydalanmak üzere onlara verilmiş olan tüm arazileri onlardan geri alarak bunları devlet hazinesine kattı...

Bu icraatları da önce kendisinden başlayarak yürürlüğe koydu. Kendisine asla belirli hizmet ve görevlerin karşılığı olarak tahsis edilmemiş, aksine babasından miras kalmış ve en değerli mal varlığı olan Hayber'deki Fedek arazisi de dâhil olmak üzere bütün servetini, mal varlığını devlet hazinesine teslim etti.

Fedek arazisi hakkında, *"Bu araziyi babam nereden elde etti?"* diye düşündü.

Bu araziyi, Hayber savaşı sonrası Allah (c.c.), Sevgili Peygamberine (s.a.v.) ganimet olarak vermiş, o da bunun ürün ve gelirini yolculara tahsis etmişti. Muaviye yönetime geçinceye kadar bu şekilde devam etmiş, o bunu Mervan'a vermişti... Daha sonra arazi el değiştirip, Mervan'dan, oğlu Abdülaziz'e yani Ömer'in babasına geçmişti.

Demek istediğimiz odur ki: Bu araziden dahi vazgeçti. Ardından Medine'deki valisine bir mektup yazıp, bu araziyi devlet hazinesi kayıtlarına geçirmesini ve gelir ve ürününün de Hz. Peygamber ve halifeleri dönemindeki gibi kullanılıp harcanmasını emretti...

Sadece bu değil... Devlet başkanı olarak kendisine ödenecek olan maaşı da almaktan vazgeçti...!!

Kendisine dünyalık olarak, kendi alın teri parasıyla satın aldığı ve yıllık sadece iki yüz dinar gelir getiren çok

küçük bir arazi bıraktı. Bu gelikle, o ve büyük ailesi yaşamaya başladılar...

Yıllık geliri -çok değil birkaç gün öncesinde- kırk bin dinar olan bir adama iki yüz dinar...!!

Çağının en büyük, en geniş ve en zengin imparatorluğunun devlet başkanının bir yıl boyunca hem kendisinin hem de ailesinin geçim kaynağı sadece iki yüz dinar. Halbuki onun ailesi de birkaç gün öncesine kadar son derece süslü, lüks ve şatafatlı bir yaşantı içindelerdi...

Fakat ne gam...!!

Kanun olarak hakkı, yol ve yöntem olarak da adaleti kaldırıp yüceltmedi mi?

O zaman sancağın sağ elinden düşmemesi... İnsanların, uğrunda canlarını verecekleri bir seviyede onu dalgalandırması, onun için yeterli gelir...

Bütün arazilerini devlete bıraktı...

Bütün nakit parasını...

Dahası hem kendisinin hem de hanımının ve çocuklarının bütün gösterişli ve pahalı elbise ve eşyalarını devlet hazinesine verdi.

Sonra binek hayvanlarını, parfüm ve kokularını ve başka kıymetli diğer eşyalarını toplayıp onları satışa çıkardı. Satıştan elde ettiği yirmi üç bin dinarı yine devlet hazinesine bağışladı...!!

Bunlar yetmiyormuş gibi, yasal hakkı olan devlet başkanlığı maaşını dahi almayı reddetti. Halbuki bu maaşın yarısını yahut üçte birini devlete bağışlayıp gerisini alabilecekken, o bu maaştan bir tek kuruş dahi

almayı kabul etmedi... Küçük arazisinin geliriyle yaşamaya başladı. Müslümanların halifesinin, onun ailesinin ve çocuklarının -araziden yıllık iki yüz dinar gelir geldiği göz önüne alındığında- haftalık gelirleri 3/4 dinara denk düşüyordu...!!

Bu para, sıradan orta hâlli bir aile gibi yaşamak için onlara yeterli miydi ki Halife, ailesinin nafakasını dert edinmeden kendini bütünüyle devlet işlerine ve model/örnek olmaya adanmıştı...?!

O aksine bütün durumları sorumluluğa karşı planlanmış bir komplo ve model/örneklik misyonundan kaçış olarak kabul ediyor ve hesap ve azabıyla kendisini ateşin çepeçevre sardığını ve alevli dilini kendisine doğru uzattığını görüyordu.

Bizim, konuyu aktarırken lüzumundan fazla ileri gittiğimizi ve abarttığımızı düşünenler varsa, aşağıdaki olayı okusun:

Halife Ömer bin Abdülaziz, bir gün yatsı namazından sonra evine dönmüştü. Küçük kızlarını görünce, âdeti olduğu üzere onlara selâm verdi. Fakat kız çocukları her zaman yaptıkları gibi babalarının selâmını alıp ona doğru koşmak yerine elleriyle ağızlarını kapatıp kapıya doğru kaçtılar... Kızlarının bu davranışlarına bir anlam veremeyen Halife, onların niçin böyle kaçtıklarını sordu. Evdekiler:

"Akşam yemeği olarak bulabildikleri tek yiyecek, mercimek ve soğandı. Senden kaçmalarının sebebi, yedikleri soğan sebebiyle ağızlarından yayılan kötü kokuyla rahatsızlık vermek istememeleridir." dediler.

Bu cevabı duyan Halife ağlamaya başlar. Kızlarına şöyle der:

"Kızlarım..."

Sizin çeşit çeşit nefis, leziz yemekler yemeniz, sonra da babanızla birlikte cehennem ateşine girmeniz sizin iyiliğinize olan bir durum değildir...!!"

Küçük kızlarından biri arkadaşının kulaklarında çok güzel inci küpeler gördü. Küpelerden birini ödünç alıp babasına götürdü. Benzerlerini satın alması için âdeta babasına yalvarmaya başladı...

Halife, hizmetkârını çağırarak ondan alevli iki kor getirmesini istedi. Ardından küpeleri isteyen kızını çağırıp ona şöyle dedi:

"Bu iki ateş korunu kulaklarına koyabilirsen, sana istediğin küpeleri alacağım."

Çünkü model/örnek olma sorumluluğu sadece onunla sınırlı bir mesele değildir. Kendisi Halife olması hasebiyle ailesi hatta küçük kız çocukları da bu sorumluluğu onunla paylaşmak durumundadır...!!

O bu anlayışla ailesini de sorumluluk ve örneklik yolunda fedakârlık ve özveride bulunmaya teşvik ediyordu...

Bir gün hanımı Fatıma'ya geldi.

"Baban Abdülmelik bin Mervan'ın senin bu mücevherlerini nereden alıp da sana verdiğini biliyorsun. Onları bir kutuya koyup devlet hazinesine bırakmama razı olur musun? Gerektiğinde onları satıp parasını Müslümanların ihtiyaçlarını gidermekte"

kullanayım...!!"

Halbuki Fatıma'nın elinde kala kala bu mücevherler kalmıştır. Babasının düğün hediyesi olarak ona taktığı bu mücevherlerin, taşıdığı hatıradan dolayı onun gözünde müstesna bir önem ve kıymeti vardır.

Ancak "evliya" kocasıyla bu konuda dahi tartışmaya girmez... Tam bir teslimiyet ve memnuniyet göstererek boyun ve kulaklarındaki takıları çıkarıp kocasına uzatır...!!

* * *

Halife, devlet sarayını terk ediyor ve sıradan bir evde yaşıyor... Bu evde ateşin ancak ara sıra yandığı, ocağın bazen tüttüğü görülür...

Rabbine kavuşuncaya kadar dünyalıklar ve dünya nimetleri hakkında düşüncelere girmeyeceğine dair kendi kendisine söz veriyor...

İbn Ayyâş onun bu konudaki tutumunu şöyle anlatıyor:

"Evin avlusundan odasına tırmandığı iki merdiveni vardı... Bir gün bu merdivenlerden biri yıkıldı. Bunun üzerine onun haberinin olmadığı bir saatte ailesinden bir kişi bu merdiveni onardı. Halife gelip de merdiveni onarılmış görünce:

"Bunu kim tamir etti?" diye sordu.

"Falan kimse..." dediler.

"Onu bana çağırın..." dedi.

Adam gelince Ömer bin Abdülaziz, adama çıkışarak:

"Yazıklar olsun sana... Yoksa Ömer'in taş üstüne taş koymadan bu dünyadan göçüp gidecek olmasını mı kışkırdın...?!"

Vallahi şayet onu tekrar parçalamam, bir şey düzeltildikten sonra onu bozmak demek olmasaydı, bu merdiveni tekrar yıkardım...!!" dedi.

* * *

Yine bir gün yakın dostlarından biri onu evinde ziyaret eder. İçeri girince evin güneş alan bir köşesinde Halifenin bir örtünün altında büzülüp oturduğunu görür. Hasta olduğunu zannederek hâlini sorar. Halife:

"Bir rahatsızlığım veya hastalığım yok. Sadece elbisemi yıkadım da kurumasını bekliyorum..." der.
Adam:

"Elbisen nedir?" diye sorar. Halife:

"Gömlek, peştamal ve ridâ..." der.

"Yedek gömlek, peştamal ve ridâ edinsen..."

"Yedek giysim vardı; ama eskiyip yıprandılar..."

"Başka bir tane daha edinseydin..."

Bu sırada gözyaşları imdadına yetişiyor ve sözlerine tercüman oluyor... Ellerini yüzüne kapayıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlıyor... Bir yandan da aşağıdaki âyeti okuyor:

"İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere

veririz. (En güzel) âkıbet, takva sahiplerinindir."^{9[9]}

Kendi döneminde devletin merhamet ve sevgi kaynağı olmasını istediği için devletin gerçek çehresini örten her tür kibir, gurur ve ayrıcalıklı olma maskesini yırtıp attı.

Yine uygulamaya önce kendisinden başladı. Önünden muhafızların yürümesini yasakladığı gibi bir meclise geldiği zaman onu gören insanların, onun için ayağa kalkmasını da yasaklayarak şöyle dedi:

"İnsanlar ancak âlemlerin Rabbi için ayağa kalkarlar..."

Bir gün adamın biri ona "Ey Allah'ın yeryüzündeki halifesi...!" diye seslendi. Bu sözü duyar duymaz bütün bedenini bir titreme kapladı. Adama:

"Böyle söyleme..."

Ben doğduğum zaman ailem bana "Ömer" adını vermişler. Şayet "Ey Ömer...!" diye seslenmiş olsaydın çağrına cevap verirdim...

Büyüdüğümde de ben kendime bir lâkap seçerek, "Ebû Hafs" lâkabını kullanmaya başladım. Bana "Ey Ebû Hafs...!" diye seslenseydin sana cevap verirdim...

Sizin başınıza idareci atanınca da bana "Emirü'l-mü'minin" dediniz. Bana "Ey Emirü'l-mü'minin...!" diye seslenseydin sana yine karşılık verirdim.

Allah'ın yeryüzündeki halifesi olmaya gelince, ben böyle biri değilim...

Allah'ın yeryüzündeki halifeleri sadece

^{9[9]} Kasas, 83.

peygamberleridir...!!"

Aynı şekilde cuma hutbelerinde imamların minberde ona dua etmelerini de yasakladı. Bundan dolayı tüm valilerine sert bir ferman yazarak şöyle emretti:

"Onlara emredin, önce Hz. Peygambere (s.a.v.) salâvat getirsinler ve onun için bolca dua etsinler..."

Ardından erkek ve kadın mü'minlerin hepsi için hayırla dua etsinler..."

Allah'tan destek ve zafer istesinler..."

Duaları sadece halk için olsun..."

Bunun dışında dua etmeyi bıraksınlar...!!"

* * *

O ve ailesi, örnek olma sorumluluğunu bu denli yüksek ve eşsiz bir seviyede taşıyorlarsa da... Her ne kadar bu sorumluluğun gereklerini isteyerek ve gönülden yerine getiriyorlarsa da... Bu ona yetmez... Aynı şekilde Mervan oğulları valilerinin tamamının... Ya ister kendi istekleri ve gönül rızalarıyla... Ya da zorla ve istemeye istemeye... Bu sorumluluğu onunla birlikte taşımaları zorunludur...!!

Halifenin adını kullanarak, ona yakın veya akraba olmayı bir fırsat ve ayrıcalık gibi kabul ederek lüks ve debdebe içinde yaşamalarına izin vermeyecektir... Şayet bu yakınlık ve akrabalık durumu onlara bir fırsat ve fayda sağlayacaksa, bu, ihtiras ve tutkulardan, nefsin arzu ve özlemlerinden kurtulmak ve Mü'minlerin başkanının çizgisi üzere bir yol edinmek olmalıdır...

Bunun ötesinde fazladan bir fırsat ve ayrıcalık olamaz. O halife olmadan önce onlar nasıl bir yaşam seviyesinde bulunuyorlardı ise şimdi de aynı seviyede olmak zorundadırlar...

Valiler, ümmetin üstünde bir konumda ayrıcalıklı bir sınıf değildirler ve olamazlar... Ömer bin Abdülaziz'den önceki dönemde var olan uygulama sürdürülerek devlet gelirlerinin üçte biri, saraylarına, cep ve kasalarına giremez...!!

Bunun üzerine valiler, bazı imtiyazlarının eskisi gibi devam etmesi için Halifeye rica minnet etmeye âdeta yalvarmaya başladılar. Baktılar olmayacak, hile ve oyunlar yapmaya; daha da olmadı, tehdit etmeye başladılar.

Fakat evliya adam, onların tepesinde kader gibi kararlı ve kesindi... Onları içinde buldukları tamahkâr ve debdebeli yaşantılarından çıkarıp, gurur ve ihtiraslarına gem vurmakta ve sonra da onların hepsini önüne katıp adalet ve hak yoluna çıkarmakta ısrarlıydı...!!

Bir gün her valiye bir miktar mal göndererek, gönderdikleriyle idare edip işlerini yürütmelerini ve yeni sıkıntılı hayatlarına böylece başlamalarını istedi. Bu durumdan rahatsız olan valiler, kendi aralarında sözleşip toplandılar... Toplantı sonunda bir karar aldılar: Halifenin yakın dostlarından birini Halifeye göndererek kendilerine yapılan ödeneğin arttırılmasını rica edeceklerdi...

Halifenin, arkadaşına cevabı beklenenin tam aksineydi:

"Vallahi ben onlara o miktarda mal verdiğime pişman oldum. Halkın içinde o mala onlardan daha fazla lâıyk ve muhtaç insanların olduğunu çok iyi biliyorum..."

Elçi, kendisini gönderen valilerin yanına geri dönüp, onlara Halifenin ikazlı sözlerini ilette. Ardından onlara şöyle dedi:

"Bunun için kendinizden başkasını eleştirip kınamayın. Siz Abdülaziz bin Mervan'ı, mer bin Hattab'ın kız torunuyla evlendirdiniz, o da size mer bin Abdülaziz görüntüsüne bürünmüş hâliyle mer bin Hattab'ı getirdi... Bunun için kendinizden başkasına kızmayın...!!"

* * *

Halife bütün dikkat ve yoğunluğunu vali, hâkim ve devlet hazinesi sorumlularının üzerine yöneltmişti. Daha nce Halifenin, bu insanlarla beraber kendisinin devlet ve otoritenin temel dayanaklarını oluşturduklarına dair sözlerine kulak vermiştik.

Ona göre valiler; İslâm coğrafyasının çeşitli bölgelerinde onun vekilleriydiler, oralarda Halife adına devlet işlerini yerine getiriyorlardı.

Hkimler; hukuk ve kanun yoluyla insanların problem ve sorunlarını çözüme kavuşturuyorlardı...

Devlet hazinesinden sorumlu kimseler de kamu malları üzerinde doğrudan tasarruf ve denetim yetkisine sahiptiler...

Bundan dolayı Halife, devletin bu makamlarını

sorumluluğu en ağır ve en kritik devlet organları olarak kabul ediyordu.

Halifenin adalet ve doğruluk ölçüleri içinde sorumluluğunun gereklerini yerine getirebilmesi için bu organların doğruluk ve ahlâk üzere işlerini yürütmeleri öncelikli ve en önemli konuydu.

Böylelikle Halife, geleceğinin esenlik ve selâmet içinde olması için çabalayan insanın göstereceği dikkat ve titizlikle vali ve hâkimlerini seçerek, devlete örneklik vasfını yeniden kazandırmaya başladı...!!

Kendi takvası, faziletleri ve kulluğu seviyesinde insanlar bulamayacağı kesindi. Bu sebeple, bu kurumlar da görev alacak kimselerin, beklentilerini karşılayabilecek ve güvenebileceği insanlar olmasına gayret etti...

Zulüm temelli geçmiş yönetimin atadığı tüm valilerin görevlerine son verip, onların yerine "Ebû Bekir bin Hazm", "Abdurrahman el-Kuşeyrî", "Adiy bin Ertâ el-Fezârî" gibi seçkin insanları getirdi.

Atadığı bu insanlara ilk tavsiyesi ve vasiyeti şu özlü sözleriydi:

"Sizden öncekiler zulüm, haksızlık ve düşmanlıkta hangi seviyeye çıkmışlarsa, siz de adalet, ıslah ve iyilikte o seviyeye çıkın...!!"

Aynı şekilde valilerini halka tanıtırken güvenle dolup taşan şu sözleri söylüyordu:

"Ben sizin başınıza kimi insanlar atadım..."

Bu insanların sizin en hayırlılarınız olduğunu söyleyemem. Fakat şunu rahatlıkla söylüyorum ki,

bunlar, kendilerinden daha kötü olan insanlardan daha iyidirler...!!"

Kuşkusuz o, bütün varlığını amel terazisine koyan bir adamdı... Bu sebeple bütün hâl ve hareketlerini, kararlarını ve duygularını tartıyor, belirli ölçüler içinde hareket ediyordu...

Valiler, görev yerlerine hareket ediyorlar ve tam bir sadakat ve bağlılık içinde sorumluluklarını yerine getiriyorlar... Bu görevlerinde, âdil, evliya bir insan olan Halifelerinin hayattaki duruş ve rotası, onların doğru yolda ilerlemelerini ve bu esnada ayaklarının kaymadan sabit kalmasını sağlıyor... Bu duruşun güzel, hoş kokusu ışık gibi her tarafa yayılıyor, rüzgâr gibi eserek müjdesini her yere ulaştırıyor...!!

Bu sebeple valiler, hata ve yanlış yapmaktan son derece utanıyorlar... Ayakları sürçecek, bir kusur işleyecek olsalar, evliya Halifenin geçmişteki debdebeli yaşantısıyla o günkü eskimiş elbisesini hatırlamaları onların düştükleri yanlışın içinden kurtulmalarına yetiyor...!!

Halife de öğüt ve tavsiyelerini onlardan bir an eksik etmiyor, ardı ardına mektuplar gönderiyor.

Gelin, şimdi bu mektuplardan birini hep birlikte okuyalım:

"... Yönetim ve iktidarla sınanan kimse gerçekten büyük bir imtihana tâbi tutulmuş demektir. Allah (c.c.) afiyet ve yardımından bizi mahrum etmesin.

Ben seni, gizli ve açık bütün hâllerinde Allah'ın kurtuluş ve selâmete erdireceğini ümit ettiğin konumda

durmaya çağırıyorum...

Geçmişte yapmış olduğun yanlışlarını düşünüp hatırla ve başkası senin bu hatalarını düzeltmeye kalkışmadan önce sen onları düzeltip telâfi etmeye çalış...

Bunu yaparken insanların sözlerine kulak asma...

Allah'ın seni başlarına idareci yaptığı insanlara dinleri ve namusları hususlarında yardımcı ol, bu konuda onların iyiliklerine çalış...

Onların küçük büyük her tür kusur ve hatalarını örtüp gizle...

Muhabbet ve öfke anlarında onlara karşı davranışlarında kendini frenle, tut..."

* * *

Valilerinin seçiminde büyük bir dikkat ve titizlik gösterdiği gibi hâkimlerin ve hazine sorumlularının seçiminde de aynı dikkat ve itinaı gösterdi...

Bunların her birine, yardımcılarını ve memurlarını, Allah'ın dini ve insanların dünyaları hakkında güvenilir kimselerden seçmelerini emretti...

Sahip olduğu evliyalık ve örnekliğin ışıltıları her geçen gün yükselmeye devam etti, nihayet karanlıkta aydınlatıp yol gösteren fener kuleleri oldu. Engin ışığı ve sağlam rehberliğiyle bütün devleti ve ümmeti aydınlattı...

**2.DANIŞMA KURULU (ŞÛRÂ)
ZORUNLUDUR...**

Şimdi danışma kuruluna karşı derinlikli ve kapsamlı

eşsiz duruşunu görmek için evliya devlet başkanının yönetiminin temel dayanaklarından ikincisine geçiyoruz.

Halife Ömer, kuracağı erdemli dünyanın ve dosdoğru âlemin, onu koruyacak sağlam bir kalkandan başka beka ve sürekliliğini sağlayacak hiçbir teminat ve garantinin olmadığını farkındaydı. Bu kalkan da yönetenler ve yönetilenler olarak tüm hak sahiplerinin belli bir sistem dâhilinde sorumluluk prensibini taşıyarak bunun her tarafa yayılmasıydı...

Bunu gerçekleştirmenin yolu ise, doğru, samimî danışma kurulunun oluşturulmasından ve yine iyilik odaklı, cesur, dürüst, hataları dile getirmekten çekinmeyen ve düzeltilmesine yardımcı olan halk görüşünün alınmasından geçiyordu.

Ömer bin Abdülaziz, bu standarda sahip bir şekilde âdeta çağının tek türü gibi bu sahada yer alıyor...!!

Kelleleri uçurulacak dahi olsa asla Allah'ın (c.c.) yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmeyen, görüş ve düşüncelerini eğip bükmeden dobra dobra dile getiren ve bâtılı hak gibi göstermeye çalışmayan fazilet ve erdem sahibi insanları çevresinde topluyor...

Onları yanında bulunduruyor ve hep birlikte zihin fırtınaları estiriyorlar... Hatta beraberinde bulunan insanlardan bazılarına, yönetim kurulunda kendisinin tam karşısına oturmalarını, gözlerini dört açıp söz ve hareketlerini tartmalarını, bir şey unuttur veya şüpheye yol açabilecek bir davranışta bulunursa aralarında anlaşmışları bir işaretle derhal kendisini uyarmalarını emrediyordu.

* * *

Danışma kurulunun bir lüks değil; zorunluluk olduğuna iman etmişti... Danışma kurulu prensibi ne

kadar yerleşir ve yaygınlık kazanırsa, yönetim o oranda istikamet bulur, hak yaygınlaşır, adalet sağlam temeller üzerine yükselir. İnsanlar da dinlerinin öngördüğü biçimde ve annelerinden doğdukları gibi özgür bireyler olarak hayat sürerler...

Bu amaçla âdeta ışık hızıyla hareket ederek, İslâm coğrafyasında doğru ve güvenilir bir kamuoyu yoklaması yaptırdı...

Yönetenlerle yönetilenleri ortak sorumlulukları önünde karşı karşıya getirmeye, yanlışın ortadan kaldırılıp doğrunun gereğinin yapılması hususunda onları tek bir bütün yapmaya başladı.

Valilerine mektuplar yazarak şöyle dedi:

"Sizler idarecisinin zulmünden kaçan kimseyi asi olarak görüyorsunuz..."

"Halbuki isyan edilmeyi en fazla hak eden kimse zalim idarecidir..."

Sonra çeşitli bölge halklarına mektuplar yazıp onlara da şöyle dedi:

"Haktan yüzçeviren ve Kitap ve Sünnetin gereklerini yerine getirmeyen hiçbir yöneticime itaat etmeyin. Aşağılanmış bir hâlde hakka geri dönünceye kadar onu size havale ediyorum...!!"

Valilerinden birine ise şu mektubu yazmıştı:

"Hakkındaki şikâyetler çoğalıp, senden memnun olanların sayısı azalmaktadır. Ya durumunu düzeltirsin ya da istifa edersin...!!"

Böylece yönetim otoritesinin karşısına halk otoritesini

çıkardı. Vali ve memurlarının perçemlerini kamunun eline vererek böylelikle onların isteyerek ya da istemeyerek hak yolda olmalarını sağladı...

Söz konusu halk otoritesini sağlamlaştırmak için de hâkim ya da valisinden şikâyetçi herkese kendi kapılarını ardına kadar açık tuttu... Bütün İslâm coğrafyasına aşağıdaki öz genelgeyi gönderdi:

"İdarecisi tarafından herhangi bir konuda haksızlığa uğramış hiç kimsenin bana gelirken izin alması gerekmez..."

Yani bu durumdaki kişi, izin almadan ve kapımda dikilmeden evime çat kapı girsin...!!

* * *

Kamuoyuna sonuna kadar kendini ifade etme ve eleştirme cesareti verirken izlediği yöntem bizleri hayranlık ve şaşkınlık içinde bırakıyor.

Bu amaçla bir yanlışlığı tespit edip düzelten kimseler için devlet hazinesinden pay ayırıp teşvik edici mükâfatlar veriyor.

Şimdi yazıp da çeşitli münasebet ve vesilelerde, halkın toplu hâlde bulunduğu meclislerde okunmasını emrettiği genelgeye biz de saygıyla kulak verelim:

"...Uğradığı bir haksızlık sebebiyle bize gelen herkese hakkını iade edeceğiz. Yine bir hakkı açığa çıkaran yahut bâtili ortadan kaldıran veya hayır ve iyiliğe yol açan bir haberle uzak yollardan ve meşakkat içinde bize gelen herkese yolculuk masraflarını karşılayacak miktarda yüz dinardan üç yüz dinara kadar nakit

yardımında bulunacağız..!!"

Bu okuduğumuz metin sizce de gerçekten şaşkınlık verici değil mi?

Şimdi dikkat edin...!! Bundan daha şaşırtıcı olanı şudur ki, bütün bunları gerçekleştiren kahraman adamın ne çevresi ne de çağı, böyle bir adamı yetiştirip eğitecek güç ve ve donanımına sahip değildir...

Fakat bu Allah'ın boyası ve rengi... İslâmın da mucizesidir.

O, *"Allah beni kendi hâlîme, nefsimi bıraksaydı kesinlikle ben şimdikinden çok farklı biri olurum..."* derken elbette doğru ve gerçek olanı söylüyordu.

Eleştirileri kabul etmede en üstün, en parlak örneği ortaya koyuyordu. Halifelik yaptığı süre içinde hiç kimse onun eleştirilmeyi hak edecek bir tek yanlış söz ve hareketine tanık olmadı...

Kendisine "Nereye?", "Niçin?"... diye soran insanlarla karşılaştıkça ruhu huzur ve neşeyle dolup taşıyordu.

O insanın sırtını sıvazlıyor, onu hafifçe kendine doğru çekerek:

"Kardeşim, bana daha fazlasını sor. Allah sana bu davranışın sebebiyle hayır ve güzellikler versin." diyordu.

O, bir genç dahi olsa dudaklarından hikmetler dökülen insanların sözlerinin gerisinde hikmetin ve doğrunun peşindeydi...

Bir gün Medine'den bir heyet geldi. İçlerinden bir genç öne çıkarak sözcüleri olarak sorunlarını dile

getirmek istedi. Halife ona şöyle dedi:

"Yavrurum, bırak da yaşça senden büyük olanlar konuşsunlar..."

Genç sıradan biri olmayıp, kabiliyetli ve üstün vasıflara sahipti. Derhal Halifeye şu karşılığı verdi:

*"Ey Mü'minlerin başkanı,
İnsanoğlu ancak iki küçük organıyla yani dili ve kalbiyle ölçülür..."*

Yaş ve ömür bir ölçü olsaydı, halkın içinde devlet başkanlığı makamına sizden daha lâayk pek çok insan çıkacaktır..."

Bu cevabı duyar duymaz evliya Halifenin sevinç ve mutluluktan gözyaşları boşalır, yüzü parıldar. Delikanlıya dönerek:

*"Doğru söyledin... Kesinlikle doğru söyledin...
Yavrucuğum, bana tavsiye ve öğütlerde bulun..."*
dedi.

Yine bir gün adamın biri yalın kılıç Medine mescidine dalıyor... Herkesin gözü önünde Halifeye sövüp sayıyor, ağzına geleni söylüyor. Şehrin valisi derhal adamı tutuklatıyor... Ardından bir mektup yazarak durumu Halifeye bildiriyor ve *"Adamı öldürmeye kararlıyım."* diyor.

Halife, valinin mektubunu okur okumaz derhal cevap gönderiyor:

"Hayır, sakın yapma! Sen onu öldürecek olursan ben de seni öldürürüm...!!"

Bir başka gün... Yönetim merkezine bir adam hiddetle giriyor... En halim selim insanı dahi öfkeliendirecek bir tarzda sesini halifeye karşı yükseltiyor.

Halife ise sadece adama:

"Sen şeytanın beni iktidar gururuyla kıskırtmasını istiyor gibisin. Böylece ben onun tuzağına düşüp sana zarar vereceğim ve yarın âhiret gününde de sen Allah'ın huzurunda beni dava edeceksin, öyle mi?"

Fakat hayır...

Haydi git, Allah seni affetsin."

* * *

Ömer bin Abdülaziz'in, sorumluluklarına ve onları taşımasına dair güvenilir bir kamuoyu oluşturmak için yaptığı en akıllıca ve en etkili yöntem, o dönemde varlığını sürdüren şiir ve şairler devleti görüntüsüne son vermek oldu...

Emevîlerin, hakkı ters yüz etmek, her tür değer ve ahlâkî ölçünün yıkılması pahasına otoritelerini sağlamlaştırmak için şairleri nasıl kullandıklarını daha önce anlatmıştık... Onların iktidarları süresince şairler, hakikatin tanınıp bilinmesi önünde aşılmaz bir engel/duvar oldular... Şimdi, durum değişiyor, evliya kahraman gelip, hakikat meltemlerini bu zulüm tozunun üzerine salıveriyor, o da onu önüne kattığı gibi süpürüp yok ediyor... Marifet ve bilginin ufukları tertemiz, dupduru oluyor ve sadece hakkın nuruyla pırıl pırıl parlıyor...

Bir gün ayağa kalkıp halka şu konuşmayı yaptı:

"Bizimle birlikte olmak isteyenler şu beş şeyi yapmak

şartıyla bizimle olabilirler, aksi takdirde bizden ayrılırlar:

** İhtiyacını dile getiremeyen kimsenin ihtiyacını bize bildirmek...*

** İyi işlerde bize elinden geldiğince yardımcı olmak...*

** Görüp bilemediğimiz iyi işlerde bize öncülük ve kılavuzluk etmek...*

** Bizimle beraberken hiç kimseyi arkasından çekiştirip gıybetini yapmamak...*

** Kendisini ilgilendirmeyen işlere karışmamak..."*

Bu konuşmayı nakleden bütün tarih kitapları, konuşma metninin ardından şunu söylüyorlar:

"Bu konuşmadan sonra şairler derhal orayı terkettiler, geride Halifeyle sadece zahidler ve fikh bilginleri kaldılar..."

Evet... Ahtal, Farezdak ve Cerîr başta olmak üzere dönemin şairlerinin büyük çoğunluğunun bu sayılan beş şeyin tamamıyla ya da en azından biriyle dahi uzaktan yakından ilgi ve alâkaları yoktu...

Onlar ya haksız yere övüyorlar... ya da haksız yere yeriyorlardı...

Her iki durumda da onlar yaydıkları asılsız söz ve iftiralarıyla halkın doğruyu ve hakikati görmesine engel oluyorlardı.

Şimdi öyle bir adam yönetime gelmiştir ki, onun onlara ihtiyacı yoktur...

Onun kimseye düşmanlığı yoktur ki, şiir ve şairler vasıtasıyla bu düşmanlığı kızıştırıp alevlendiresin...

Onun arzu ve özlemleri bulunmuyor ki, bu

özlemlerini gerçekleştirme uğrunda şairlerin yardımına başvursun...

Onun ihtiras ve tutkuları yok ki, onu insanlara güzel göstermek için şiire ihtiyaç duysun... Yine yanlışları da yok ki, kendini temize çıkarmak için şiirden destek alsın...

Onun iktidar ve yönetime karşı içinde derin bir sevgi ve aşk taşıyor ki, onun sürekliliğini ve bekasını sağlamak uğruna şiiri ve şairleri kullansın...

Sonra ne onun ne de ümmetin, şairlerin bütün Emevî hilâfet dönemini doldurdıkları bu zırvalara ve saçma sözlere ayıracak vakitleri yok...

O böylece azim ve kararlılığını ortaya koyup şairleri kapısından kovdu... Onlardan hiç kimse, sayıp döktüğü bir övgüden yahut eleştiriden dolayı devlet hazinesinden bir tek kuruluş dahi bahşiş/mükâfat alamadı...!!

Halife Ömer, İslâm coğrafyasının çeşitli bölgelerinde valilerine gönderdiği genelgelerıyla tam bir doğruluk ve hakikatle kamuoyunun oluşturulmasına bizzat öncülük etmeye başladı...

Emevî yönetiminin alçakça sürdürdüğü çirkin bir uygulamayı da -minberlerden İmam Ali'ye hakaret ve lânet etme çirkeflliğini- kaldırdı. Hatiplere, o hakaret ve lânet dolu sözler yerine aşağıdaki âyetleri okumalarını emretti:

** "Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"* ^{10[10]}

**"Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya*

^{10[10]} Haşr, 10.

yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." ^{11[11]}

Böylelikle o yalan sözü aşağılayıp alçaltırken doğru sözü yüceltip yükseltti...

Bâtılı yerle bir ederken, hakkı destekleyip güçlendirdi...

Bütün bunlar, sağlam, güvenilir kamuoyunun oluşturulmasında onun tarafından ortaya konulmuş aktif ve etkin bir katkıydı...

Halife Ömer, adaletli ve erdemli bir yönetici yaklaşımıyla sadece danışma kurulunun önemini ve gerekliliğinin farkında değildi... Bunun da ötesinde bir bilge/filozof anlayışıyla bu kurulun özünü ve esasını da kavramıştı...

Ona göre danışma kurulu, yönetimin ümmetle ilişkilerinin adalet temelinde düzenlenmesinden ve yine devlet ve toplumun birbirlerine karşı sorumluluklarını paylaşmalarından ibaret bir olgu değildi... Bilakis o, bu kurulun özüne ve işlevine dair son tahlilde onu, her bir bireyin düşünce ve görüş sahibi olma ve bunu serbestçe açık açık ifade etme özgürlüğü olarak kabul ediyordu.

İnsanlar kendi görüş ve düşüncelerini, menfaatleri veya korkuları sebebiyle eğip bükerek gerçeğe aykırı şekilde ifade edecek olurlarsa, bu durumda onların gerçek düşünce ve kanaatlerini öğrenmek imkânsız olur...

Mademki doğru kamuoyu, danışma kurulunun lokomotifidir; öyleyse görüşlerin dile getirilmemesi, bu

^{11[11]} Nahl, 90.

kurulun işlev görmemesi ve feshedilmesi demektir...

Burada evliya adamın, kendisine muhalif ve zıt dahi olsa halkın görüşlerine önem ve kulak verdiğini görüyoruz.

Onun halkın görüşlerine ne denli saygılı olduğunu gösteren olaylar, halifelik yaptığı yirmi dokuz ay boyunca sayılmayacak kadar çoktur... Ne var ki biz, bu saygıyı en ileri biçimde gösteren bir olayı aktarmakla yetineceğiz.

İmam Ali'ye baş kaldıran ve nihayet bir suikastle onu şehit eden Haricîleri biliyoruzdur... Bu insanlar, bu suikast girişiminin ardından ve Emevî yönetimi süresince parçalanarak pek çok fırkalara ayrıldılar. Bunlar devlete isyan edip, onunla pek çok savaflara girmişler ve bu savaflarda binlerce kurban vermişlerdi...

Yürüttükleri bu silâhlı mücadelenin yanı sıra onlardan bazı gruplar, Kur'an ve Sünnet'in onaylamayacağı görüş ve inançlara sahiptiler...

Allah'a çokça ibadette bulunan ve her daim O'na yönelen Halife, yol açtıkları fitneli dönemlerde de karşıt düşüncedeki insanlara karşı terör girişiminde bulunmadıkları müddetçe bu insanların, kendi görüş ve düşüncelerini serbestçe dile getirmelerine imkân tanımış ve ifade özgürlüklerine saygı göstermiştir...

Dahası üstün zekâsıyla, onların komplo ve terör olaylarından uzak tutulmalarının en uygun yolunun, hapsedilmiş buharın üzerinden kapağın kaldırılması ve bastırılan düşüncelerin serbestçe ifadesi olduğunu fark etmiştir. Böylece bu düşüncelerin göğüslerde kin ve nefrete dönüşmesini de engelleyebilmiştir...!!

Bu gruplardan biri Ömer bin Abdüzlaziz'in hilafetinin ilk günlerinde silahlı eylemlerine yeniden başladı... Bunun üzerine Halife grubun liderine bir mektup yazarak şöyle dedi:

"...Allah ve Resûlü uğrunda öfkelenerek birtakım faaliyetlerde bulunduğun haberi bana ulaştı. Bu işi yapmaya ben senden daha lâyığım..."

Gel de bu konuyu karşılıklı tartışıp değerlendirelim...

Eğer biz haklıysak, sen bize katılırsın. Yok, sen haklıysan, biz de kendi durumumuzu yeniden gözden geçiririz..."

İsyancı lider, evliya Halifenin mektubunu okur okumaz kendinden utanmaya başlar... Eylemlerine son vererek, iki elçisini Hilafet başkentine gönderir. Bunlar, aralarındaki anlaşmazlık ve sorunlar hakkında Halifeyle çok güzel bir diyalog gerçekleştirirler... Bu diyalog esnasında gerçeği ortaya çıkarırken Halifenin akıl ve gönülleri çelen Allah vergisi yeteneğini ve güçlü, sağlam mantığını görürler.

Bu diyalog, isyancı grubun silâh bırakmasıyla son bulur. O insanlar, Peygamber ve vahiy asrının izlerini taşıyan yeni bir adamın asrında bulduklarını açıkça anlarlar... Bu öyle bir adamdır ki, şeytan onun huzurunu kaçırpı ona isyan etmekten çekinmektedir...!!

Taşıdığı anlam son derece açık olmakla beraber bu olayın, Halifenin kanaat edinme ve düşünce özgürlüğüne olan inancını gösteren fotoğrafta eksik kalan kareleri tamamlayan başka bir benzeri daha vardır.

Halife, o insanların görüş ve düşüncelerinin çoğunun

bozuk ve yanlış olduğunu bilmesine rağmen onları susturmak ve mantıklarını çürütmek için asla kuvvet kullanmayı düşünmemiştir... Aksine hakkın açığa çıkıp bâtılın yok olmasının yegane yolunun, onların karşısına daha doğru bir mantık ve daha açık delillerle çıkmak olduğuna inanmıştı...

Yine onunla beraberiz... Haricîlerden "Musul Harûrîleri" adı verilen başka bir grup, şehirleri gezerek kendi görüş ve düşüncelerini yaymaya başladılar... Bunun üzerine Musul valisi, Halifeye bir mektup yazarak onların kökünü kazımak için ondan izin istedi...

Halife Ömer, valisine şu cevabı gönderdi:

"İslâm devletinin hâkimiyeti altında güven içinde yaşayan gayrimüslimlerden ve yine İslâm ümmetinden hiç kimseye zarar vermeden bu işi yapıyorlarsa, bırak, diledikleri gibi dolaşsınlar..."

Fakat bu insanlardan birine bir kötülükleri dokunacak olursa, o takdirde onlara Allah'ın hükmünü uygula..."

Allah'ım! Bu ne adalet! Bu ne muhteşem adam...!!

O hiçbir zaman başkalarının görüş ve düşüncelerine herhangi bir biçimde kısıtlama/ambargo koyma ve denetleme hakkına sahip olduğunu düşünmemiştir.

Yine devletin ve ümmetin güven ve dirliğini tehdit eden silâhlı bir tehlike söz konusu olmadıkça başkalarının kanaat ve görüşlerine müdahale etme hakkını kendine tanımamıştır...

Bu durumlar dışında kaldıkça her düşünce ve görüş saygı duyulmayı hak eder ve herkes bir düşünce ve kanaati benimseme hak ve özgürlüğüne sahiptir...

İşte bu doğru, isabetli yol ve tavır, onun döneminde danışma kuruluna öyle bir güç ve yetki kazandırdı ki bugün neredeyse buna ulaşılması imkânsızdır...

O gün ona:

"Bu Hâricîler halkın arasında kendi asılsız düşüncelerini yayıyorlar ve bâtılı hak gibi gösterip anlatıyorlar. Onların bu şekilde İslâm topraklarında düşünce ve inançlarını yaymalarına izin verilmesi, yaklaşan kötü günlerin ikaz ve alarm sesidir..." dediler.

Adaletli evliya adam, kendisine bunu söyleyen kimseye sadece Kur'an'dan bazı âyetler okumakla yetindi. Söz konusu âyetlerde Allah (c.c.), Peygamberini (s.a.v.) insanların vicdanlarına baskı ve zorbalıkla hükmetmeye çalışmasını yasaklıyor, şöyle buyuruyordu:

"Sen, inanmaları için insanları zorlayacak mısın?"
12[12]

"Sen onların üzerinde bir zorlayıcı değilsin." 13[13]

"Sen ancak öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin." 14[14]

Bütün yaşananlar ve sonuçlar, onun tarafındaydı ve onun görüş ve düşüncelerinin doğruluğunu ve kararlarının isabetliliğini teyit ve ispat ediyordu: Muaviye'nin yönetime geçmesinden Süleyman bin Abdülmelik döneminin sonuna kadar geçen süre içinde bir gün dahi eylemlerine son vermemiş ve silâh bırakmamış... Verdikleri kurbanların çokluğu ancak isyan

12[12] Yunus, 99.

13[13] Kaf, 45.

14[14] Ğaşiye, 21-22.

ve düşmanlıklarını arttırmış olan Hâricîler... Bu evliya, ulu adamın yönetiminde kılıçlarını kınlarına sokmuş, eylemlerine son vermiş ve geçmiş Emevî yönetimlerinden bu yana aralıksız devam eden tüm nefret ve düşmanlıklarını unutmuşlardır.

* * *

3.MAL EMANETTİR...

Tarihin her döneminde devletleri şaşkınlık içinde bırakan ekonomik sorunlar -gelir ve dağılımı sorunu- Ömer bin Abdüzlaziz'i şaşkınlık ve çaresizlik içinde bırakamamış, hiçbir ekonomik kriz onu zor duruma düşürememiştir...

Çünkü o, hak ve adaletin, en üstün ekonomi teorisyen ve bilimcilerinden daha mükemmel ve doğru biçimde bu sorunu çözüme kavuşturduğuna kesinlikle inanmıştır...

O gün Müslüman devletin yokluğunu hissettiği şey mal değil; bilakis malın elde edilmesi sürecinde hakkın ve dağıtılması sürecinde de adaletin gereğini yerine getirmektir...

Hak ve adaletin gerçekleşmesinden önce de bütün yetkilileriyle devletin ve yine bütün fertleriyle ümmetin vicdanında kamu malının mukaddes ve dokunulmaz olduğu anlayışını yerleştirdi...

Onun ümmetin servetine/ekonomisine yaklaşımı, Allah'ın "*Sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın.*"^{15[15]} buyruğuna olan imanıyla başlamaktadır...

Üretim kaynakları, üretim ve servet/zenginlik... Allah'ın geri almak üzere insanların yanında bıraktığı

^{15[15]} Hadid, 7.

emanetidir... Emanetin bırakıldığı mahiyetin insanlar, devletler, milletler, ümmetler, topluluklar, cemaatler yahut fertler olması, emanet gerçeğini değiştirmez...

Allah'ın emanetleri ise, dokunulmazlık ve kutsallığa sahiptir. Bu kutsallık ve dokunulmazlık, onları telef olmaktan, israf edilmekten, saçılıp savrulmaktan ve spekülasyon ve vurgunculuğa malzeme olmaktan korumaktadır...

Bu emanetler başka bir nitelik ve vasıf kazanıp kamu malı/devlet hazinesi olduklarında ise, önceden sahip oldukları kutsallık ve dokunulmazlıkları da büyür ve artar...

Çünkü onların kamu malı olmaları, ümmeti oluşturan her bir bireyin o malda sabit ve kesin hak sahibi olması anlamına gelmektedir... Bu bakımdan her bir yetimin, dul kadının... Yaşlı insanın, çocuğun ve bebeğin... Fakirin, elden ayaktan düşmüş çaresizin ve hastanın o malda hakkı vardır...

Bu mallar, öncelikle Allah'ın emaneti, ikinci olarak da insanların -bütün insanların- hakkı olmaları hasebiyle çok büyük ve sağlam bir kutsallık ve dokunulmazlığa sahiptir...

Ömer bin Abdülaziz, bu kutsallık ve dokunulmazlığı herkese duyurmaktan ve bu hakkı korumaktan kendini sorumlu görmektedir...

Bu düşüncesini kesin ve net ifadeler kullanarak şöyle açıklamaktadır:

"Ben Müslümanların mallarından dolayı muhakeme edilip yargılanacağım!!"

O sözlerle dile getirdiği bu hakikati gönül ve akılları hayranlık içinde bırakan bir üslûpla davranış olarak da sergilemiştir.

Ayazın çok sert olduğu bir karakış gününde abdest almak için hizmetkârından kendisine bir miktar su ısıtmasını ister. Biraz sonra hizmetkâr elinde sıcak suyla koşturarak gelir. Halife:

"Bu kadar kısa sürede suyu nerede ısttın?" diye sorar. Hizmetkâr:

"Devlet mutfağında..." diye karşılık verir.

Halife Ömer, devlet hazinesinden ayırdığı payla halk için büyük mutfaklar yaptırmıştı... Hizmetkâr da suyu bu mutfaklardan birinde ısıtmıştı...

Halife, bu davranışından dolayı hizmetkârını ayıpladı. Ona kendi parasından bir miktar vererek, mutfak sorumlusuna gidip suyu ısıtma ücretini ödemesini istedi. Halbuki ısıtılan su, söz etmeye değmeyecek kadar azdı...!!

Gerçekliğinde şüphe bulunmayan aşağıdaki olayı da biliyoruz.

O, geceleri devlet işleriyle ilgilenirken, gazyağını devlet hazinesinden tedarik ettiği lambayı yakıyor; bu esnada sadece birkaç dakikacık dahi sürecek olsa beklenmedik şahsî bir işi söz konusu olduğunda devlete ait bu lambayı söndürüyor, bu işi bitirinceye kadar kendine ait lambayı veya mumu yakıyordu...!!

Bazıları bu tutumu, aşırı derecede erdemlilik taslama olarak değerlendiriyorlardı...

Onlara göre; Ömer bin Abdülaziz'in yönettiği devletin benzeri büyük devletlerin başkanlarının, formalitelerde bu şekilde aşırı duyarlılık ve titizlik gösterdikleri bilinmemekte, belki de hoş karşılanmamaktaydı...

Fakat bu düşünceyi dile getiren insanlar bu konuda bir noktayı gözden kaçırıyorlardı: Halifenin bu ileri duyarlılık ve titizliğinin sebebi, formalitenin bizatihi kendisi değildi.

Kamu mallarına, onların dokunulmazlık ve kutsallığına dair vicdanı dolduran ve davranışlarına yön veren büyük mâkul sebepti.

Bu sebeple, bir dirhem para değerindeki gazyağı ile bir oda dolusu altın ve gümüş, onun sorumlulukla dolup taşan vicdanında birbirine denkti...!!

Halife Ömer, Allah'ın:

"Kim emanete (devlet malına) hıyanet ederse, kuyamet günü, hainlik ettiği şeyin günahı boynuna asılı olarak gelir." ^{16[16]} âyetini kendisi dilinden düşürmediği gibi herkese de onu hatırlatıyordu.

Ona göre en basit şeylerde dahi devlet malına hıyanet, en değerli ve önemli şeylerde hıyanetle aynıydı...

Kendisine seçip ayırdığı şeylerde hıyanet, halka dağıttığı şeylerde meydana gelecek hıyanetten farksızdı...

Ona göre hediyeler dahi hıyanet konusu ve malzemesi olabilirdi...

^{16[16]} Mâide, 161.

Bir gün ona bir hediye takdim edildi. Özür dileyerek hediyeyi kabul edemeyeceğini bildirdi. "*Resûlullah (s.a.v.) hediyeyi kabul ediyordu.*" denilince,

"*O onun için hediyeydi, bizim için ise rüşvettir...!!*" karşılığını verdi.

* * *

Onun devlet/kamu malı karşısındaki duruşu, gerçekten şaşkınlık verici hem de ne şaşkınlık...!!

Ona göre; kamu malı, iman ve tevhidin dokunulmazlık ve kutsallığına denk bir kutsallık ve dokunulmazlığa sahipti...!!

Bir gün valilerinden biri, valilik konağını ve yine yatsı ve sabah namazlarında camiye giderken yürüdüğü güzergâhı aydınlatan kandillerin sayısını arttırmak için Halifeden izin istedi...

Halife ona aşağıdaki mektubu yazdı:

"*Ey Ümmü Hazm oğlu, sen vali olmadan önce ben senin karakışta geceleyin evinden lambasız ve kandilsiz olarak çıktığını biliyorum...*

Ömrüme yemin olsun ki, sen o gün bugünkünden de daha iyi durumdaydın... Ailen seni başkasına muhtaç bırakmayacak kadar fitile de fazlasıyla sahip bulunuyordu...!!"

Başka bir valisi ise Halifeden fazlaca kalem ve kâğıt göndermesini istiyordu. Halife ona da şu cevabı gönderdi:

"*Bu mektubum sana ulaşmışsa, kalemin ucunu aç, yazılarını daha derli toplu yaz ve pek çok hususu tek bir sayfada anlat...*

Müslümanların, devlet hazinesine zarar verecek fuzulî söze ihtiyaçları yoktur..."

Burada can alıcı nokta, "devlet hazinesine zarar verecek" sözüdür.

Sorun; kullanılacak kandilin, kalemin yahut kâğıdın azlığı veya çokluğu değildir... Hiçbir devlet, bütün ülkesini kandillerle, kalem ve kâğıtlarla doldursa dahi zayıf ve güçsüz düşmez.

Bu evliya devlet başkanının bilinçaltında mesele, bu malların dokunulmazlığı ve kutsallığıdır... Bu ise, bunların kullanımında normalin altında ve üstünde kalmamaktadır... Bu da bu malların gözetimi ve korunması sorumluluğuna sadakatle bağlılığın bir gereğidir... Bu ölçüyle hareket edildiğinde heba edilen miktar ne olursa olsun, gereksiz ve faydasız her tüketim reddedilmektedir...

Çünkü bugün bir kandil ya da kalem gibi gözükən israf, yarın -bu konu önemsenmez yahut basit görülürse- çok vahim ve kötü sonuçlar olarak karşımıza çıkabilir...

* * *

Halife Ömer, böylece kamu mallarının dokunulmazlığı ve kutsallığı prensibini yerleştirdi...

"Gelir ve dağılımı sorunu" karşısındaki duruşuna kaldığımız yerden devam ediyoruz...

Daha önce söyledik: O gün devletin ihtiyaç duyduğu şey, servet/ zenginlik değil; servetin toplanmasında hakkın, dağılımında da adaletin gereğinin yerine getirilmesiydi...

Daha önceki halifelerin içinde yüzdükleri lüks ve debdebeli yaşam, devlet bütçesini iyice zayıflatmış, altüst etmişti... Bunun üzerine o halifeler, bu bozuk ekonomik açığı, yasal olmayan yollarla mal toplayarak ve haksız vergiler alarak kapatma yoluna gittiler.

İslâm dini, Müslüman olan gayrimüslimlerden, daha önceden vermekte oldukları cizye vergisini derhal kaldırıyordu... Fakat Emevî yönetimi İslâm'ın bu açık hükmünü uygulamayı reddetti... Müslüman olduktan sonra da bu insanlardan aynı vergiyi almaya devam ettiler... Bu haksız icraatlarının bahanesini de bulmuşlardı: Gayrimüslimler, vergi vermemek için Müslüman oluyorlardı...!!

Âdil Halife yönetime gelince, onların bu asılsız bahanelerini reddetti ve bir tek ferdin dahi olsa İslâm'ın nur ve hidayet dairesine girmesiyle duyulan sevinç ve mutluluğun, yeryüzü dolusunca altın ve gümüşe sahip olmaktan daha büyük ve fazla olduğunu ilân etti...

Halife, çevresine parıldılar ve ışıklar saçan şu sözleri söylüyordu:

"Allah (c.c.) Hz. Muhammed'i (s.a.v.) vergi memuru olarak değil; hidayet kılavuzu olarak göndermiştir..."

Bir gün Irak valisi Adiy bin Ertâ'dan aşağıdaki haber ulaştı:

"İnsanlar grup grup Müslüman olmaya başladılar. Böyle giderse, vergi gelirlerinin iyice azalmasından endişeleniyorum..."

Adaletli, büyük Halife ona şu cevabı yazdı:

"Allah'a yemin ederim ki, yeter ki insanların hepsi Müslüman olsunlar da; önemli değil, ben ve sen kendi el emeğiyle geçinen iki çiftçi durumuna düşelim...!!"

Bunların yanı sıra Halife, kendisinden önceki halifelerin koymuş oldukları tüm vergi kalemlerini denetlemeye başladı... Ardından bunların hepsini iptal etti...

Dahası mahsüle zarar veren afet, salgın ve kuraklık durumlarında halktan ziraî ürün zekâtı gibi bazı yasal vergileri de kaldırıyordu...

İşte Yemen valisi Urve bin Muhammed'e yazdığı mektup:

"...Bana Yemen'e vali olarak geldiğinde daha önceden halka her mal için cizye gibi vergi konulmuş olduğunu... Halkın bol ürün alsalar da kuraklıktan kırilsalar da... Yaşasalar da ölseler de... Bu vergiyi ödemiş olduklarını yazıyorsun..."

Subhanallah!! Sonra yine subhanallah!!

Bu mektubumu alır almaz, senin de hoşlanmadığın bu bâtil uygulamayı kaldırıp yerine bildiğin hak olanı koy...

Bilmelisin ki, sen bütün Yemen mahsülünden bana vergi olarak sadece bir kepçe miktarında (saç boyamakta veya kamyş kalem mürekkebi olarak kullanılan) boya bitkisi göndermiş olsan bile, hak ve adalet bu yaptığınla dimdik ayakta durdukları sürece Allah bundan benim ne kadar memnun ve mutlu olacağımı bilmektedir...!!"

Söz "gelir"den açılmışken, geliri daha da arttıracak, onu kat kat fazlalaştıracak yeni kaynakların araştırılıp bulunması veya oluşturulmasına değinmemiş; aksine mevcut gelir kaynaklarının pek çoğunu da iptal eden Halifenin ekonomi yönetiminden övgüyle bahsetmiş olmamız bazıları şaşkırtmış olabilir...

Fakat ne yapabiliriz ki; evliya Halife Ömer bin Abdülaziz'in yönetim tarzı bu şekilde...?!

Çünkü ona göre sorun; çokluk ya da bolluk değildir...

Bolluk, yasak ve haram dairede ortaya çıkan çokluk değil; yasal ve helâl daire çerçevesinde berekette bir bolluk biçiminde olmalıdır.

Bu konuyu bitirmeden önce Ömer bin Abdülaziz'in vefatından sonra devletin karşı karşıya kaldığı ekonomik kriz ve buhranın sebebi olarak onun vergi politikasını gösteren tarihçilere şunları söylemeyi kendime borç görüyorum:

Büyük olasılıkla yanıldığınızı söylemek durumundayım...

Onun yönetiminde tüm işler tam bir uyum ve düzen içinde yürüyordu. Devleti tehdit eden herhangi bir âciziyet yahut buhran/kriz de söz konusu olmamıştı... Aksine bütün göstergeler, gelişmenin, refah ve istikrarın artarak devam ettiğini gösteriyordu.

Buhran daha sonra, "Kahraman"ın, adalet ve hak sahnesinden çekilmesinden sonra ortaya çıktı. Uyanık gözcü, evliya devlet başkanı Ömer bin Abdülaziz'in bu dünyadan göçmesinden sonra lüks, israf, yozlaşma ve

şiddet temelli siyaset bir kez daha tarih sahnesinde görünerek istediği gibi at koşturmaya başladı...!!

* * *

Halife, halktan haksız olarak alınmakta olan bütün vergileri kaldırırken devlet için zengin bir gelir kaynağı olmak üzere valilerden alınan arazi ve servetleri hazineye kattı...

Yine Halifenin en büyük ve en zengin gelir kaynağı olarak kabul ettiği bir başka kaynak da her bir kuruşun yerli yerinde ve gereğince harcanması... israf ve savurganlığın yasaklanmasıydı...

Evet... Malı doğru biçimde ve sadece zorunlu olduğu yerde kullanmak o gün için -aynı şekilde bugün için- en iyi ve en sürekli gelir kaynağını oluşturuyordu...

Halife Ömer, bu uygulamaya hem kendi şahsında, hem ailesinde, hem valilerinde, hem akraba ve dostlarında ve hem de tüm insanlarda neredeyse mutlak denilebilecek bir seviyede bağlı kaldı...

İşte Halifenin değer verip saydığı yakınlarından biri olan Anbese bin Saîd... Her gün ona gidip geliyor ve ondan bir ihtiyaç talep ediyor...

Şimdi Halifenin ona verdiği cevaba kulak verelim:

"Ey Anbese... Sahibi bulunduğun mal helâlse, sana yeter.

Yok, haramsa, ona yeni bir haram daha katma...

Ey Anbese, şimdi bana söyle...

Sen muhtaç durumda olan biri misin?... Hayır, değilsin...

Borcun mu var?... Hayır, borcun da yok...

Durum böyleyken, Müslüman fakirleri bırakarak Allah'ın bana emanet ettiği maldan ihtiyacın yokken sana vermemi nasıl beklersin?!

Ödeyemediğin borcun olsaydı, borcunu senin yerine ben öderdim. Muhtaç durumda olsaydın, sana yetecek kadar mal verilmesini emrederdim...

Sen malınla yetinmeye bak...

Allah'tan kork ve o malı nereden edindiğine bak... Hesap görenlerin en hızlısı seni hesaba çekmeden önce sen kendini hesaba çek..."

Halife, yakın dostu Anbese'ye söylediği bu sözleri aynı zamanda kendisinden haksız talepte bulunan herkese söylüyordu... Ona göre haklı talep, ancak yaşamak için zorunlu ve kaçınılmaz olan ihtiyaçlardan yoksun olduğunda dile getirilendi.

O böylelikle darda kalmış asık çehreleri, neşeyle gülen yüzlere dönüştürüyordu...

Yaptıklarının tümü, onlardan lüks, refah ve doyumsuzluğu alarak onlara onurlu ve alçakgönüllü bir yaşam sunmaktan ibaretti...

* * *

Şimdi "gelir" konusunu bitirip "gelirin dağılımı" konusunda konuşmaya başlıyoruz... Evliya devlet başkanı, ümmetin malını nasıl kullanıyor ve nerelere harcıyor?

Mal, onun döneminde gerçek işlevine kavuşturuldu: Temel misyonu ve ümmete hizmet ile onların ihtiyaçlarını gidermedeki öncelikli konumu ona yeniden kazandırıldı...

Derhal gerekli düzenlemelere başlayıp, devletin fert fert tüm vatandaşlarına karşı yerine getirmesi gereken kapsamlı sigorta ve sosyal garantinin sınırlarını belirledi... Ardından bu sigortanın gerçekleşmesi için devlet hazinesinden ayrılması gereken bütçenin miktarı tespit edildi...

Bu çalışmanın izlerini, valilerine yazdığı mektupta da görüyoruz:

"Her bir Müslümanın:

** Barınacağı bir evinin,*

** İşlerinde yardımcı olacak hizmetçisinin,*

** Binip düşmanıya savaşacağı atının,*

** Ev eşyasının olması gerekir.*

Bütün bunları onlara sağlayın...

Borçluların da borcunu ödeyin...!!"

Burada "Müslüman" kelimesinin kullanılmış olması, sahip olunması gereken bu temel ihtiyaçların sadece Müslümanlara sağlanacağı anlamına gelmemektedir. Zira bu kelime sadece Müslümanların çoğunlukta olması hasebiyle kullanılmıştır, bunun ötesinde bir anlam ve hedef gözetilmemiştir... Çünkü mektupta sayılanlar, Müslüman ya da gayrimüslim tüm vatandaşların temel hakları arasında yer almaktadır...

Halife, valilerine öncelikle bölgelerinin ihtiyaçlarını gidermelerini emretti. Bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra artan miktar, devlet hazinesine gönderilecektir... Bölgenin geliri, yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediği durumlarda ise Halife, devlet hazinesinden bölgeye destek ve yardımcı olacaktır:

"Vergileri belirle ve haksızlığa yol açmadan tahsil et. Toplanan vergiler, halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yeterse, çok iyi. Aksi takdirde bana bildir, insanların ihtiyaçlarını karşılayacak miktarı göndereyim...!!"

* * *

Bereketli ve hayırlı Halife, yurdun dört bir tarafında yolcuların kalıp barınacağı misafirhaneler yaptırmaya başladı...

Maaşları da yükseltti...

Âlimlerin ve fıkıh bilginlerinin bütün ihtiyaçlarını karşılamayı üstlenerek, böylece onların insanlardan gelecek yardımı beklemeden rahatça ilimle, eğitim ve öğretimle meşgul olmalarını sağladı...

Valilerine de yüksek maaşlar bağladı ki, böylelikle onlar haramın kışkırtıcı cazibesine kapılmaksızın görevlerini hakkıyla yerine getirebilsinler...

Yine bütün yurttaki her bir kör (görme engelli) insan için kılavuz/yardımcı çalıştırdı. Maaşları devlet tarafından ödenen bu yardımcıların görevi, sorumlu oldukları görme engelli kişinin ihtiyaç ve işlerini görmektir...

Aynı şekilde maaşı yine devlet tarafından ödenmek üzere her bir yahut iki hasta için bir hastabakıcı atandı...

Valilerinden bölgelerindeki borçluları tespit edip listelemelerini istedi; ardından tüm borçluların borçlarını ödedi...

Bütün Müslüman tutsakları serbest bırakıp, ayrıca onlara bolca bağışta bulundu...

Yurdun dört bir yanında yaşayan kimsesiz çocukları belirleyip onların geçimlerini devlet garantisi kapsamına aldı...

Geçmişte büyük dedesi Hz. Ömer bin Hattab'ın yaptığını o da yaptı. Doğumunun akabinde her bebeğe aylık bağladı. Anneler bir an önce aylığı alabilmek için süttten kesmekte acele edip de çocuklarının gelişiminde olumsuz bir davranış sergilemesinler diye aylığı çocuk süttten kesildikten sonra değil de doğumuyla birlikte ödemeye başladı...!!

Devlet bağış ve ödeneklerinin, tamahkârlar için fırsat kapısı olmasını önlemek için de bir kişiye iki bağış ve ödenekte bulunulmasını yasakladı...

Yine hangi sebep ve gerekçeyle olursa olsun, devlet işçi ve memurlarının iki maaş almalarına da yasak getirdi...

* * *

Böylelikle onun yönetiminde herkes Allah'ın verdiği rızık ve bereketten pay aldı...

Halife Ömer bin Abdülaziz döneminde fakirliğin ortadan kalktığına dair oluşan tarihî ittifakı öğrenince şaşkınlık ve hayretimizi gizleyemiyoruz... İnsanların refah seviyesi o kadar yükselmişti ki, zenginler, zekâtlarını kabul edecek fakir bulamıyorlardı...

Çünkü Ömer bin Abdülaziz'in adaleti, onların sadece maddî ihtiyaçlarını karşılamıyor; aynı zamanda onları onurlu ve kanaatkâr insanlar hâline getiriyordu. Allah (c.c.) onun vesilesiyle, onları hak ve adalet zenginleri yaptıktan sonra miktarı ne kadar çok ve fazla olursa olsun zekât ve sadakalar onların gönüllerine çekici gelmiyordu...!!

* * *

4. ÜMMETİN BİRLİK VE DİRLİĞİ...

Erdemli ve faziletli Halife Ömer bin Abdülaziz, birbirleri ve devlet aleyhine dolaplar çevirmek için fırsat gözleyen parçalanmış bir toplum devralmıştı...!!

Emevî halifeleri, nüfuz ve otoritelerini sağlamlaştırmak için grupçuluk, kabilecilik, bölgecilik gibi kavram ve anlayışları kullanıyordu... Onlardan kimi Yemen, kimi Irak ve kimileri de Şam vbin halklara karşı ayrı bir ilgi ve alâka duyuyor, özel davranıyordu...

Bu yaklaşım tarzı, halife ve valilerden bölge kabilelerine sirayet etti. Kabile liderlerinden kimileri, şehirde yerleşik kabilelerin egemen ve üstün olduğu sloganını yükseltirken karşı tarafta kimileri de göçebe kabilelerin daha üstün ve söz sahibi olduğunu söylüyordu.

Bunlar olup biterken Emevî halifeleri, bütün dikkat ve yoğunluklarını Arap olmayan Müslümanlar üzerine çevirmişlerdi... "Mevâlî" olarak tanınan bu Müslümanlardan zorla cizye alıyorlar, İslâm dininin Müslümanlara kazandırdığı haklardan onları mahrum ediyorlardı. Oysa her alanda İslâm sancağının göklere çıkarılmasında bu insanların üstün gayret ve başarıları da bilinmekteydi...

Toplumda Şiîler, Hâricîler, Mutezilîler gibi farklı grup ve ekoller ortaya çıkmıştı. Bunlardan kimileri devlete ve kendisinden farklı düşünce taşıyan hasımlarına karşı doğrudan silâhlı eylemler düzenliyordu. Kimileri ise bunu silâh kullanmadan çok ağır, zehir zemberek sözlerle yapıyordu. Bunlardan farklı olarak mantık ve delil sınırları içinde kalan grup ve ekoller de vardı.

* * *

İşte evliya adam, böylesine parçalanmış, bölünmüş bir toplum devraldı... Bu toplumun bedenine kendi tertemiz ruhundan bir bereketli soluk üfledi. Bu nefes, toplumu tüm kirlerinden, sadece şekil ve görüntü olarak değil; ruh ve vicdan olarak da temizleyip arındırdı. Onun yönetimi süresince toplumu oluşturan tüm bireyler, birbirlerine şefkat ve merhametle bağlı güçlü İslâm kardeşliğini doyasıya yaşadı...

Herkes hakkı olanı aldı... Hakkına razı oldu...!!

Daha önce Halifenin, Hâricîleri delil ve mantıkla nasıl susturduğunu görmüştük.

Mevâlîlere gelince; onlardan haksızca alınan tüm vergileri kaldırdı, durumlarını iyileştirdi.

Kabilecilik ve bölgecilik yaklaşımlarını, sağ eliyle dürüp kaldırdı.

Ortada ne Yemen kabileciliği ne Kays kabileciliği... Ne Iraklı ne de Şamlı tarafgirliği kaldı... Arap - Mevâlî ayrımcılığı son buldu...

İslâm şefkati, bütün Müslümanları, dizili inci kolye gibi bir düzen ve disipline kavuşturdu. Allah'ın, "*Müminler ancak kardeşirler.*" ^{17[17]} buyruğunda dile getirilen İslâm kardeşliği toplumda yeniden yeşerip güçlendi.

* * *

Ömer bin Abdülaziz'in ümmetin birlik ve dirliğine dair gayretleri bununla sınırlı kalmadı. Azınlıklara da bu gayretten nasiplerini vererek, onları Müslüman toplum bünyesine dâhil edip tüm azınlık haklarını tanıdı...

Daha önce Hâricîlerin durumu hakkında valilerinden birine yazdığı bir mektubu görmüştük. Mektupta valisine şöyle diyordu:

"İslâm devletinin hâkimiyeti altında güven içinde yaşayan gayrimüslimlerden ve yine İslâm ümmetinden hiç kimseye zarar vermeden bu işi yapıyorlarsa, bırak, diledikleri gibi dolaşsınlar..."

Yine valilerine yazdığı pek çok mektubunda, İslâm devletinin hâkimiyetinde yaşayan gayrimüslimlere iyi davranmalarını emrediyordu. Çünkü İslâm, Müslümanların eman ve güvenleri altında

^{17[17]} Hucûrât, 10.

bulduklarına kuvvetle vurgu yaparak onları "zimmet ehli" diye isimlendirmişti...!!

İslâm devletinin hâkimiyetinde yaşayan gayrimüslimler, onun yönetimi devraldığı güne kadar türlü türlü eziyet ve sıkıntılara maruz bırakılmışlar, haksız ağır vergilerin baskısı altında iyice ezilmişlerdi. O, halife olur olmaz, İslâm toplumunda onlara sağlanan güven ve huzur ortamına karşılık İslâm'ın onlardan alınmasını uygun gördüğü cizye dışındaki tüm vergileri kaldırdı.

Onun Şam'daki (Dımaşk) "Yuhanna Kilisesi" sorunundaki tavır ve tutumu gerçekten son derece harika bir örneklik sergiliyordu. O bu olayda, yönetim sınırları içinde kalan tüm insanları din, ırk ve renk farkına bakmaksızın tek bir ümmet olarak kabul ediyor ve gözetip kolluyordu...!!

Halife Velîd bin Abdülmelik, Emevî Camiini genişletmek için bu kilisenin bir bölümünü yıkmıştı.

Ömer bin Abdülaziz halife olunca Şam Hıristiyanları ona gelerek kiliselerine yapılan haksız uygulamadan şikâyetçi oldular.

Fakat Halife sorunu nasıl çözecek?

Kiliseden ayrılarak yıkılan kısım, camiye dâhil edilerek böylece camiye dönüşmüş...

Âdil yöneticinin bu durumda yapabileceği tek şey, ya kiliseden camiye ilhak edilen bu kısmın parasını bolca ve fazlasıyla ödemek yahut bu yere karşılık başka bir yer önermek olabilir...

Fakat Ömer bin Abdülaziz'in adalet ve hakka yaklaşımı ve bu hakikatleri ele alışı, bizim yaklaşımımızdan çok farklı olacaktır... Çünkü o, kavram ve olaylara, evliya yüce bir insanın bakışı ve tavrıyla yaklaşmaktadır...

Böylece o, şaşırtıcı bir kararla, caminin büyük bölümünün yıkılıp yerine kilise yapılmasını emretti...!!

Bu karar, Şam'ın âlim ve fıkıh bilginleri arasında gündem oldu. Bunlar, Halifeye bir elçi göndererek onu bu kararından vazgeçirmeye çalıştılar...

Bunun üzerine Halife beklenmedik yeni bir karar alarak, yıkım ve yapım işlemlerinin en kısa zamanda derhal tamamlanmasını emretti...!!

Halifenin bu kararı üzerine Müslüman âlimler, camiye yıkımdan kurtarmanın tek çaresinin, kilise yönetici ve sorumlularına gitmek olduğunu gördüler. Yapılan görüşmeler sonunda onlarla Halifenin razı olacağı bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşmaya göre; kilise yöneticileri, camiye ilhak edilen kilise arazisini geri almaktan vazgeçiyorlardı. Ardından Müslüman ve Hıristiyanlardan oluşan bir heyet bu anlaşmayı bildirmek üzere halifeye gittiler. Halife anlaşma metnini görünce Allah'a hamdetti, ardından metni kabul edip onayladı.

* * *

Peki, bu yaklaşımıyla onun kimi Hıristiyanlara yönelik sert tutumunu nasıl bağdaştıracağız?!

Onun Hıristiyanlara karşı bu genel yaklaşımının ışığında kimi gayrimüslimlere yönelik sert tutumunu değerlendirdiğimizde bu tutumun sebebinin o insanların

düşmanca hareket ve eylemleri olduğunu görürüz. Bu insanlar, o dönemde İslâm devletine yönelik Haçlı savaşları yürüten Roma İmparatorluğu'nun âdeta 5.taburu gibi davranmakta ve çalışmalarda bulunmaktadırlar...

Yine onun bu Hıristiyan gruplara karşı izlenilmesi gereken siyasetin nasıl olacağı hakkında valisine yazdığı mektubunda Halifeyi haklı çıkaran ifadeler görmekteyiz. O, söz konusu mektubunda, o insanların silâhlı eylemler ve komplolar düzenleyebilecekleri ihtimaline karşın sadece silâhlarına el konulup, kendilerine iyi davranılmasını emretmektedir.

Bu insanların kendilerine yönelik alınan tek karar, diğer insanlar içinde derhal seçilip tanınmalarını sağlayacak özel bir elbise giymelerinin istenmiş olmasıdır. Böylece herhangi düşmanca bir eyleme kalkıştıklarında derhal kendilerini ele vereceklerdir...

Devlete ve topluma dair sadakat ve bağlılığını bozmuş olan bu azınlık insanları göz ardı edersek, Halifenin, İslâm devletinde yaşayan Hıristiyanların geneline yönelik yaklaşım ve tutumunun, onların haklarına, anlaşma ve onurlarına gelebilecek her tür tehlike ve zarara karşı bekçilik yapmaktan ibaret olduğunu görürüz.

Onun kendi devletinde yaşayan farklı dinlere ve azınlıklara yönelik bu yaklaşımı, dış dünyanın da dikkatini çekmiş, hayranlığını kazanmıştı. Bu o dereceye varmıştı ki, İslâm devletine amansız bir düşmanlık güden Bizans İmparatoru III.Leon, onun vefat haberini aldığı anda, yakın çevresini ve maiyetini şaşırarak, hıçkıra hıçkıra ağlamaktan kendini alamamıştır. İmparator,

kendisine niçin ağladığını soranlara Halife Ömer bin Abdülaziz hakkında en doğru ve en özlü sözü söyleyerek şöyle demiştir:

"Allah'a yemin olsun ki, gerçekten benzersiz bir adaletin sahibi olan âdil bir hükümdar öldü...!!"

Manastırına kapanıp da Allah'a ibadet eden bir rahibe insanların hayranlık duymaları yersizdir.

Asıl hayranlık duyulması gereken, bütün dünyanın imkânları elinin altında olduğu hâlde onlara bir kez olsun dönüp elini uzatmamış olan bu insandır...!!

Genç yaşta ölmeyi hak ediyordu; çünkü iyi insanlar, kötü insanlarla ancak çok az süre beraber bulunurlar..."

Bu imparator, Ömer bin Abdülaziz'in gayrimüslimlere en küçük bir haksızlık ya da zulüm yaptığını bilse, hiç onun hakkında bu şekilde tanıklık yapar mıydı?

Dahası Roma devletinin ileri gelenleri, Halifenin hastalandığını duyunca derhal doktorlarıyla onun yardımına koşarlar mıydı?

* * *

Halifenin, ümmetin birliği için gerçekleştirdiği icraatların aynı zamanda ümmetin dirliğini de nasıl sağladığını görmek için kaldığımız yerden devam ediyoruz...

Sosyal huzur ve dirlik, ancak ümmetin birliği ve kardeşliği oranında meydana gelir...

Allah (c.c.) hem ona hem de ümmete ümit ettiği birlik ve sosyal huzuru nasip etti.

Uluslar arası barışın sağlanması ve hilâfet sınırları dışında sürdürülmekte olan savaşlara son verilmesi için neler yaptı?

Daha halife olduğu ilk saatlerde aldığı bir kararla, Kostantiniye (İstanbul) kuşatmasında iyice bitkin düşmüş ve güç kaybetmiş olan İslâm ordusunu derhal geri çağırıldığını görmüştük.

Sonra sayılarının çokluğunu önemsemeden bütün esirleri serbest bırakarak, yurtlarına ve ailelerine dönmelerine izin verirken izledik onu...

Ardından devletin tüm askerî çalışmalarına bir sınır getirdiğini gördük. İslâm dininin, o ana kadar gerçekleştirdiği fetihlerle artık iyice yücelip güçlendiği ilan ederek, İslâm ordusunun, bir saldırı karşısında yurdu savunmak ve bir tehlike durumunda ümmetin güvenliğini sağlamak dışında başka bir amaçla savaşlara girmeyeceğini söyledi.

İslâmî tebliğ için ordular göndermek yerine mektuplar göndermeyi tercih etti. Hindistan kralına ve valilerine mektuplar yazarak, onlara Müslüman olmaları teklifinde bulundu. Onun Allah'a karşı sorumluluk bilincinin, dünyaya gönül vermeyen zühd temelli yaşantısının, büyüklük ve yüceliğinin haberlerini önceden almış olan pek çokları, İslâm dinine girerek Müslüman oldu...

Aynı şekilde Afrika'da yaşayan Berberîlere de mektuplar yazarak onlara da İslâm dinine girerek Müslüman olmaları davetini yaptı. Onlar da gruplar hâlinde Müslüman oldular...

Mâverâünnehir kral ve hükümdarlarına da bu amaçla mektuplar gönderdi. Onlardan da pek çok insan Müslüman olup, İslâm sancağını göklere yükselttiler...

Şimdi bu evliya adam, gerçekten feyiz ve bereket kaynağı değil mi?!

* * *

5.DEVLET İDARESİNDE İZLEDİĞİ SİYASET...

Şayet devleti yönetme liyakatine denk bir sorumluluk taşıma ve onu samimiyetle yerine getirme ehliyetine sahip olmamış olsaydı, onun takvası, zühdü ve adaleti ümmete ne fayda sağlardı...?

İşte bu noktada bu evliya, uyanık ve dikkatli adamın şahsiyetinin en güçlü, en zengin ve en parlak özelliklerini görmekteyiz... Onu her vakit uyanık ve dikkatli görüyoruz.

Bu şahsiyet, günün yirmi dört saati sorumluluklarına adanmış durumda...

Sadece namaz ve ibadetle geçirdiği zaman,

Ya da uyumak ya da dinlenmek için ayırdığı 2-3 saatlik süre dışında kendine ayırabileceği hiçbir vakit yok...

Bunların dışında kalan bütün vakitleri, mukaddes sorumluluğuna ayrılmış durumda...

Yine o bu sorumluluğunu yerine getirirken ve programını uygularken bağlı kaldığı eşsiz bir metoda sahip...

Yumuşaklık, azim... Sabır, kararlılık... Kuşatıcı gözetim, yerinden yönetim... İyi işlerde yarışmak, tetikte olma... Bunların hepsi, hiçbiri diğerine karışmadan, hep birlikte eşsiz bir uyum ve tam bir dayanışma içinde çalışmaktadır...

Bir gün oldukça yorulmuş, bitkin düşmüştü. Maiyetindekilerden bazıları biraz dinlenmesini önerdiler. Onlara:

"Bugünkü işimi yerime kim tamamlar?!" diyerek bu öneriyi kabul etmedi.

"Yarım kalan işlerini yarın tamamlar, telafi edersin." dediler.

"Tek bir günün işi, dinlenmemi isteyeceğiniz derecede beni yorup bitkin düşürmüşken iki günün işi bir araya geldiğinde hâlim nice olur?!" dedi.

O aylık ya da haftalık kapanış hesapları yapmıyordu. Bilakis her günün sorumluluğu ve kapanış hesabı vardı... Bir günün sorumluluk ve hesabının diğer güne kayması söz konusu değildi...

O, geniş devletini oluşturan milyonlarca insan için imdat çağrısı hükmündeydi... Yurdun en ücra köşesinde dahi olsa, bir fert ihtiyaç içinde kaldığında yahut bir mazlum haksızlığa uğradığında âdeta kendisini beklemekteymiş gibi derhal onu yanı başında buluyordu...!!

Onun için işlerin küçüğü büyüğünden farksızdı... Hepsine aynı çabuklukta aynı dikkat ve gayreti gösteriyordu.

Bir gün postacısı ona bir mektup uzattı. Mektup Mısır'ın Cîze bölgesinden, "Fertûnetü's-sevdâ" isminde bir kadından geliyordu. Kadın, evinin bahçesinin duvarlarının yıkılmış olduğunu, hırsızların bu duvarı aşıp tavuklarını çaldıklarını, kendisinin de duvarı onartacak para ve imkâna da sahip olmadığını şikâyet ediyordu.

Halife, devletin başkenti Şam'da mektubu okur okumaz derhal Mısır valisi Eyyûb bin Şurahbîl'e şu mektubu yazdı:

"Allah'ın kulu Halife Ömer'den Eyyûb bin Şurahbîl'e...

Allah'ın selâmı üzerine olsun...

...Fertûnetü's-sevdâ, bana bir mektup yazarak bahçe duvarının kısıklığından ve bu sebeple tavuklarının hırsızlarca çalınmasından şikâyetçi olup, duvarının onarılmasını istedi...

Bu mektubum sana ulaştığında, sen bizzat kendin oraya giderek duvarı sağlamlaştırsın...!!"

Bu mektubu Mısır valisine ulaştıran postacı, Halifeden Fertûnetü's-sevdâ'ya da bir mektup götürdü... Halife, mektubunda kadına şöyle diyordu:

"Allah'ın kulu Halife Ömer'den Fertûnetü's-sevdâ'ya...

Allah'ın selâmı üzerine olsun...

Duvarın kısa olduğu için hırsızların tavuklarını çalmasından dert yandığın mektubunu aldım.

Allah'ın izniyle, Eyyûb bin Şurahbîl'e haber göndererek, seni içinde bulunduğun sıkıntıdan kurtaracak şekilde sana sağlam bir duvar yapmasını emrettim."

Bu harika olayı bize nakleden İbn Abdülhakem şöyle diyor:

"Eyyûb bin Şurahbîl mektubu alınca, bineğine binip Cîze'ye gitti. Fertûnetü's-sevdâ'yı arayıp buldu. Bu siyah tenli, kimsesiz yoksul bir kadındı... Vali, kendisinden istendiği gibi duvarı kadın için onarıp yükseltti."

Bu evliya Halifenin merhamet, şefkat, iyilik, adalet ve babalığından iyi ya da kötü herkes nasibini alıyordu...!!

Büyük kalbi, güçlü kararlılığı her şeyi içine alıyor, kuşatıyordu...

Bakın...!!

İşte o, Mısır'daki valisine bir mektup yazıyor:

"...Mısır'daki nakliyecilerin develere tâkatlarının üstünde ağır yükler taşıttıkları haberi bana ulaştı.

Bu mektubumu alır almaz, onların develere altı yüz ritldan^{18[18]} fazla yük yüklemelerini yasakla...!!"

Bir gün şehri teftiş ederken, kimi insanların, uçlarında sivri demirler olan sopalarla hayvanlarını dehlediklerini gördü. Bunun üzerine yönetim merkezine döndüğünde bu tür sopaların kullanılmasını yasaklayan bir karar yayınladı...

Bir gün ağzına kadar taze Ürdün hurmasıyla dolu iki büyük sepet getirildi.

"Bu nedir?" dedi.

"Ürdün valisinin Halifeye gönderdiği taze hurma." dediler.

^{18[18]} Ritl: Sıvı maddeleri ölçmekte kullanılan 130 dirhemlik bir hacim ölçek birimi. Dirhem'in ağırlığı yörelere göre farklılık göstermekle beraber bir dirhem-i şer'i esas alınıp 2,8 gr. kabul edilecek olursa 1 ritl ortalama 364 gr. ağırlığa denk gelir. Buna göre de 600 ritl= 218 kg. ağırlık demektir.-Mütercim.

"Buraya nasıl geldi?" dedi.

"Posta hayvanın sırtında." dediler.

Başını sallayarak:

"Desenize, hayvana tâkatının üstünde yük taşıtmışsınız... Bu hurmayı satın... Satıştan elde ettiğiniz parayla da hurmayı taşıyan deveye yem alıp yedirin..."

* * *

Yumuşaklığı, sabrı ve sınır tanımayan gönül genişliği bizi şaşkına çevirip mestediyor... Ondaki fazilet ve erdeme dikkatlice baktığımızda bunun ondaki soylu derin merhametten kaynaklandığını görüyoruz. Bu, insanlara sadece şefkatle yaklaşmak biçiminde bir merhamet değildir. Bunun da ötesinde içlerindeki kötülük duygularından, nefsin fena özlem ve arzularından ve ayrıca zaaf noktalarından kurtuluncaya kadar insanlara elden geldiğince yardımcı olmak sûretiyle onlara haklarını vermeyi de içeren bir merhamettir...

Allah'a çokça yaptığı şu duada onun sevgiyle çarpan kalp atışlarını duyabiliyoruz:

"Allah'ım, Muhammed (s.a.v.) ümmetinin iyi insanların iyiliklerini arttır. Kötülerine de tövbe etmeyi nasip et..."

Allah'ım, merhametinle onların günahlarını bağışla..."

O, insanların hata ve kusurlarını onları cezalandırmak için araştırıp takip etmemekte; aksine merhamet ve sevgiyle bu hataları düzeltmek için bunu yapmaktadır.

Bir yargıç edasıyla değil; bağışlanması ve affedilmesi için namaz kılıp dua eden bir âbid tavrıyla yaklaşarak insanların yanlış ve hatalarıyla yakından ilgilenmektedir...!!

O, sahibi olduğu sabır, yumuşak huyluluk, hoşgörü gibi fazilet ve erdemlerin, sadece kişisel ahlâkî özellikler gibi kendi şahsiyet çerçevesiyle sınırlı kalmasına razı olmamıştır. Bu yüzden bu erdemleri, yönetim felsefesi ve metoduna dönüştürmüştür.

Bu sebeple valilerinden her birine şu tavsiyeyi yapıyordu:

"Dağlamadan arkadaşının hastalığına ilaç ve merhem olabileceksen onu sakın dağlama...!!"

Önceki halifelerin döneminde hâkim ve yargıçlar, adaletle veya zulmen diledikleri kimse hakkında ölüm cezası vermeyi kendilerine bir hak olarak görüyorlardı.

O, ne zaman ki halife oldu, onları bu haklarından (!) mahrum etti... Sorun ve meselesini net olarak açıklamadan, görüş ve düşüncelerini açıkça söylemeden herhangi bir insan hakkında idam cezası verilmesini yasakladı...

Her tür şiddet ve zor kullanmaktan uzak duruyor, şöyle diyordu:

"Vallahi, insanları dinimi helâk ederek yola getiremem...!!"

* * *

Onun bütün ümmeti kuşatıp saran şefkat ve sabrı, zayıf düşürülmek ya da yanıltılmak için kullanılabilir

bir fırsat ve zaaf noktası değildi... O, boş işler ya da fitne peşinde olan herkese karşı her an tetikte olan bir uyanıklığa sahipti...!!

Onun bütün faziletleri, varlıklarını sürdürmek ve fonksiyonlarını yerine getirmek için daima hazırda bekliyordu. Şefkati gerektiren bir durum söz konusu olduğunda şefkatsizlik; kararlılık gerektiren bir olay meydana geldiğinde de zaaf asla söz konusu değildi...

Halkla beraberken, onlara alçakgönüllük, sevgi ve şefkat gösterirken âdeta serçe gibi titrediğini görüyoruz...

Zorba ve zalimler karşısında ise, kükreyen bir aslandan farkı yok...!!

Emevî valileri geçmişte kendilerine yapılan tahsisat ve ödenekleri, arazi ve servetleri, tatlı dil ve hileyle Halifeden geri alamayacaklarını anlayınca içlerinden birini Halifeye karşı tehdit dolu bir mektup yazmaya ikna ettiler. Bu kişi, Amr bin Velîd bin Abdülmelik'ten başkası değildi. Amr'ın mektubunda şunlar yazıyordu:

"Senden önceki halifeleri küçük düşürerek kemiklerini sızlattın. Onların gittiği yoldan başka bir yol sürdün. Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi kesip attın ve akrabalarıyla ilişkilerinde haksız davrandın. Kureyşlilerin mal, miras ve haklarını zorla ve düşmanlık yaparak ellerinden alıp kendi hazinene kattın.

Ey Abdülaziz'in oğlu! Allah'tan kork! Tahtına güvenip ondan emin olma...!!

Halife, hamakat ve taşkınlıkla dolup taşan mektubu okumayı bitirince sağlam kararlılığı, saltanat ve otoritesini yeniden sağlayacağını söyleyerek hakkı tehdit eden bâtil karşısında rolünü oynamak üzere öne çıkıyor...

Ve ona şu cevabı yazıyor:

"Mü'minlerin başkanı Ömer'den Velîd'in oğluna...

Selâm hidayete tâbi olanlara olsun...

Senin zorba bir âsi olduğunu biliyordum. Şimdi de kalkmış beni zalim olmakla itham ediyorsun. Bu ithamının sebebi de, zayıfın, yoksulun ve yolcunun hakkı olan Müslümanların malından seni ve aileni mahrum etmiş olmamdır...!!

Şimdi söyleyeceklerime iyi kulak ver! Eğer istersen sana benden daha zalim ve Allah'a verdiği sözü en fazla bozanın kim olduğunu bildireyim...!!

Sen henüz akli ermeyen bir çocukken halife olan babanın seni Müslümanların başına idareci yapıp, dilediğin gibi Müslümanların canlarını ve mallarını keyfince heder ettiğin herkesin malûmudur...!!

Yazıklar olsun sana da babana da! İkinizin de kıyamet günü davalılarınız ve hasımlarınız ne çok olacak...!!

Benden daha zalim ve Allah'a verdiği sözü en fazla bozan kimse, Haccac bin Yusufu vali yapıp, mâsum insanların kanını akıtmasına ortam hazırlayan kişidir...!!

Yine benden daha zalim ve Allah'a verdiği sözü en fazla bozan kimse, bütün Kuzeybatı Afrika'ya ^{19[19]} Yezid bin Ebû Müslim'i vali yapıp, haksızca mal toplamasına ve suçsuz insanları katletmesine fırsat verip göz yuman kişidir...!!

Şimdi yavaş ol, ey Velîd'in oğlu!

^{19[19]} Fas, Tunus, Cezayir vdğ. komşu ülkeler.-Mütercim.

Allah bana ömür verdiği sürece ben seni ve aileni hakkın apaçık yoluna sokuncaya kadar seninle mücadeleyi var gücümle sürdüreceğim!!"

Şimdi daha önce aktardığımız Fertûnetü's-sevdâ isimli kadına yazdığı mektupla bu zorba Emevî valisine yazdığı iki mektubu karşılaştıralım. Bu karşılatırma sonunda, yoruma gerek kalmaksızın, bu yüce adamın faziletlerinin, kendilerine biçilen rolü nasıl yerine getirdiklerini açıkça görürüz.

Halife olduğu hâlde insanlarla görüşmek için yere oturan adam...

Mütevazı, tatlı dilli insan, ne türden olursa ve ne yönden gelirse gelsin bâtilin zorbalığı karşısında birden bire büyük bir uğultuyla esen bir kasırgaya dönüşüyor...

Onun zalim valilere karşı bu tavrının bir benzerini Roma imparatoruna karşı sergilediği tutumda görüyoruz.

Hilafet merkezine ulaşan haber, İstanbul'u kuşatan İslâm ordusunun savaşçı yiğit askerlerinden birinin Bizans ordusuna esir düştüğünü söylüyordu. Bizans komutanının huzuruna çıkarılan Müslüman asker, İslâm dininden çıkmaya zorlanmış; ancak o bütün zorlamalara rağmen dinini terk etmeyi kabul etmemişti...

Bunun üzerine imparator, askerinin iki gözünün de oyulmasını emretti...

Komutanın bu kararı Halifeye tez elden ulaştırıldı. Bunun üzerine Halife yılmayan bir kararlılık göstererek askeri içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için derhal harekete geçti.

Kalem ve kâğıdını alarak Roma imparatoruna bir mektup yazdı:

"... Falan esirine yaptığın işkence haberi bana ulaştı.

Allah'a yemin olsun ki, derhal o esiri bana göndermezsen, baş tarafı senin orada, arka tarafı da benim burada olacak kadar büyük bir orduyu üzerine gönderirim...!!"

Mektubun gönderilmesinden bir müddet sonra asker, vatanına ve ailesine döner...

* * *

O gerçekten her şeyi kuşatan bir dikkat ve uyanıklığa sahipti. Bu özelliği sadece idarî faaliyet ve icraatlarda değil; bilakis olayları önceden görme ve bütünüün tüm ayrıntı ve parçalarını kavrama hususlarında da kendini gösteriyordu...

Valilerine yazdığı mektuplarını inceleyecek olursak, onun uyanıklık ve ileri görüşlülüğünü ortayan koyan, akılları şaşkınlık ve hayranlık içinde bırakacak pek çok kanıt bulabiliriz.

Şimdi bu mektuplardan bazı paragraflar aktaralım:

* *"Allah'ın helâl kıldığını helâl, haram kıldığını da haram kabul edin. Allah'ın hakkını kabul ve itiraf edin... Allah'ın indirdiğiyle hükmedin..."*

* *"Müslümanlara hicret kapısını açın."*

* *"İnsanların karada ve denizde mallarıyla ticaret yapmalarına müsaade edin. Allah'ın kullarıyla geçimlerinin arasına girmeyin."*

* *"Koru arazilerini Müslümanlara da serbest yapın... Yöneticinin korudaki hakkı, sıradan vatandaşın hakkı gibi olsun."*

* *"Sarhoşluk her tür suç ve yanlışın kapısıdır... Sarhoşluk veren her tür içkiyi yasaklayın."*

* *"Ölçü ve terazide hileye karşı mücadele edin."*

* *"Sizler vali olduğunuz hâlde ticaretle meşgul olmayın. Çünkü vali, ticaretle meşgul olmaya başladı mı, ne kadar dikkat etse de elinde olmadan ayrıcalığa sahip olur, tekel oluşturur ve malı zorla elde eder."*

* *"Allah'ın sizin için belirlediği hakkın dışında kamu malından hiçbir şeye el sürmeyiniz. Bu hakkın haricindeki her şeyi bırakın. Bu hususta Müslüman ile ehl-i kitap arasında fark görmüyorum."*

* *"Hiç kimseyi zorunlu ve ücretsiz çalıştırmayın; her işin bir ücreti ve maaşı olsun."*

* *"Tarlaları, varlıklarının sebebi olan işte kullanın. Tarlalar ancak bütün Müslümanların rızıklarını karşılamak için vardırlar."*

* *"Kapularınıza, ihtiyaç sahiplerinin ve haksızlığa uğramış olanların girmelerini engelleyen bekçiler/kapı görevlileri koymayın."*

* *"Kabileciliğin sesini kökünden kesin. "Ben Mudarlıyım", "Ben Yemenliyim" vbin sözler söyleyen hiç kimse kalmasın. Zira bütün mü'minler kardeşirler."*

* *"At, cihat/savaş donanımdır. Haksız yere koşturmayın."*

* "Kadınların, saçlarını salıvermelerini ve ölüğün ardından feryad etmelerini engelleyin."

* "Düşmanlarınızla savaştığınız gibi nefsanî özlem ve arzularınızla da savaşın."

* "Muhaliplerinizi düzeltip doğrultun, hakikati görmelerini sağlayın, onlara şefkat gösterip öğretin. Şayet doğruyu kabul edip hidayete tâbi olurlarsa, bu Allah'ın bir nimeti ve lütfudur... Kabul etmedikleri takdirde onları cezalandırırken hakkın sınırlarını aşmayın."

* "Hem kendiniz hem de yönetiminiz altındaki insanlar için Allah'a çokça dua ederek afiyet ve esenlik isteyin. Onların istikamet üzere olmaları onlardan çok size fayda verir. Aynı şekilde onların fesat ve nifak üzere bulunmaları da onlardan çok size zarar verir."

* "Kapı görevlilerinizi, muhafız ve bekçi başılarınızı, emniyet müdürlerinizi ve sizinle çalışan diğer memurları sık sık denetleyip kontrol edin. Onların bir hıyanet ve zulüm içinde olmadıklarından emin olmak için onları sürekli hesaba çekin."

* "İnsanların gözlerinin sürekli sizin üzerinizde olması ve devamlı sizlerden bahsetmeleri sizi sakın gurura sürükleyip aldatmasın. Siz dince sizden daha iyi, daha takvalı ve Allah'a karşı kulluğunda daha samimî olanlara bakın, onları kendinize ölçü alın."

* "Namaz vaktinde tüm işlerinizi bırakın. Namazı zayi eden insan, diğer işleri çok daha kolay zayi eder."

* "Hakkın izini sürün. Onu bulduğunuzda ise, benim de sizin de hayatınıza mal olacak olsa bile onunla amel edin, gereğini yerine getirin."

Bunlar onun düşünce, duygu ve iradesini kuşatan uyanıklık hâlini gün yüzüne çıkaran emir ve tavsiyelerinden bazı örneklerdi...

Bu, bütüne gösterdiği dikkat ve ihtimamın aynını parçalara da gösteren bir uyanıklıktır...

Kudsiliğinden, keskin zekâ ve azminden aldığı bu metotla Ömer bin Abdülaziz, icraatlarını ve çevikliğini bereketli ve feyizli yürüyüşünün karakteri yaparak yoluna devam etti.

Her şeye karşı sorumluluk duygusu, güneş kadar aydınlık ve netti. Devlet ve ümmetin sorunları, bu problemleri tespit ve teşhis edip felsefesini yapacak birini değil; dürüstçe, mükemmel bir sorumluluk duygusu ve tam bir kararlılık içinde onlarla yüzleşecek ve mücadele edecek birini bekliyordu. Öyleyse, kim var diye etrafa bakınmak ya da beklemek niye?!

Bu anlayışla harekete geçti. Aralıksız, durmadan, yorulmadan icraatlar ortaya koydu... Her sorumluya sorumluluğunu hatırlatıp, onlardan sorumluluklarını cesaret, bilgelik ve güvenle yerine getimelerini istedi...

Evet... Valilerinden ilgisiz, kayıtsız ve ürkek-çekingen olmamalarını istiyordu.

Cesaretle sorumluluklarını taşıyıp, yüz ve gönüllerini sadece hakka çevirip, Halife de dâhil hiçbir şeyi ona denk tutmadan, tam bir kararlılıkla onları yerine getirdiklerini gördüğünde valilerine karşı tam bir memnuniyet ve hoşnutluk hissiyle dolup taşıyordu. Şöyle diyordu:

"Size hakka aykırı bir emir gönderdiğimde...

Onu yere vurun...

Ve sadece hakka tutunup yapışın..."

Sorumluluktan kaçma, sorumluluk almaktan çekinme problemini de pek çok yetkileri devrederek yerinden yönetim siyasetiyle çözüyordu.

Bir gün valilerinden birine bir ferman gönderdi. Vali, halifeye bir mektup yazarak, konuya biraz daha açıklık ve ayrıntı getirmesini istedi. Bunun üzerine hiddetlenerek valisine hemen şu mektubu yazdı:

"Görüyorum ki, sana bir koyun kurban et ve etini fakirlere dağıt desem, keçi mi koyun mu diye soracaksın. Kesmen gereken hayvanı sana tam olarak bildirsem, bu kez de küçük mü büyük mü keseyim diye soracaksın. Hangi büyüklükte bir hayvan keseceğini söylesem, bu defa da beyaz mı yoksa siyah mı keseyim diyeceksin.

Sana bir emir gönderdiğimde, onda hakkın ne şekilde bulunduğunu iyice anla ve sonra o emri yerine getir...!!"

O, insanların haklarının, aşırı şekilci bir yaklaşıma takılıp geciktirilmesini istemiyordu.

O, düzeltilmeden bir dakika da olsa kalmış olan her yanlış ve haksızlıktan kendisini sorumlu tutuyordu... Ondan sonra da her hatanın ardından onu düzeltmek ve her hak sahibinin ardından da ona hakkını vermek için günlerce koşturuyordu...!!

Bu kararlılığı ve iş bitiriciliğiyle, her bir vali, hâkim, emniyet başkanı ve müdürünü... kışkandırıyor... Seri, dürüst tecrübe bir an bile yerinde durmuyordu... Bir insan hakkında yanılıp da onu bir makam ve göreve getirdiğinde onun söz konusu görev/makam için uygun olmadığını anladığında o kişiyi hiçbir tesir altında kalmaksızın bir an dahi orada tutmuyordu.

Ondaki uyanıklık ve iş bilirlik yetenekleri, bütün ülkeyi baştanbaşa mamur etti, âdeta yeniden hayata döndürdü. İnsanlarda gizli enerji ve potansiyeli açığa çıkararak, dışarıya taşırdı...

Şahsında ümmete sunduğu modelliğin/örnekliğin, âdeta sihirli değnek gibi çalıştığını, insanların damarlarında ve yaşantılarında kan gibi dolaştığını bilmesine rağmen yönetim programının düzgün işleyip işlemediğini de bizzat kontrol etmeyi asla ihmal etmedi... Bu sebeple onu, birçok yerleşim bölgesinde kılık değiştirerek halkın içine karışıp, gözlemler ve denetimler yaparken ve halkın görüş ve düşüncelerini öğrenmeye çalışırken görüyoruz...

Hayatta hiçbir şey ona, bir zulmün ortadan kaldırıldığını... Bir adaletin işlediğini... Yine sahibinin en küçük bir çaba ve ısrar göstermeden bir hakkına kavuştuğunu görmek ya da duymak kadar keyif ve mutluluk vermiyordu...!!

Bir gün hizmetkârı Müzâhim'i de yanına alarak şehri teftişe çıktı. Yolcu kabilelerinin geçtiği uzak yol ayrımlarına kadar gittiler.

Kılık kıyafet değiştirdikten sonra yolcuların arasına girerek, gelip geçenlere devlet idaresinden memnuniyet ve şikâyetlerini öğrenmeye çalıştı...

Bir yolcuya yaklaşıp sordu:

"Yurdundan ayrılırken insanlar ne hâldelerdi?"

Adam ona şu karşılığı verdi:

"Kısaca mı yoksa detaylıca mı anlatmamı istersin?"

"Kısaca anlat."

"Yurdumu terk ederken, zalim alçak ve mağlup, mazlum muzaffer ve galip; zengin varlıklı, fakir de destek gören, yardım edilen bir durumdaydı..."

Halife Ömer, konuştuğu adam, onun sevinç infialini ve gözlerinden süzülen mutluluk gözyaşlarını görmesin diye hemen oradan uzaklaştı.

Kalbi Allah'a şükür duygularıyla, dili de zikirle dopdolu olduğu hâlde Allah'a dua ederek koşarak, süratle oradan uzaklaştı...

Hizmetkârı Müzâhim'e dönerek:

"Allah'a yemin ederim ki, benim nazarımda, bütün yurdun bu adamın anlattığı gibi olması, güneşin aydınlattığı her şeyden çok daha hoş ve güzeldir...!!"

N

ÂHİRET YOLCUSU

"Eğer ölecek olursam, zaten ben de aranızda kalıp sizinle beraber olmaya çok istekli değilim...!!"

O dünyaya ağır ve dayanılmaz geldiği gibi dünya da ona ağır ve dayanılmaz gelmeye başladı... Dünya onun tavizsiz takvasının ve kararlı adaletinin ağırlığı ve baskısı altında eziliyordu.

Halife Hz. Ömer bin Hattab'ın vicdan ve sorumluluk duygusuyla, onun döneminden çok farklı hatta çok aykırı bir zaman diliminde devlet idaresi sorumluluğunu tam bir kararlılıkla yerine getirmeye çalıştı...

Ömer bin Hattab, vahyin uzantısı olan bir dönemde ve hak ve adalet sahibi pek çok yardımcısıyla devleti yönetmişti.

Ama Ömer bin Abdülaziz, zorba bir yönetim ve lüks, yozlaşma ve bozulmanın yaygın ve baskın olduğu bir dönemde hem de neredeyse nesilleri kesilmeye yüz

tutmuş bir avuç hak ve adalet sahibi yardımcıyla devleti yönetmek durumunda kalmıştı...!!

* * *

Kararlılığıyla benzersiz başarılarla imza attı... Fakat bu harika başarılar, onun sağlığının ve hayatının her bir zerresine mal oldu...

Onun günlük "programı"nı incelediğimizde bizi şaşırtan şey, onun hilâfet süresinin ve ömrünün kısalığı değildir... Bizi şaşkınlık ve hayretler içinde bırakan asıl durum, onun bedeninin bu yoğun programa tahammül gösterebilmesi ve iki yıl beş ay yaşamayı başarabilmiş olmasıdır...!!

Halife olmadan önce bu beden, dünyanın en güzel ve faydalı besinleriyle besleniyor, gelişip serpiliyordu. Sonra bedenin içindeki insan, halife olur olmaz beden birden bire bu besin ve gıdalardan yoksun kaldı. Sadece güzel ve nefis besinler değil; hayatta, evet sadece hayatta kalmak için zorunlu ve kaçınılmaz olan temel savunma ve direnç öğeleri de sona erdi...

Sonra o, bozulan sağlığına ve güçten düşmüş bedenine denk ve uygun bir çalışma ve performans sergilemedi. Tam aksine çok büyük olan devlet sınırları içinde yaşayan her bir vatandaştan öncelikli ve doğrudan tek sorumlu olarak kendisini görüp, durup dinlenmeden çalıştı...

O sadece ümmetin ve devletin içinde bulunduğu ezici sorunların sıkıntısını çekmiyor; aynı zamanda dehşet veren bir duyarlılıkla kendisiyle, ölümlü ve Allah'ın huzurundaki akıbetinin ne olacağıyla ilgili sorunlarla da boğuşuyordu...!!

Onu anlatanların söyledikleri gibi sanki cehennem onun için yaratılmış gibi hiçbir zaman gözyaşı ve ağlaması dinmiyordu...!!

Ey Hafsın babası, Allah seni merhametiyle kuşatıp sarsın...!!

Bu denli niçin korkup sızlanıyorsun?

Allah'ın cennetleri ve ebedî istirahatgahları kimin için?

Allah'ın hoşnutluğu ve rızası kimin için?

Şayet bunlardan payına düşeni sen cömertce ve bolca almayacaksan, söyle, kim alacaktır?

Fakat ey Abdülaziz'in oğlu! Senin bu davranışın, Allah'ı hakkıyla bilip tanımış insanların özelliğinden başka bir şey değildir...

Evet... Evliya insanın, kendisinden korkacağı ne günahı ve aşırılığı olabilir...!!

Bu ancak Allah'ın azamet ve yüceliğidir ki, onun kalbinde bu yücelikten bir kıvılcım parlamayarak, orayı dümdüz etmiş... Onu kendinden geçirmiştir...!!

Hilâfeti yirmi dokuz ay sürdü... Bu yirmi dokuz ay, yimi dokuz yıla bedeldi...

Her bir dakikada ruhu, bedeni, sinir sistemi ve sağlığı bir yıllık enerji ve efor harcıyordu...!!

Ümmet ve devlet için gerçekleştirmeyi düşündüğü dev atılım ve değişiklikler, çalışmalar kendi seyrinde bırakılacak olsaydı, bunların tamamlanması için bir ya da iki nesil geçmesi gerekirdi... Fakat o, bunları hayatta ve halkın içinde bulunduğu ömrünün kalan günlerinde tamamlamaya azmetmişti... Başka türlüsüne razı değildi...

Ama bunlar ne muhteşem atılım ve değişikliklerdi...?!

Bu köklü değişiklikleri gerçekleştirmek için bir halife yetmez; her biri peygamber ruhu taşıyan on halife gerek...!!

O, lüks, yozlaşma ve dinden dönmelerin yaşandığı kokuşmuş çağına, vahiy ve peygamberlik çağını taşımak istiyor... Sonra o çağ sadece devlet yönetimine ve toplum düzenine değil; bilakis insanların da gönül, vicdan ve yaşantısına taşımaya kararlıydı...!!

* * *

Bu kısacık filmde onun ruh ve bedeninin tam bir fedakârlık ve büyük bir özveriyle taşıdıkları o olağanüstü ve helâk edici ağır yükleri görmekteyiz...

Bu yüklerden bazıları, üzerine konya dağları un ufak etmeye yeter...

Ya bu yüklerin hepsi birden konacak olursa...?

Evet... Bu fedakâr, büyük insan bu şekilde yolunda ilerlerken, çok sevdiği, üzerine titredığı ve kendisine karşı vefayla dolu olduğu en iyi insanlardan bazıalarını kaybediyor...

* Kardeşi Sehl'i...

* Oğlu Abdülmelik'i...

* Hizmetkârı Müzâhim'i...

Bunlar birbiri ardınca ondan kopup ayrılıyorlar... Arkalarında kendilerinden boşalmış kimsesiz yerler bırakarak bu dünyadan göçüyorlar... Onlardan geriye, teselli olarak sadece acı hatıralar ve çileyle yaşanmış günlerin anısı kalıyor...!!

Bu vefatlarla o, sadece bir kardeş, evlât ve dost yitirmiyor... Daha ötesinde hakta yardımcılarını, özlem ve sevgiyle dolup taşıdığı vahiy çağına ait faziletlerin doğru örneklerini de kaybediyor...

Onların gidişlerinin, kendisinin âhîret yolculuğunun da yaklaştığının alâmet ve habercisi olduğunu hissediyor...

Bu durumda sakince köşesine çekilip dinlenebilir mi...?!

Asla... Tam aksine, ömür gemisi limandan ayrılmadan önce işlerini tamamlamak için çalışmalarına hız veriyor, daha da arttırıyor...!!

İnsanoğlunun görmeye alışık olduğundan çok daha fazla gayret ve çaba ortaya koyuyor... Onurlu bir şekilde şehit olarak ölmeyi arzu ediyor...

Güven dağıtan eliyle Allah'ın sancağını şeref ve zaferle yükseltiyorken ölümün gelip kendisini bulmasından başka hiçbir şeye aldırılmıyor ve umursamıyor... Bu hâldeyken ölüm meleği geldiğinde Rabbine şöyle demeyi ümit ediyor:

"Ey Rabbim, işte bu senin sancağın, onu asla bırakmadım.

Emanetine de asla ihanet etmedim...!!"

* * *

O bir yanda bu cefa ve sıkıntıları çekip, büyük mücadelesine devam ederken, diğer yanda komplolar kuruluyor, suikastlar planlanıyordu...

Yirmi dokuz ay görülen çok güzel bir rüya/hayâl gibi gelip geçti... Ne var ki, bu aylar, vali, diğer devlet görevlileri ve haksız imtiyaz ve ayrıcalık sahipleri için korkunç bir kâbus olmuştu... Halkın babası Halife Ömer'in öncülüğünü yaptığı hak kafflesi, bu haksız imtiyaz ve ayrıcalıkları ayaklarıyla ezip geçmişlerdi...!!

Ona komplolar kurdular...

Tarih kitaplarının anlattıklarına göre; yemeğine zehir kattılar...!!

* * *

Fakat ruhu, kuvvetini hiçbir zaman kaybetmedi ve onu asla yalnız bırakmadı... Yapabileceği işleri tamamlamak için ölümle yarışircasına çalıştı. Şöyle diyordu:

"Allah'ın koymuş olduğu kanunlar ve kurallar vardır. Şayet yaşarsam, sizlere bunları öğretir ve gösteririm..."

Eğer ölecek olursam, zaten ben de aranızda kalıp sizinle beraber olmaya çok istekli değilim...!!"

Evet... Onu dünyaya ve yaşama bağlayan tek şey, gençliğinin baharında ve takvayla sahiplendiği, ihlâs ve tam bir teslimiyetle uğruna hayatını adadığı davasıydı...!!

* * *

Âhîret de aynı süratlilikle, onun kalbini ve ruhunu Allah'a bağlayan derin bir özlemle ona muştı ve alâmetler göndermeye başladı.

Allah'a kavuşacağı günü iple çeker oldu... Bütün ümit ve yakarışları bu buluşmaya kilitlendi. Devamlı şu duayı yapıyordu:

"Allah'ım! Hiçbir hakkı eksik veya fazla vermeden beni katına al..."

Bununla da yetinmeyip, duası kabul olunan yaşlı bir âbid insan olarak tanınan Abdullah bin Ebû Zekeriya'ya haber gönderiyor, onu çağırıyordu.

Bu salih zat geldiğinde ondan ısrarla, bir an önce Allah'a kavuşması için dua etmesini istiyordu...!!

İşte özlemleri bu derece güçlenerek, onun hayat sandalını mutlu limana doğru yüzdürmeye başladı...

Kabir ve mezarı yapılmak üzere Dîr Sem'ân denilen yerden küçük bir toprak parçası satın alınmasını emretti.

Bunun üzerine bazı yakın dostları:

"Medine'ye gitsen... Ölüm sen oradayken gelecek olursa, Resûlullah'ın ve ahabının yakınına defnedilirsin." dediler.

Atılmış bir füze gibi birden yerinden doğrularak onlara şu karşılığı verdi:

"Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın cehennem dışında bana vereceği her ceza, kendimi o makama lâayık görmemden bana daha hafif ve sevimli gelir...!!"

* * *

Hastalığı iyice ağırlaşıyor...

Ümmeti oluşturan milyonlarca birey, onun evlâtları durumunda. Birazdan babalarını kaybedecek ve yetimliğin acısını tadacaklar...

Onun döneminde karınları doymuş olan açlar...

Elbise ve giyeceğe kavuşmuş olan açık ve çıplaklar...

Güven ve huzura kavuşmuş olan korkak ve ürkekler...

Yüceltilip onurlandırılmış zayıf ve çaresizler...

Mahrum oldukları baba şefkatini onda bulmuş olan yetim ve öksüzler...

Yoksun oldukları aile ve erkek kardeşe onunla kavuşmuş olan dul kadınlar...

Onu ev ve yurt edinmiş olan kimsesizler ve sahipsizler...

Kılavuz ve rehberini onda bulmuş olan yollarını şaşırılmışlar...

Bütün bunlar ve onlar... Herkes... Ümmetin tüm fertleri... Hatta ümmeti dışından olup da onun hayatının koku ve esintisini almış, onu tanıma imkânı bulmuş tüm dünya insanları... Onun ağır hastalığı karşısında üzüntüden kahroluyorlar...

Bu insanlar arasında, İslâm devletine karşı amansız düşmanlığıyla bilinen Roma imparatoru da bulunuyor. İmparator, ileri gelen adamlarını en uzman doktorlarıyla bu iyi komşuyu, âdil halifeyi, evliya yüce insanı sağlığına kavuşturmaları için âdeta imkânsızın gerçekleşmesi ümidiyle gönderiyor...

Fakat evliya yüce insan, her tür ilâç ve tedaviyi reddediyor. Özlemleriyle baş başa kalıp, ölüm meleğinin çağrısını bekliyor...

İşte o, mütevazı evinde, meşhur hasırının üzerinde uzanmış yatıyor...

Amcasının oğlu Mesleme bin Abdülmelik onun yanına giriyor. Ona:

"Ey Mü'minlerin başkanı, çocukların için vasiyette bulunsan. Biliyorsun, onlar kalabalıklar, üstelik sen onları yoksullaştırdığın gibi ardında onlara bir dünyalık da bırakmıyorsun." dedi.

Halife ona şöyle dedi:

"Ben onlara miras bırakabileceğim bir dünyalığa sahip miyim ki onlar için vasiyette bulunayım? Yoksa sen bana, Müslümanların ortak malından^{20[20]} onlara mal ayırıp vermemi mi söylüyorsun?! Hayır, vallahi, hiç kimsenin hakkını onlara veremem!"

Onların hâli şu iki durumdan biridir: Ya salih insanlar olurlar, böylece Allah onların geçimlerini üstlenir ya da kötü insanlar olurlar ki bu durumda da ben günahaht yardımlaşan insanlara mal miras bırakmam...!!"

Sonra ona çocuklarını yanına çağırmasını söyledi. Çocuklar aceleyle babalarının yanına geldiler. Saçları başları dağınık, toz toprak içinde, kız ve erkek toplam on iki çocuktular... Solgun bedenlerinde rahat yaşamın izleri çoktan kaybolmuştu...!!

^{20[20]} Devlet hazinesinden, maliyeden.-Mütercim.

Hep birlikte babasının etrafında halka yapıp oturdular. Halife, özlem ve üzüntülü bakışlarıyla çocuklarını kucaklamaya başladı. Bir yandan da sağ eliyle çocuklarının eskiyip yıpranmış elbiselerine elini sürüyordu... Gözlerine daha fazla hâkim olamadı, gözlerinden süzülen yaşları sözlerinin ardına saklamaya çalışıyordu... Sevdiklerine ve çocuklarına veda ederek şöyle dedi:

"Yavrularım..."

Kuşku yok ki babanız iki şey arasında muhayyer bırakıldı:

Ya sizler, zengin ve varlıklı insanlar olacak ve babanız cehenneme gidecekti...

Ya da fakir ve yoksul insanlar olacak ve babanız cennete gidecekti...

Babanız cenneti tercih etti...

Sizleri de Kitabı indiren Allah'a havale etti ki, O, salihlerin sahibi ve koruyucusudur...!!"

Sonra gözleri ışıldadı, yüzü parıldadı... Ardından sanki kapıda değerli misafirlerini görmüş de onları hürmet ve güleryüzle karşılamak isteyen bir tavırla bakışlarını kapıya doğru çevirdi...

Sonra çocuklarına ve onların yüce annelerine, vefakâr hanımına dönerek tebessüm etti. Yalnız kalmak için izin istedi...

Ev halkı onun yanından ayrılırlarken, o, iki elini hareket ettirerek bir işaret yaptı. Sanki kapıdan giren yeni misafirlerini selâmlıyordu...!!

Evet... Bu yeni gelenler, meleklerden oluşan şerefli bir topluluktur... Ebediyet cennetlerinde, Allah'ın Firdevs cennetinde onun için düzenlenmiş olan taç giyme törenine katılmak üzere onu almak ve yolculuk boyunca ona eşlik etmek üzere gelmişlerdi...!!

Yattığı odanın hemen girişinde dışarıda bekleyenler onun şu âyetleri tekrarladığını duydular:

"İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takva sahiplerininindir."^{21[21]}

Büyük danışmanı, yakın dostu Recâ bin Hayve, koşarak halifenin evine geldi... Yanına girerek kulağına:

"Ey Mü'minlerin başkanı nasılsın?" diye fısıldadı.

Mü'minlerin başkanı ona cevap vermeden aynı âyetleri okumaya devam etti...

"...yeryüzünde böbürlenmeyi...

bozgunculuğu arzulamayan kimseler...

(En güzel) âkıbet, takva sahiplerininindir."

Derken... Ümmetinin dert ve sorunlarından iyice ağırlaşmış olan başı arkaya düşüverdi...

Recâ bin Hayve, Halifenin başını, içi lif dolu yastığına kaldırıp koydu...!!

Ne Allah'ın hakkı, ne de insanların hakları konusunda asla kapanmamış ve uyku görmemiş olan göz kapaklarını usulca kapattı...!!

^{21[21]} Kasas, 83.

Ebediyet yolcusu vatanına, evine döndü...

Şimdi o, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, siddîklar, şehitler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaşlırlar"!!

≈ ▪ ≈

"Allah ondan razı olsun"

≈ ▪ ≈

N
